

110. Keskiviikkona 23 päivänä syyskuuta 1998

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Toinen käsittely

1) Hallituksen esitys laiksi maatalatalouden tuloverolain muuttamisesta 4339

Hallituksen esitys 69/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 23/1998 vp

2) Hallituksen esitys laiksi arvonlisäverolain 79 ja 85 a §:n muuttamisesta „

Hallituksen esitys 33/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 24/1998 vp

3) Hallituksen esitys Australian kanssa tuloveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä 4340

Hallituksen esitys 97/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 25/1998 vp

4) Hallituksen esitys Israelin kanssa tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä „

Hallituksen esitys 98/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 26/1998 vp

5) Hallituksen esitys laiksi väylämaksulain muuttamisesta 4340

Hallituksen esitys 84/1998 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 7/1998 vp

6) Hallituksen esitys konttilaiksi sekä turvallisista konteista tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä „

Hallituksen esitys 86/1998 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 8/1998 vp

Ainoa käsittely

7) Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus vuodelta 1997 4341

Kertomus 7/1998 vp
Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö 12/1998 vp

Lähetekeskustelu

8) Hallituksen esitys hallinto-oikeuslaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi 4360

Hallituksen esitys 114/1998 vp

9) Hallituksen esitys laiksi rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain muuttamisesta 4365

Hallituksen esitys 115/1998 vp

10) Hallituksen esitys laiksi vahingonkorvauslain muuttamisesta 4369

Hallituksen esitys 116/1998 vp

11) Hallituksen esitys laiksi perintökaaren 7 luvun 3 ja 5 §:n muuttamisesta 4369

Hallituksen esitys 117/1998 vp

12) Hallituksen esitys valtion asuntorahaston varainhankintavaltuuksista vuonna 1999 ”

Hallituksen esitys 118/1998 vp

13) Hallituksen esitys laiksi Kansaneläkelaitoksen rahoituksen väliaikaisesta muuttamisesta vuonna 1999 4370

Hallituksen esitys 119/1998 vp

14) Hallituksen esitys laiksi tieliikenteen tietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta ”

Hallituksen esitys 120/1998 vp

15) Hallituksen esitys laiksi yksityisyyden suojasta työelämässä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi ”

Hallituksen esitys 121/1998 vp

16) Hallituksen esitys laiksi valtion asuntorahastosta annetun lain muuttamisesta 4372

Hallituksen esitys 122/1998 vp

17) Lakialoite laiksi opintotukilain 19 §:n muuttamisesta ”

Lakialoite 77/1998 vp (Maria Kaisa Aula / kesk)

18) Lakialoite laiksi sairausvakuutuslain 23 §:n muuttamisesta 4373

Lakialoite 79/1998 vp (Tuula Haatainen / sd ym.)

19) Lakialoite laiksi tuloverolain 124 §:n muuttamisesta 4375

Lakialoite 80/1998 vp (Kari Rajamäki /sd)

Mietintöjen pöydällepano

20) Asetus Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston Sierra Leonea koskevaan päätökseen perustuvien velvoitusten täyttämisestä annetun asetuksen 4 §:n kumoamisesta 4377

Asetus 1/1998 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 11/1998 vp

21) Asetus Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston Sierra Leonea koskevaan päätökseen perustuvien velvoitusten täyttämisestä annetun asetuksen muuttamisesta ”

Asetus 2/1998 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 12/1998 vp

22) Eduskunnan kirjaston kertomus vuodelta 1997 ”

Kertomus 8/1998 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 5/1998 vp

23) Hallituksen esitys laiksi sotilasvammalain muuttamisesta ”

Hallituksen esitys 88/1998 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 13/1998 vp

24) Hallituksen esitys laiksi nuorista työntekijöistä annetun lain muuttamisesta ”

Hallituksen esitys 89/1998 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 5/1998 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aho, Ala-Nissilä, Anttila U., Brax, Bremer, Dromberg, Elo, Halonen, Hassi, Heinonen, Helle, Huutola, Isohookana-Asunmaa, Itälä, Jansson, Järvelähti, Jääskeläinen, Jätteenmäki, Kaarilahti, Kallis, Karjula, Kautto, Kiviniemi, Korhonen M., Korkea-osa, Koski V., Koskinen H., Kukkonen J., Kurola, Laakso, Lekman, Leppänen J., Leppänen P., Lindén, Luhta-

nen, Löv, Manninen, Markkula-Kivisilta, Metsämäki, Myllyniemi, Nyby, Penttilä, Pietikäinen M., Pohjola M., Prusti, Rantanen, Ryhänen, Saapunki, Sasi, Savela, Soininvaara, Tiuri ja Wahlström.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Bremer, Pohjola M., Anttila U. ja Hassi.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden perusteella ed. Ryhänen, virkatehtävien perusteella edustajat Heinonen, Kallis, Kiviniemi, H. Koskinen, Prusti ja Sasi sekä muun syyn perusteella edustajat Aho, Ala-Nissilä, U. Anttila, Hassi, Huutola, M. Korhonen, Lindén, Penttilä, M. Pietikäinen ja Soininvaara,

tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien perusteella edustajat Järvilahti, Löv ja Nyby sekä muun syyn perusteella ed. Saapunki,

tämän kuun 25 päivään virkatehtävien perusteella edustajat Jääteenmäki, Karjula ja Lekman,

tämän kuun 24 päivästä virkatehtävien perusteella ed. Hurskainen sekä

tämän kuun 24 ja 25 päivästä virkatehtävien perusteella edustajat Ala-Harja, C. Andersson, Karjalainen, Korteniemi, Krohn, Laine, M. Markkula, Penttilä, T. Pohjola, Pykäläinen, Räsänen, Suhola, Tahvanainen, Takkula, Tulonen, Vehviläinen ja Wideroos.

Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen jäsenet

P u h e m i e s : Tultuaan valituksi Kansaneläkelaitoksen tilintarkastajaksi pyytää ed. Rehula vapautusta Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen varajäsenyydestä. Puhemiesneuvosto puoltaa anomusta.

Anomukseen suostutaan.

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen täydennysvaali toimitetaan ensi perjantain täysistunnossa. Ehdokaslistat täydennysvaalia varten on vaalisäännön

19 §:n mukaan jätettävä keskuskansliaan viimeistään ensi perjantaina kello 10.

Yleisradio Oy:n hallintoneuvoston jäsenet

P u h e m i e s : Valiokuntapaikkojen järjestelyä varten pyytää ed. Suhola vapautusta Yleisradio Oy:n hallintoneuvoston jäsenyydestä. Puhemiesneuvosto puoltaa anomusta.

Anomukseen suostutaan.

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että Yleisradio Oy:n hallintoneuvoston täydennysvaali toimitetaan ensi perjantain täysistunnossa. Ehdokaslistat täydennysvaalia varten on vaalisäännön 19 §:n mukaan jätettävä keskuskansliaan viimeistään ensi perjantaina kello 10.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys laiksi maatilatalouden tuloverolain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 69/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 23/1998 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 23. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsitteilyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 11 a, 14 a ja 15 b §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Hallituksen esitys laiksi arvonlisäverolain 79 ja 85 a §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 33/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 24/1998 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 24. Ensin salli-

taan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 79 ja 85 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Hallituksen esitys Australian kanssa tuloveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 97/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 25/1998 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 25. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—3 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Hallituksen esitys Israelin kanssa tulo- ja varalisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 98/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 26/1998 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 26. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—3 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Hallituksen esitys laiksi väylämaksulain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 84/1998 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 7/1998 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 7. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

E d. T i u s a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Aivan niin kuin ensimmäisen käsittelyn yhteydessä haluan tässä kohtaa tuoda esiin sen huolen, mikä liittyy satamatoimintoihin Suomen varsin korkeiden väylämaksujen vuoksi. Nythän tämä lakimuutos koskee nimenomaan sitä, että väylämaksuista määrääminen siirretään pois ministeriöstä niin, että Merenkulkulaitos pystyy sen tekemään. Haluan kiinnittää huomiota nimenomaan tähän tosiasiaan, että maksut ovat liian korkeat.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 4—11 ja 11 a — 11 g §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Hallituksen esitys konttilaiksi sekä turvallisista konteista tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 86/1998 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 8/1998 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 8. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—21 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus vuodelta 1997

Ainoa käsittely

Kertomus 7/1998 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 12/1998 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 12.

Keskustelu jatkuu:

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Kelan valtuutettujen vuosikertomuksesta voi yleisesti sanoa, että se on vuosi vuodelta kehittynyt parempaan suuntaan. Kelan valtuutettujen piirissä on havaittu, että vuosikertomus on tapa vaikuttaa. Valtuutettujen saama ja antama palaute on tärkeää nimenomaan Kelassa, joka on ehkä liian suuri itse aina havaitsemaan puutteita toiminnassaan. Muutokset vievät luonnollisesti aina aikansa, mutta keräämällä havaitut epäkohdat vuosi vuodelta luetteloon on myös odotettavissa parannuksia.

Valtuutetut ovat kiinnittäneet eduskunnan huomiota toiseen kansalaisten kannalta tärkeään yksityiskohtaan. Sosiaaliturvaa koskevat lait ovat edelleen monimutkaisia ja vaikeaselkoisia. Ne ovat syntyneet eri ajanjaksoina ja jopa eri ministeriöissä. Aikajänne lainsäädännössä ulottuu 1950-luvulta nykypäivään.

Kun lait ovat vaikeaselkoisia, kansalaisten on usein mahdoton selvittää itselleen, millaisia erilaisia etuuksia on olemassa. Kelan asiakaspalvelua vaikeuttaa myös tulkinvarana, joka vaikeaselkoihin lakeihin jää. Tämä saattaa aiheuttaa jopa sen, että kansalaiset ovat eriarvoisessa asemassa eri puolilla maata. Lisäksi Kelalle on siirretty 1990-luvulla lukuisa määrä uusia tehtäviä. On aivan oikein, että asiaan on kiinnitetty huomiota, ja tilanne onkin parantunut.

Arvoisa puhemies! Puutun myös Kelan hallinnolliseen asemaan. Kelan valtuutetut ovat ottaneet selvästi kantaa siihen, että Kansanelä-

kelaitos tulee säilyttää eduskunnan alaisena laitoksena. Tähän näkemykseen ovat sosiaali- ja terveysvaliokunta ja myös monta kertaa eduskunta yhtyneet. Voin todeta, että sosiaali- ja terveysvaliokunta on jo lähes kymmenen vuoden ajan eri kannanotoissaan päätenyt tähän. Kelan siirtäminen sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen, mitä silloin tällöin on ehdoteltu, ei paranna mielestäni mitenkään kansalaisten palvelua. Kela tekee tärkeää lakisääteistä työtä, ja kun nykyinen systeemi kansanvaltaisena järjestelmänä ja eduskunnan alaisena laitoksena toimii hyvin, ei tarvita muutoksia Kelan hallinnolliseen asemaan.

Viime aikoina on puhuttu sosiaaliturvan väärinkäytöksistä. Haluan tässä todeta, että Kelan kohdalla on aivan eri asia, kun puhutaan takaisinperinnästä ja toisaalta väärinkäytöksistä. Takaisinperintää tapahtuu kaiken aikaa, kun olosuhteet ovat muuttuneet, ja se on normaalia jokapäiväistä toimintaa, eikä tässä ole mitään muuta arvosteltavaa kuin se, että toivottavasti takaisinperintä tapahtuu yhdenmukaisesti maan eri alueilla.

Kokoomuksen eduskuntaryhmän puheenjohtaja ed. Zyskowicz on ottanut esille sosiaaliturvan väärinkäytökset. Hän lähetti Kansaneläkelaitokselle kirjeen, jossa hän ehdotti, että Kela suorittaisi kattavan tutkimuksen, jossa selvitetäisiin Kelan kautta maksettaviin sosiaalituksiin mahdollisesti liittyvän väärinkäytön laajuus, laatu ja taloudelliset vaikutukset. Häntä innosti asiaan valtakunnallisessa päivälehdessä ollut uutinen, jossa Kela itse ilmoitti vuosittain väärin perustein nostettavien sosiaalietuuksien määrän olevan noin 15 miljoonaa markkaa.

Kansaneläkelaitos maksaa vuodessa erilaisia tukia noin 50 miljardia markkaa. Siihen nähden uutisessa esitetty 15 miljoonaa markkaa vaikuttaa pieneltä määrältä. Kuitenkin suurin tukihuijaus oli yhteensä 270 000 markkaa. Suurin osa vilpeistä on tehty työttömyysturvalla ja asumistuella. Vilpintekijä on ilmoittanut esimerkiksi Kelaan olevansa työtön, mutta käynyt samalla pimeästi töissä. Toinen huijauskeino on se, että ilmoittaa perhesuhteensa todellisuuden vastaisesti. Nykylainsäädännön mukaan esimerkiksi työmarkkinatukeen vaikuttavat alentavasti kaikki avo- tai aviopuolison ansiot. Kela tietysti perii kaikki siltä väärin perustein huijatut rahat takaisin, mikäli vilpintekijä jää kiinni. Kelalla ei ole kuitenkaan arviota siitä, kuinka moni tukia väärin perustein nostaneista on jäänyt tai jää kiinni.

Ed. Zyskowiczin kysely on saanut varsin erilaisen vastaanoton riippuen siitä, minkälaisista sympatioista asianomainen on syystä tai toisesta tuntenut vilpintekijää kohtaan. Yleisesti on arvioitu, että ed. Zyskowicz ampui tykillä hyttysiä, koska väärinkäytösten summa on kokonaisuutena niinkin pieni. Mutta tutkimuspyynnössä halutaankin selvitystä siihen, minkä kokoinen hyttynen on. On nähty selkeäksi puutteeksi viranomaisten välinen tiedonvaihto, jota on kehitettävä.

Toisaalta on väitetty, että esittämällä tutkimusta asiasta on haluttu romuttaa sosiaaliturvajärjestelmä. Mielestäni asia on kuitenkin päinvastoin. Sosiaaliturvia kuuluu jokaiselle yksilölle juuri sen verran kuin laki antaa myöten. Ei voi olla oikein, että joku hyötyy tilanteesta antamalla vääriä tietoja. Jos jotkut kansalaisryhmät tarvitsevat enemmän tukia, on lakia muutettava eikä esitettävä vääriä perusteita. Veronmaksajalla on myös oikeus vaatia, että hänen maksamiaan veromarkkoja käytetään oikein ja yhteisesti säädettyjen lakien mukaan.

Vielä on esitetty vastaväitteinä sitä, miksi tutkimuspyynnön esittäjä ei käy talousrikollisuuden tai harmaan talouden kimppuun, jossa liikkuu paljon suuremmat rahat. Tähän voi vastata vain, että asiat eivät ole toisiaan poissulkevia. Kaikkia epäkohtia on selvitettävä.

Hallitus onkin tehnyt paljon harmaan talouden tutkimiseksi. Hallituksella on itse asiassa ollut olemassa harmaan talouden tutkimusohjelma. Lisäksi lainsäädäntöä on uudistettu harmaan talouden torjumiseksi. Niinpä on perustettu konkurssiasiamies ja Valtakunnansyyttäjänvirasto, jotka osaltaan keskittyvät myös harmaan talouden tutkimiseen. Verotusmenettelylaki ja rikoslaki on uusittu samoin kuin osakeyhtiölaki harmaan talouden torjumiseksi. Myös ulosottotoimintaa ja ulosottolainsäädäntöä on tehostettu.

Eli itse asiassa harmaan talouden kimppuun on käyty jo aikaisemmin ja nyt on esitetty sosiaaliturvien väärinkäytön tutkimista. Asia on nyt selvitettävä. Kukaan ei syytä Kansaneläkelaitosta, mutta kun se on elin, jonka kautta etuudet maksetaan, se on myöskin oikea elin asiaa tutkia tai tutkituttamaan. Olisikin hyvä, jos kaikista asianomaisista riippumaton taho voisi tutkimuksen tehdä. Jos hyttynen osoittautuu pieneksi, voimme kaikki olla tyytyväisiä, joskin tilanne pitää pieneltäkin osin korjata. Mutta jos hyttynen osoittautuu vähääkään suuremmaksi, on asiaan tietysti puututtava voimakkaasti jo

yhteiskuntamoraalin, mutta ennen kaikkea kansalaisten piirissä arvostetun pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan perusteiden takia. Kansaneläkelaitos onkin esittänyt valtioneuvostolle, että se selvittäisi ongelman, mutta se on tämän vuoden esitys eikä kuulu vielä tämän kertomuksen piiriin.

Ed. P e k k a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On mielestäni aika erikoista, että Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen jäsen puolustaa kovasti ja perustelee sitä, että ed. Zyskowiczin piti puuttua ongelmatiikkaan, joksi puhuja väärinkäytökset näki. Totta kai jokaisella kansanedustajalla pitää olla huoli jokaisesta markasta, mikä julkisia varoja käytetään vilpillisesti. Voisin kuvitella ja ajatella, että jos kellä niin Kansaneläkelaitoksen valtuutetulla itsellään olisi ollut tällainen velvoite.

Minä muuten uskon, että Kelan valtuutetut ovatkin tehneet tässä suhteessa ihan hyvää työtä. Minusta ed. Zyskowiczin aloitteen nostaminen tähän tapaan julkisuuteen ikään kuin kaiken pelastavaksi kuvioksi on liioiteltua, ja näen kyllä siinä pyrkimystä hakea tavallaan moraalista oikeutusta niille leikkauksille, mitä sosiaaliturvaan on tehty.

Muistutan, arvoisa puhemies, siitä, että viime vuoden lopussa verosaatavia valtiolla oli 26 860 miljoonaa markkaa. Se on lähes 1 500 kertaa enemmän kuin on tämä 15 miljoonaa, mistä tässä yhteydessä puhutaan. Ne toimet, joilla hallitus on käynyt näitten ongelmien kimppuun, ovat täysin vailla sitä tehokkuutta, mitä siihen problematiikkaan tarvittaisiin. Suuri osa näistä veromiljardeista on enemmän tai vähemmän vilpillisesti verovelvollisten taskuissa, sellaisissa taskuissa, joista ne markat pitäisi siirtää julkisen vallan, tässä tapauksessa valtiovalan, erilaisiin hyviin tarkoituksiin.

Ed. Bremer merkitään läsnä olevaksi.

Ed. T y k k y l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ihamäki mielestäni toi erittäin hyvin esille niitä ongelmia, mitä on tullut Kelan väärinkäytösten johdosta. Ne selkenivät erittäin hyvin, ja mielestäni mitään erikoisaloitetta ei tässä asiassa tarvitakaan. Kela pystyy varmasti nämä ongelmat korjaamaan omalta osuudeltaan.

Rikoslain kokonaisuudistuksessa ei vielä

ole täysin onnistuttu saamaan kuriin harmaata taloutta eikä myöskään veronkiertoa. Eli näissä kysymyksissä olisi kyllä pohtimista ja myös korjaamista.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Keskusteluhan alkoi viime perjantaina, ja puheenvuoroni vaikuttaa tietysti vähän irrallaan olevalta, kun nyt vasta silloin esitettyihin mielipiteisiin vastasin.

Haluun todeta, että ed. Zyskowicz on julkisuudessa puuttunut asiaan ja tavallaan vastasin siihen, että hän on puuttunut asiaan.

Kelan valtuutetut ovat monta kertaa keskittyneet myös näihin kysymyksiin, ja siinä mielessä ed. Pekkarinen voi olla aivan tyytyväinen ja rauhassa. Asia on nyt hoidossa.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa rouva puhemies! Kaikkein ongelmallisin kysymyshän Kelan etuuksien kohdalla, niin kuin muunkin sosiaaliturvan kohdalla, on lainsäädännön monimutkaisuus. Kansalaisten ja myös virkailijoiden täytyisi tulla toimeen 1 200 pykälän kanssa, ja nekin muuttuvat kaiken aikaa. On hyvä, että lainsäädännön selkeyttämiseen on nyt pantu lisää puh-tia.

Ei tietysti pystytäkään kovin nopein askelin saamaan muutoksia aikaan, mutta selvitysmies Arjärven projekti tuottaa ensi vaiheessa varmaan sen hyvän tuloksen, että edes menettelytavat yhdenmukaistettaisiin eri etuuslajeissa. Siitä sitten pitää edetä itse etuuksien yhteenliittämiseen. Tämänkin eduskunnan aikana on varmasti käynyt niin, että olemme pikemminkin monimutkaistaneet lainsäädäntöä kuin sitä kysyen yhtenmukaistamaan. Se on erittäin valitettavaa kansalaisten kannalta.

Minäkin haluaisin puuttua sosiaaliturvan väärinkäytöskeskusteluun ja vähän samasta suunnasta kuin ed. Pekkarinen. En ymmärrä hyökkäystä enkä ennen kaikkea tyylilajia, millä se on tehty kokoomuksen puolelta. Ainoa, mikä voi sen selittää, on se, että medialla oli kovin vähän muita uutisia heinäkuun aikana, kun väite sosiaaliturvan väärinkäytöksistä voimakkaasti esitettiin. Haluan ehdottomasti korostaa sitä — se muuten näkyy kertomuksestakin sivulta 12 — että valtuutetut ovat kyllä normaalin työnsä osana käsitelleet näitä asioita. Esimerkiksi takaisinperintää koskeva kohta kertomuksessa pitää sisällään juuri kysymyksen väärinkäytöksistä, koska yksi takaisinperintöjen syy on väärinkäytökset.

Se, missä määrin Kansaneläkelaitoksella on itsellään mahdollisuus päästä tietämään näistä väärinkäytöksistä, ansaitsee tietysti keskustelua. Nämhän kolminkertaistivat Kansaneläkelaitoksen omankin tiedon mukaan 90-luvun alkupuolella, mutta erinomaisen atk-kehittämistyön seurauksena nämä ovat nopeassa tahdissa myöskin vähentyneet. Siinä mielessä hämmästelee vielä kaksinkertaisesti, että tällainen kysymys otettiin juuri viime kesänä niin voimakkaasti esille, kun suunta on hyvään päin ja valvonta on tuottanut yhä parempaa tulosta. Kysymyshän on nimenomaan harmaan talouden olemassaolosta ja siitä, että eihän Kansaneläkelaitos ole se laitos, joka ensisijaisesti voi olla perillä siitä, tekevätkö ihmiset harmaata työtä vai eivät, vaan veroviranomaiset. Suhteet veroviranomaisten ja Kansaneläkelaitoksen välillä pelaavat kyllä ihan moitteettomasti, niin että siinä välissä ongelmaa ei ole.

Tietysti sekin on väärinkäyttöä, jos ihmiset käyttävät liian paljon näitä palveluja — voidaan ajatella näin — tai alikäyttökin on ongelma jnp.

Kun väärinkäytön tapoja on tässä analysoitu, niin yhteen kohtaan haluaisin tässä kiinnittää huomiota, ja se on tämä, missä väärinkäytöksen syynä on ollut perhe- ja asumissuhteiden ilmoittaminen väärin. Tämähän on kohta, jonka valvominen on oikeastaan mahdotonta Kansaneläkelaitokselle, ainakin jos edellytetään, että näiden suhteiden päiväkohtainen tilanne on Kelan päätöksenteon pohjana. Ei voida ajatella, että sen tyyppinen laitos valvoo soittamalla ovikelloa ja käymällä katsomassa, onko perheen eteisessä kahdet vai yhdet vieraat kengät, ja sen perusteella päätettäisiin, asutaanko yhdessä vai ei. Eli on aivan normaalia käytäntöä ja hallintoa, että tällaiset kysymykset on kyettävä selvittämään paperilla. Sitten täytyy vain sanoa, että olemme tehneet väärän sorttisen lain täällä, jos ei tätä pystytäkään valvomaan muuten kuin soittamalla ovikelloa ja käyttämällä. Eli on otettava tässäkin talossa peili käteen ja arvioitava tätä asiaa uudelleen.

Tähänhän liittyy myös yksi mielenkiintoinen kysymys, jossa me lainsäätäjät emme ehkä ole pysyneet ajan ja olosuhteiden mukana. Kaikkihan eivät piruuttaan asu yhdessä ja erikseen, sekaisin jnp., vaan minäpä epäilen, että on syntynyt kolmas asuminen tapa, johon ei ole lainsäädännön tasolla mitenkään reagoitu. Ihmiset ihan omasta vapaasta halustaan järjestelevät yhä useammin asian niin, että heillä on esimerkiksi kaksi asuntoa. He eivät täydellisesti elä erikseen,

mutta eivät ehkä täydellisesti yhdessäkään. Totta kai, kun tullaan sosiaaliturvalainsäädännön puolelle, niin voi olla, että halu selittää asiat parhain päin sillä puolella on aika suuri. Jossain toisessa etuudessa, missä yhdessä asumisesta voisi olla taas hyötyä, ehkä selitetään ja korostetaan sitä puolta elämässä. Se on vähän sama juttu, kun pannaan työnhakupaperit sisään. Jos haemme kolmea erilaista työpaikkaa ja meillä on yhdet ainoat ansiot itse asiassa, yksi ainoa koulutus ja työkokemus siellä taustalla, niin kuinka ollaan, kyllä me ihmiset kuitenkin olemme taipuvaisia tekemään sen asian niin, että me yritämme korostaa niitä seikkoja, joiden kuhunkin työsuhteeseen arvaisimme olevan edullisia ominaisuuksia.

Me tulemme siihen ihan perimmäiseen kysymykseen, onko asumistapa liian vaikea peruste sosiaalietuuksien jakamisessa. Silloinhan kysymys on tästä nimenomaan, onko perhekohtaiset etuudet vai tulisiko olla yksilökohtaiset etuudet. Mikään ei meitä periaatteessa estäisi kehittämistä lainsäädäntöä siihen suuntaan, että kaikkikin etuudet olisivat ikään kuin yksilön mukanaan kuljettamia. Voidaan jopa ajatella niin pitkälle, että alaikäinen lapsikin kuljettaisi mukanaan sosiaaliturvapaketin ja sillä tavalla tulisi jokaisessa olosuhteessa ja variaatiossa kuitenkin huolletuksi taloudelliselta kannalta katsottuna. Tämä on mielestäni sellainen jännä asia, joka pitäisi ottaa kyllä keskusteluun.

Arvoisa puhemies! Täällä viime viikon lopulla myöskin jo otettiin esille aivan toisenlaisia väärinkäyttövaihtamia. Nimittäin median suunnalta tuli väittämiä, että kun psykoterapiakoulutusta saaneet tarvitsevat psykoterapiaa koskevan raskaan osuuden, joka vaatii siis psykoterapian omakohtaista läpikäyntiä toisen, jo koulutuksen saaneen luona, he olisivat hankittuaan tätä koulutusta esittäneet siitä vaatimuksia sairausvakuutukselle, olisivat saaneet siis sairausvakuutuskorvausta tämän tyyppiseen toimintaan, joka on luonteeltaan koulutustoimintaa. Nyt Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen puolelta ollaan pyytämässä ristiintaulukointia näistä kysymyksistä niin, että jos tulokset osoittavat, että tässä on ammuttu ihan väärään ilmiansuuntaan, voidaan omilla selvityksillä se myös osoittaa pitävästi. Me emme tee näitä selvityksiä mediaa varten, vaan minusta on tämän systeemin luotettavuuden takia erittäin keskeistä, että tällaiset huudot tutkitaan. Meidän on selvitettävä se järjestelmän legitimitetin takia; ja se on tärkeätä, se on ensisijaista.

Samoin oli tällainen väärinkäytös esillä juuri, että joku hammaslääkäri oli tekaissut lappuja. Niin kuin me tiedämme, hammashuolto ei laajasti ole sairausvakuutuksen piirissä, mutta kun se liittyy joihinkin tiettyihin sairauksiin, korvausta voi saada. Kaikki nämähän ovat selviä väärinkäytösepäilyksiä. Jos niitä on olemassa, niin neidän huolellisesti tutkitaan, onpa ala mikä tahansa. Tällä tavalla minä olisin kyllä hyvinkin luotavainen.

Arvoisa puhemies! Minä olen tyytyväinen siitä, että Kansaneläkelaitos on ajassa pysynyt mukana, ja haluan tavallaan loppuun vielä todeta, että vähiten tämä hyvä kehitys ei ole ollut sen seurausta, että siinä suuressa talossa on ymmärretty, miten tärkeää on resursoida atk-puolta, koska sen avulla voidaan ohjeistaa ja yhdenmukaistaa esimerkiksi ratkaisukäytäntöjä eri puolilla maata. Se on siihenkin erittäin hyvä väline, ja niin kuin sanoin, väärinkäytöksissä epäilyjen ja muun tutkimisessa se on niin ikään erittäin hyvä väline. Kyllä meillä välineet hallita näitä kysymyksiä tänä päivänä on.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Sosiaaliturvan väärinkäyttäminen on tietysti ollut noin harvakseltaan yleistä koko maassa niin kauan kuin sosiaaliturva nimikkeenä ja käytäntönä on tunnettu, eikä se koskaan tule loppumaankaan. On olemassa tiettyjä ryhmiä, jotka ovat vallan erikoistuneet tähän. Tiedämme varsin hyvin, että on eräs vähemmistöryhmä Suomessa, joka nyt on elintavoiltaan vähän hiljentynyt; sillä oli sosiaaliturvan väärinkäyttö oikein erikoisbravuurinumerona, ja he kävivät nostamassa sosiaaliturvaa sekä Ruotsista että Suomesta ja Tanskastakin. Ei sillä nyt niin väliä ole, vaikka Ruotsista ja Tanskasta nostaisi, ed. Kekkonen, mutta Suomesta olisi saanut jättää silloin nostamatta, jos kerran Ruotsista ja Tanskasta ... (Ed. Kekkonen: Mikä on se vähemmistöryhmä?) — Kyllä te tiedätte, edustaja, en nyt sano teille, että teillekin jää jotain miettimistä tältä päivältä nukkumaan pannessanne, mikähän se mahtoi olla, mitä se Aittoniemi tarcoitti.

Tällaista on nykyisin. Sosiaaliturvaa käyttävät väärin tietyt pakolaisten kaapuun verhoutuneet ulkomaalaisryhmät, ja ongelma on se, että sosiaaliviranomaiset eivät uskalla edes estää sitä, kun pelätään, että saa rasistin leiman otsaansa, jos sanoo, ettei anna jotakin tiettyä vaatimusta. Ja vaikka on selvästi nähtävissä, että kyseessä on huijaus, niin ei haluta sitä estää, koska saa hel-

posti rasistin leiman otsaansa. Näin ovat sosiaaliviranomaiset, ed. Kekkonen, asian todenneet, ja minulla on oikein paperillakin mustaa valkoisella siitä asiasta tarvittaessa.

Näin ollen täytyy sanoa, että sosiaaliturvan väärinkäyttöä sekä suomalaisten osalta että ääriryhmien ja vähemmistöryhmien osalta pitää valvoa, se on aivan selvä asia, ja tiukastikin. Mutta se, että tämä asia tulee ed. Zyskoviczin taholta esille, kyllä siinä on hiukan poliittisen kilven kirkastelua. Monet ovat puhuneet tästä samasta asiasta ja esittäneet epäilyksiä, mutta kun ed. Zyskowicz tietenkin sai median julkaisemaan tämän maata kaatavan näkemyksensä, niin se on sillä tavalla. Tietysti tämä on pelkkää kateutta, näinhän se on, mutta sitä ajattelee, miksei se tullut minun sanomanani, kun minäkin olen joskus siitä sanonut, vaan ed. Zyskoviczin. Täytyy vain onnitella ed. Zyskoviczia, että näin kävi, mutta tietty himmeyden leima tässä ed. Zyskoviczin esittelyssä on, ja ehkä turhan pitkään siitä asiasta on puhuttu.

Mitä tulee valtuutettujen kertomukseen, mistä ed. Ihämäki totesi, että se on huomattavasti parantunut ja siihen on tullut vähän tasoa ja syvyyttä — ei hän näin sanonut mutta tarkoitti tietysti tätä — minä en tiedä, koska en ole avannut koko valtuutettujen kertomusta. Puhun kyllä asiasta niin kuin toisetkin, eihän siinä mitään. Mutta kyllä tilanne on se, että sillä ei ole mitään merkitystä, kuinka fiksusti se on suunniteltu ja kuinka kauniit kannet valtuutettujen kertomuksessa on. Mutta totuus on se, että yhtään sanaa, mitä eduskunnassa on puhuttu Kansaneläkelaitoksen toiminnasta, nämä valtuutetut, sen enempää puheenjohtaja ed. Huuhtanen kuin ed. Ihämäki, ette ole painaneet korvaanne ettekä korvan taakse.

Mitään korjauksia siellä ei ole tullut, ei ole tullut siihenkään oleelliseen asiaan, mistä täällä on puhuttu niin kauan kuin minä olen ollut, pian 12 vuotta, täällä, eli näiden eläkepäätösten tekeminen, eli se niin tuhanteen kertaan mainittu, että kun virkalääkäri kunnian ja omantunnon kautta antaa ja useat lääkärit lausunnon, että kyseinen henkilö on työkyvytön, ettei hänellä ole päättää lainkaan, niin kun se menee Kansaneläkelaitoksen lääkärin ratkaistavaksi, vaikka hän ei näe sitä ihmistä ollenkaan, hän tekee päätöksen vain siellä kammarissaan Kansaneläkelaitoksella, Tuomiston putiikissa, että kyllä sillä pää täytyy olla ja kyllä se työkykyinen on siitä huolimatta.

Siis tämä on juuri tämä ongelma, ja Kansan-

eläkelaitoksen valtuutetut eivät ole tähän asiaan puuttuneet lainkaan. He vain kirjoittelevat kauniita kertomuksia, mutta sehän ei meitä tyydytä. Vai onko joku sitä mieltä, että eduskunnan täällä esittämät huolenaiheet valtuutettujen suuntaan Kansaneläkelaitoksen toiminnasta ja päätös- ja eläketoinnasta olisivat menneet perille? Ei, kyllä ne ovat jääneet viimeistään eduskunnan portaille, ed. Kekkonen, eivätkä ole lainkaan menneet Kansaneläkelaitokselle, tämä on aivan selvä asia, eivätkä tule menemäänkään, koska erilaiset valtuutetut, kun niillä ei ole mitään muuta tekemistä kuin käyvät syömässä hyvät ateriat, juomassa kahvit ja nostavat palkkionsa ja ovat tyytyväisiä siihen, mitään eivät huolehdi omista tai yhteiskunnan asioista, mitä me täältä eduskunnasta... — Älkää nyt vielä, ed. Kekkonen, lentoon lähtekö, minä aion puhua vielä pidempään.

Rouva puhemies! Tämä tuli tästä asiasta sanottua. Yhden asian haluan näille valtuutetuille sanoa — ed. Ihämäki, olkaa erityisen tarkkana ja tehkää muistiinpanoja — nimittäin tämä laboratorioitten homman. Suomessa on kasvava määrä, muun muassa viime kerrallakin todettuja laboratorioita, jotka tarjoavat terveystutkimuspalveluita. Ehkä käytän väärää nimityksiä, mutta kyllä te tiedätte, ed. Ihämäki, viisaana miehenä, mitä minä tarkoitan. Viime aikoina automaatio näissä tutkimustoissa on vaikuttanut sen, että kustannukset ovat äärimmäisen vähäisiä, mutta mitään kilpailuttamista ei tapahdu laboratorioiden kesken, vaan nämä laboratoriot laskuttavat, mitä laskuttavat.

Kansaneläkelaitoksen ohjeet Kansaneläkelaitoksen osuudesta näihin laboratoriotutkimusten kustannuksiin ovat 80-luvulta, tehty niihin aikoihin, jolloin kaikki tehtiin tietyllä tavalla käsityönä. Kaikki oli kallista, ja kustannukset Kansaneläkelaitoksen suunnasta määräytyivät tällä perusteella. Kansaneläkelaitoksen osuus näissä asioissa on kohtuuttoman suuri. Nämä laboratoriot kuppaavat yhteiskuntaa tätä kautta. Minäkäänlaista kilpailua ei ole. Ottakaa tiukkaan valvontaan tämä asia, tutkikaa, että lähiaikoina tulee oikein enemmänkin asiaa viisaitten ihmisten puhumana ja saattaa tulla televisiossakin ja muualla. Mutta en minä puhu tässä oraitten päälle, näin se vain on. Eli laboratoriot kuriin, kustannukset kuriin ja yhteiskunnan maksut kuriin, se on tärkeä asia, ed. Ihämäki.

Rouva puhemies! Tiedä, vaikka pyrkisin eduskuntaan vielä neljäksi vuodeksi sen takia, että saan nähdä, kuinka ed. Ihämäki tämän asian

hoitaa, kun oikein näin henkilökohtaisesti teille tämän asian lausun.

Rouva puhemies! Lopettelen tässä. Koska vastauspuheenvuoroja ilmeisesti tulee, minä lopettelen ja annan toisillekin suunvuoron.

Ed. K e k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kuuntelin mielenkiinnolla ed. Aittoniemen puheenvuoroa. Itse asiassa ed. Aittoniemen puheenvuoro sai selityksensä siinä kohdassa, kun hän sanoi, että hän ei ole avan-
nut edes koko kertomusta.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi maalaili ehkä vähän pessimistiseen sävyyn Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen tehtäviä ja mahdollisuuksia vaikuttaa.

Haluun vielä kuitenkin noin yleisesti todeta, että lainsäädäntö tehdään eduskunnassa ja Kansaneläkelaitos itse asiassa on vain suorittajaporras, joka tekee tehtävänsä niiden lakien perusteella, jotka täällä on säädetty. Monesti lait ovat vaikeaselkoisia ja monimutkaisia, ja ehdotan, että täällä säädettäisiin paljon selkeämpiä lakeja, jotta niitä voitaisiin yksinkertaisesti ja selkeämmin noudattaa.

Ed. Aittoniemen terveiset ovat menneet perille!

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemen puheenvuoro oli aika ikävää Kelan ja myös Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen mustamaalaamista, mutta yhteen kohtaan erikoisesti haluaisin puuttua: Hän moitti Kansaneläkelaitosta eläkepäätöksistä, joita hylätään. Toki niitä tulee hyvin paljon, mutta ed. Aittoniemelle pitää muistuttaa, että pääsääntöisesti eläkepäätösten hylkääjinä ovat myös yksityiset eläkevakuutusyhtiöt. Tätä ei suinkaan kannata unohtaa silloin, kun arvostellaan eläkepäätösten hylkäyksiä. Suurta roolia näyttelevät yksityiset eläkevakuutuslaitokset. Olenpa nähnyt sellaisenkin ihmeen, että Kela on hyväksynyt esimerkiksi työkyvyttömyyseläkkeen mutta jokin yksityinen eläkevakuutuslaitos ei.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ihan tästä lopusta päin ed. Rimmille: Kun katsoitte jokin ilta sitten televisio-ohjelman, jossa jälleen kerran käsiteltiin hylkäyksiä ihmiselle, joka ei liikkumaan päässyt huoneessaan. Aina oli vain hylätty eläkehakemus. Kuka hyvänsä, vaikka kirvesmies, olisi voinut

antaa siihen lausunnon, että tämä ihminen on työkyvytön. Siinä oli esimerkki, eikä tässä sen enempää. Näin tapahtui.

Mitä tulee sitten, ed. Kekkonen, siihen, että jos ihmisen näkemys Kansaneläkelaitoksesta ja sen toiminnasta perustuu pelkästään siihen, että on lukenut tarkastuskertomuksen ja heidän kertomuksensa toimistaan, kyllä silloin, ed. Kekkonen, hyvin vähäisillä tiedoilla tullaan tänne eduskuntaan. Minä olen 10—12 vuoden aikana tutkinut asiakirjoja, kuunnellut tässä salissa ja luonut niistä pohjan. Se on aivan sama, onko Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen kertomus olemassa tai ei. Se on samaa litaniaa, suunnilleen samaa. Hiukan tietokoneella muutellaan sinne joitakin asioita. Ei sieltä saa mitään syvällistä tiedon ja keskustelun aihetta, ed. Kekkonen. Kyllä te nyt pahasti lyötte kirveellä kiveen.

Mitä tulee sitten, ed. Ihamäki, teidän lausuntoonne, totta kai lainsäädäntöä täällä tehdään, mutta lainsäädännön ulkopuolelle jää ihmisen terve ammattiharkinta, lääkäreiden harkinta. Minä luotan edelleen, että jos kolme virkalääkäriä antaa lausunnon, että ihmisellä ei ole päätä ollenkaan, eihän sillä sitten ole eikä se siellä Kansaneläkelaitoksessa miksiäkään muutu sellaisen lääkärin lausumana, joka ei ole koskaan tätä päätöntä ihmistä edes nähnyt.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Itse en ihan noin pessimistisenä näe kertomusta kuin ed. Aittoniemi näkee. On tässä joitakin myönteisiä asioita, jotka valtuutetut ovat ottaneet huomioon, kuten sen, mitä yhteiskunnassa tapahtuu. Yksi merkittävä asia on sivulla 14, mikä koskee opiskelijoita, eli opintotukihakemukset viipyvät kovin pitkään. Täällä on otettu kantaa siihen, jotta asia pitää hoitaa kuntoon. Ja siinä on tapahtunut menneinä aikoina muutosta siten, että ei enää jonoja, jotka vielä toista vuotta sitten olivat meneillään, siinä mitassa ole olemassa.

Sinällään, niin kuin on todettu, lait ovat mutkikkaita. Sitten kun me teemme aina uusia muutoksia lakeihin ja asetukset muuttuvat, Kansaneläkelaitoksella on tietysti oma työnsä toimipisteissään seurata, mitä muutoksia on tapahtunut. Tämän olen kokenut sillä tavalla ongelmaksi, että monissa paikoissa vasta pitkällä viiveellä virkailijoille ja työntekijöille, jotka palvelevat ihmisiä, tulee tieto. Minusta siihen pitäisi erityisesti panostaa, että koulutus tapahtuisi reaaliajassa, kun laki on tullut jo voimaan. Siinä pitää aina jäädä sauma tehdä lainsäädäntö sillä tavalla myös voimaan tulevaksi, että siihen jää koulu-

tuksen paikka. Tämä on minusta tärkeää ensinnäkin työntekijöiden osalta, mutta myös palvelua hakevan ihmisen pitää saada oikea tieto sieltä tiskin takaa, kun hän kysyy, mikä on minulle kuuluva etuus ja miten jokin asia on muuttunut. Virkailijan pitää osata vastata siihen aukottomasti.

Toinen tähän liittyvä kysymys on sitten, kun meille tulee näitä muutoksia, tulkinnot. Siinähan tapahtuu sillä tavalla, jotta välttämättä jossakin lain kirjaimessa tai ohjeistuksessa ei joka nippeliasiaan sanotakaan, jotta tämä on hoidettava juuri tällä tavalla. Silloinhan paikallistoimisto mahdollisesti joutuu tekemään joitakin tulkintoja mahdollisesti kysymällä tarkastajalta, kysymällä jostakin ylempää; kuitenkin tehdään tulkinta. Minusta tulkintojen yhdenmukaisuus pitäisi saada nykyisenä atk-aikana kautta linjan menemään joka paikkaan, niin että tehdään kaikkialla näissä toimistoissa saman sisältöinen päätös, jos on tulkinta tehty. Käytäköön sitten siitä riitaa, jos tulkinta on väärä, valitusketjun kautta! Sehän sitten aikanaan muuttuu, jos on tehty väärä tulkinta. Tässä olen huomannut kirjavuutta maan eri osissa ja eri toimistojen välillä maakunnassakin, niin että on eri tavalla kohdeltu ihmistä ja eri tavalla vastataan kysymyksiin.

Sitten iänikuisen kysymyksen, jonka ed. Aittoniemi otti esille lääkärin suhtautumisesta. Ihän eilispäivänä viimeksi yksi ihminen soitti lääkärin suhtautumisesta. Hän oli nimittäin mennyt anomaan verenpainetautitapauksessa korvausta ja vienyt hoitavan lääkärin lausunnot siitä, että hän on kuusi kuukautta ollut seurannassa ja käyttänyt lääkkeitä jne. Kaikki edellytykset piti olla korvauksen saantiin verenpainelääkkeiden osalta. Yllättäen Kelan lääkäri olikin tehnyt päätöksen ja todennut, että ei hänelle se kuulu. En tiedä, kumpi näistä nyt on oikeassa. Hoitava lääkäri oli todennut, että hänelle kuuluisi, mutta Kelan lääkäri oli sitten tehnyt virkalääkärinä sillä paikalla oman päätöksensä. Onko kysymys siitä, että kenen kassia kannat, sen lauluja laulat, vai mitenpäin se juttu meneekään?

Tämä on eläketapauksissa vielä räikeämpi asia. Siinä mielessä tässä on samat terveiset kuin ed. Aittoniemi lähetti valtuutetuille. Tämä asia pitää saada kuntoon, ei pitäisi vaan pitää saada, nimenomaan.

Sen verran pitää myönteistä todeta, että kun lukee kertomusta, täällähän on puututtu myös siihen kysymykseen, millä tavalla palvelujen saatavuus turvattaisiin ympäri maata. Se on ennen kaikkea tänä päivänä tärkeä asia, kun muutto-

tappiokuntia on hyvin paljon ja porukka harvee. Oikeastaan jos sieltä kautta katsoo, myös palvelujen käyttäjämäärä suhteessa väestöpohjaan lisääntyy, koska porukka ikääntyy ja tarvitsee yhä enemmän Kelan palveluita. Tässä on otettu kantaa sen puolesta, että luotaisiin tällaisia yhteispalveluita, ja siihenhän on ryhdyttykin. Tärkeäähän jatkossa on turvata ihmisille mahdollisimman lähelle asuinpaikkaa, kuitenkin vähintään jokaiseen kuntakeskukseen, jonkinlainen palvelupiste, josta saa ne palvelut, mitkä Kelan piikkiin kuuluvat. Siinä mielessä myönteisiä asioita kyllä löytyy, että ei tämä yksin kielteis-tä ole.

Sitten isompi kysymys, joka minusta pitää linjoittaa tuolla Kelan piirissä, on se, millä tavalla terveydenhoitolaboratoriot hinnoittelevat palvelunsa, millä tavalla Kela ja yhteiskunta yleensä suhtautuu tällaiseen ajatteluun. Jonkin tällaisen dokumenttiohjelman mukaan on kysymys siitä, joka yhteiskunnan laboratoriot, julkisen vallan laboratoriot, pystyivät tuottamaan jonkin palvelun muutamaan kymppiin, mutta sama palvelu voi yksityisellä puolella maksaa viisin-, kuusin-, jopa kymmenkertaisesti. Eihän tässä ole mitään järkeä. Tässä nyt joku valvontaketju pettää. Olen samaa mieltä kuin ed. Aittoniemi, että tässä eivät ne, jotka ovat vastuussa, ole vahtineet asiaa. Kyllä tämä pitää kilpailuttaa sillä tavalla, että edullisempi taho saa sen homman hoitaa eikä makseta yksityisille sellaisia summia kuin maksetaan.

Siinä ohjelmassahan kysyttiin jonkin yksityisen laboratorion johtajalta, omistajalta, miten tässä hommassa oikeastaan pärjää. Hän partaansa sively ja myhäili, jotta kyllä tässä suhteellisen hyvin on pärjännyt. Normaalistihan yrittäjät aina vähän motkottavat, että menee niin kurjasti, niin kurjasti, mutta tähän ainakin sattui sellainen poikkeusyrittäjä, joka tuntui pärjäävän oikein hyvin, kun tekee näitä kalliita testejä ja Kela vielä maksaa siitä ruhtinaalliset korvaukset. Mutta ne ovat jostakin muualta pois, muusta kansanterveystyön kehittämisestä pois. Sen takia kun on rahaa vähän ja niukkuutta jaetaan joka paikassa, tässä pitää se kilpailu panna pystyyn ja katsoa se edullisemmuus. Ei Kelakaan voi olla ulkopuolella tästä.

Sitten, tähän kertomukseenkin liittyen, yksi sairauden alue on dementia. En tarkkaan vielä tiedä, kenen reviiriin se kuuluu, mutta minusta kuitenkin dementiaalääkkeet pitää saada korvattavuuden piiriin. Siinä on vakiintuneita lääkkeitä hyvin paljon, ja köyhille ihmisille ne ovat kohtuuttoman kalliita. Niillä on kuitenkin todettu

olevan jopa parantavaakin vaikutusta. Siinä mielessä tämä on yksi sellainen oikeudenmukaisuuskysymys, joka pitäisi hoitaa, kun katsoo rikkaita ja köyhiä. Ainakin tulisi madaltaa sitä kynnystä, jotta dementiaaläkkeet tulevat jatkossa korvauksen piiriin.

Ed. Räsänen: Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoroni alun perin jo viime perjantaina silloin käydyn sosiaaliturvan väärinkäyttökustelun vuoksi. Itse en millään muotoa kannata heikossa asemassa olevien kansalaisten perusturvan heikentämistä, mutta silti olen kyllä samaa mieltä kuin ed. Zyskowicz siitä, että sosiaaliturvan väärinkäyttöä tulee nykyistä paremmin tutkia jo pelkästään yhteiskuntamoraalin vuoksi, enkä ymmärrä, miksi siihen on siellä salin vasemmalla laidalla suhtauduttu niin negatiivisesti. Väärinkäyttöä ei tule pelkästään tutkia, vaan sosiaaliturvan rakenteita ja palkkatyötä tulisi yhteensovittaa niin, että houkutus väärinkäyttöön vähenisi.

Ne tilanteet, joissa väärinkäyttöä ilmenee eniten, ovat selvästi yhteydessä harmaaseen talouteen, eli työttömyysturvaa ja muita sosiaali-etuuksia nautitaan samanaikaisesti, kun tehdään pimeästi työtä. Olen reilun vuoden aikana kahdesti hakenut omaan talouteeni työntekijää kodinhoitotehtäviin. Valitettavasti joka ainoa tätä kautta paikkaa hakenut ehdotti tekevänsä työn pimeästi, jotta ei menettäisi erilaisia sosiaali-etuuksiaan.

Ongelman ratkaisu ei todellakaan ole ensisijaisesti Kelan käsissä, vaan työn tekeminen tulisi tehdä kannattavammaksi niin pienituloisten verotusta keventämällä kuin sosiaaliturvan perustulomallia kehittämällä, niin että työn tekeminen tiettyyn rajaan saakka ei vähentäisi ihmisen perusturvaa.

Ed. Huotari: Arvoisa puhemies! Kelan 60-vuotisen taipaleen aikana on tapahtunut sosiaaliturvassa lukuisia muutoksia. On edetty huutolaisuudesta asumistukeen. Lainsäädännön muutokset ovat suurin työllistäjä Kelassa. Ehkä suurin ongelma onkin juuri siinä, että kun teemme täällä lakeja, päätöksen ja toimeenpanon välillä on liian vähän aikaa, jolloin ei ehditä muutokseen sopeutua ja siihen ei ehditä saada riittävästi koulutusta. Voi olla, että atk-ohjelmienkin järjestäminen lyhyellä aikavälillä on vaikeaa. Siitä hyvä esimerkki olivat noin vuosi sitten ilmenneet opintotukijärjestelmän ongelmat, jolloin muutoksia ei pystytty toteuttamaan siinä aikataulus-

sa kuin oli tarkoitus, mutta jo tänä vuonna asia hoitui normaaliaikataulussa.

Tärkeää on se, että Kelan asiakkaat ovat olleet tyytyväisiä Kelan palveluun ja ennen kaikkea siihen, että palveluverkko on tarpeeksi laaja. Kelan etuudethan kohdistuvat laajalle väestölle, joten on tärkeää, että toimipaikka on lähettyvillä.

On myös merkittävää se, miten taataan Kelan rahoitus. Hallitusohjelmassahan oli maininta työhön liittymättömien sivukulujen, lähinnä kelamaksun, poistamisesta, mutta tätä asiaa ei ole hoidettu ja työnantajat maksavat yhä edelleen 2,4–4,9 prosenttia kelamaksua. Ymmärrän toisaalta, että tätä maksua ei ole poistettu, koska rahoitusongelmaa myöskään tältä osin ei ole ratkaistu.

Sitten ed. Zyskowiczin esille ottamasta väärinkäytösasiasta. Hänhän vaati Kelaä tekemään tutkimuksen siitä, kuinka laajaa sosiaaliturvan väärinkäyttäminen on, ja Kela vastasi siihen siten, että he ovat valmiita tekemään selvityksen yhdessä muiden viranomaisten, lähinnä työvoimaviranomaisten ja verottajan, kanssa, koska nimenomaan suurimmat ongelmat väärinkäytöksissä ovat sellaisia, jotka liittyvät myös muihin viranomaisiin ja yleensä Kela on vielä viimeinen lenkki tässä maksujärjestelmässä. Eli jos henkilö on ollut työssä ja nostanut samalla työmarkkinatukea, niin tämän henkilön olisi pitänyt se ilmoittaa työvoimatoimistoon, josta olisi pitänyt tulla lausunto Kelalle, että hän on töissä. Toki tämän henkilön olisi pitänyt ilmoittaa asia myös Kelalle työmarkkinatukihakemuksessa. Mutta yleensä väärinkäytökset liittyvät nimenomaan myös muihin viranomaisiin.

Mielenkiintoista on, että kun nimenomaan työssäkäynti liittyy yleensä harmaaseen talouteen, johon tämä hallitus on puuttunut kovemmalla kädellä kuin koskaan aikaisemmin on puututtu, mikä on hyvä asia, niin esimerkiksi harmaan talouden yksikön ratsoissa on löytynyt juuri näitä väärinkäyttäjiä samalla. Toivonkin, että tämän verohallinnon yksikön toiminta voi jatkua, niin että paljon suuremmat väärinkäytökset eli koko harmaa talous saadaan sitä kautta ainakin vähemmäksi ja yhteiskunta antaa sellaisen viestin kansalaisille ja myös työnantajille, jotka harmaata taloutta harrastavat, että se ei ole sallittua.

Tämä liittyy myös Kelan ja muunkin sosiaaliturvan rahoitukseen, koska ne ihmiset, jotka omista palkkatuloistaan maksavat veroja ja sivukuluja, ja myös rehelliset yrittäjät, jotka maksa-

vat työnantajan sivukuluja, joutuvat maksamaan maksut myös näiden työnantajien osalta, jotka teettävät pimeästi nämä työt.

Ed. Zyskoviczin väärinkäytösten selvityspyyntö oli mielenkiintoinen siinä mielessä, että muistaakseni hän esitti, että voitaisiin tehdä saman tyyppistä tutkimusta kuin vakuutuspuolella. Mikäli olen oikein ymmärtänyt, niin vakuutuspuolella on tutkimustapa ollut sellainen, että on kysytty ihmisiltä, tuntevatko he kenties sellaisia ihmisiä, jotka ovat käyttäneet väärin vakuutuksia. Tämä on kuitenkin aika monimutkainen kysymys, koska mistä kukaan naapuri tai sukulainen voi tietää, mitä siihen työttömyysturvahakemukseen loppujen lopuksi on kirjoitettu. Siinä voi olla jokaisen päivän kohdalla "työssä" mutta tällä henkilöllä silti voi olla oikeus soviteltuun työttömyyspäivärahaan. Eli on minusta aika epämääräinen tapa tutkia tätä asiaa se, että kysyttäisiin naapureilta.

Sitten siihen voi liittyä kaikkia muitakin asioita. Kerran työpaikalleni tuli ilmianto, jossa nimetön soittaja ilmoitti, että naapuri lähtee joka aamu seitsemältä jonnekin, tutkikaapas minne se menee. Kyllä tätä "naapuriavuliaisuutta" tälläkin hetkellä on kovasti. Joskus voi myös olla kyse siitä, että halutaan, että naapurin asioita tutkitaan, vaikka niissä ei olisikaan mitään, ja että hänen työttömyyspäivärahansa viivästyisivät. Jos sattuu, että puusta ovat lehdet sattuneet putoamaan väärälle puolelle pihaa, tämä voi olla jopa se syy, minkä vuoksi ilmoitetaan työttömyyskassaan, että tässä on ilmeinen väärinkäyttötapa.

Eli on suuri ero siinä, milloin takaisinperintä johtuu vilpillisestä teosta ja milloin niin sanotusta vilpittömästä teosta eli esimerkiksi sosiaaliturvajärjestelmän monimutkaisuudesta. Tämä päätöksämaailma on mennyt sellaiseksi, että ihmiset eivät enää tiedä, minkä kokoinen tulo pitää ilmoittaa mihinkin suuntaan. Jos henkilö on esimerkiksi päätöksissä, joissa kuukausitulo vaihtuu joka kuukausi, viidakko on niin valtava, että hänen on hirvittävän vaikea tiedostaa enää, minkä kokoiset tulot vaikuttavat pienentävästi johonkin etuuteen. Sen vuoksi monta kertaa voi ollakin niin, että joudutaan perimään takaisin sellaisia etuuksia, joita on ihan vahingossa maksettu liikaa.

Toinen väärinkäytösepäily liittyy yleensä asumiseen, ja aivan kuten ed. Vehkaoja täällä aikaisemmin totesi, sitähan on erittäin vaikea valvoa. Eli pitäisikö meidän kieltää seurustelu kokonaan esimerkiksi yksinhuoltajilta? Kuka sanoo, mil-

loin seurustelu on siinä vaiheessa, että toinen osapuoli osallistuu talouden ylläpitämiseen? Sitä on aika vaikea kenenkään tutkia. Ongelma onkin ehkä siinä, että meillä on sellaisia lakeja, joissa on merkitystä sillä, asuuko taloudessa muita tulonsaajia. Esimerkiksi harkinnanvarainen työmarkkinatuki on sellainen ja yksinhuoltajan lapsilisä. Olen todennut useaan otteeseen aikaisemminkin, että jokainen vilpillinen väärinkäyttäjät leikkaa muiden etuuksiensaajien etuuksia. Missään tapauksessa ei pidä hyväksyä sitä, että joku käyttäa sosiaalietuuksia väärin.

Sitten eläkepäättöksiin, jotka ovat jo aikaisemmin tulleet useissa puheenvuoroissa esille. Ed. Aittoniemi väitti, että näille asioille ei ole mitään tehty. Kävimme Kelan valtuutettujen matkalla Turussa kuntoutuslaitoksessa, jossa käytiin erittäin pitkä keskustelu muun muassa juuri Kelan "paperilääkäreiden" kanssa siitä, mitä näille asioille pitäisi tehdä, mitkä ovat ne perusteet, minkä vuoksi näitä ratkaisuja tällä hetkellä tehdään niin kuin tehdään.

Oikaisisin vielä ed. Aittoniemen väärää käsitystä: Nykyisin ei enää arvioida työkyvyttömyyttä, vaan jäljellä olevaa työkykyä. Minusta juuri tähän liittyikin se ongelma, että kun esimerkiksi Kelassa arvioidaan jokin pääsairaudeksi, niin arvioidaan, onko tämän perusteella oikeutta työkyvyttömyyseläkkeeseen. Mutta henkilöllä voi olla vaikka seitsemän sairautta, jotka yhdessä aiheuttavat sen, että henkilöllä ei ole kovinkaan paljon jäljellä työkykyä sellaisiin töihin, joita yleensä paikkakunnalla voisi olla tarjolla. Tämän kokonaisvaltainen tutkiminen tai se, onko sellaista lääkäriä, joka kirjoittaisi kokonaisvaltaisen lääkarintodistuksen siitä, mikä jäljellä oleva työkyky on, on aikamoinen ongelma.

Niissä tapauksissa, joissa on useiden erikoislääkäreiden lausunnot siitä, että työkykyä ei ole jäljellä ja he suosittelevat työkyvyttömyyseläkettä, ja joissa kuitenkin hakemus palautuu kielteisenä, ihmettelen, miten maamme erikoislääkärit suostuvat tällaiseen tilanteeseen, jossa heidän ammattitaitoaan aliarvioidaan. Kun olen asiasta keskustellut useita kertoja muun muassa lääkäreiden kanssa ja joissakin muissakin yhteyksissä, niin joidenkin asiantuntijoiden taholta on sanottu, että tehdään niin sanottuja ystävänpalveluksia, kun ei viitsitä sanoa pitkäaikaiselle potilaalle, että et sinä vielä ole niin huonossa kunnossa, että sinulla ei olisi riittävästi työkykyä jäljellä. Tällöin kirjoitetaan lääkarintodistus työkyvyttömyydestä tai siitä, että työkykyä ei ole jäljellä, ja jätetään muutamia rasteja merkkäämatta ja ikään kuin

sillä osoitetaan, että oikeasti ei tässä olekaan työkyvyttömyydestä kysymys. Minusta tämä on aika hurjaa peliä, jos näin tapahtuu, koska silloin on kysymys myös näiden ihmisten, eläkkeenhakijoiden, oikeusturvasta ja siitä, mihin he voivat enää luottaa tässä yhteiskunnassa.

Eläkkeenhakijoiden oikeusturvasta on kysymys myös silloin, kun hakemus on puutteellinen, kun se lähetetään Kelasta eteenpäin. Tämä on sellainen keskustelunaihe, jota varmaan pitää vielä Kelan sisällä käydä läpi: Millä esitetään se, että hakemukset eivät lähde vajaina eteenpäin? Tämäkin maksaa, että valituskierteitä moneen kertaan käydään läpi ja käsitellään samoja asioita useasti vain sen vuoksi, että ensimmäisellä kerralla kaikki paperit eivät ole kunnossa. Tähän varmasti puutummme vielä tulevaisuudessa.

Ed. M. Pohjola merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K e m p p a i n e n : Rouva puhemies! Pyysin puheenvuoron, kun ed. Ihamäki piti puheensa. Ed. Ihamäki aloitti puheenvuoronsa Kelan asemalla ja totesi, että on tärkeää, että Kansaneläkelaitos säilyy eduskunnan alaisena. Tästä Kelan valtuutetut ovat usein sanoneet mielipiteensä. Siitä huolimatta valtionhallinnossa, ministeriöissä, on paljon voimia, jotka haluaisivat nähdä Kelan pelkästään rahan välittäjänä ja jakajana eikä sillä ei olisi itsenäistä sosiaaliturvalaitoksen roolia. Kelan asema suhteessa hallitukseen tai eduskuntaan ei ole ainut tekijä, joka vaikuttaa siihen, minkälainen asema laitoksella on.

Ensinnäkin on hyvin tärkeää, että Kansaneläkelaitoksella olisi itsenäinen rahoituksellinen asema, että se voisi toimia kansanvakuutuslaitoksena, että se pystyisi sillä tavalla itsenäisesti toteuttamaan politiikkaansa. Tässä suhteessa on tapahtunut paljon huononnusta viime aikoina. Huononnusta tapahtui jo kieltämättä edellisenkin hallituksen aikana silloin, kun Kelan kansaneläke- ja sairausvakuutusrahastot syötiin loppuun. Se oli tietysti sen ajan säästöpolitiikkaa ja jollakin lailla pakollista, välttämätöntä pahaa, mutta se ei ollut kuitenkaan kovin tervettä.

Yksi keskustelunaihe on myös Kelan hallitsema varallisuus. Kelan ulkopuolelta ja eri tahoilta esitetään jatkuvasti mielipiteitä, että Kelalla ei saisi olla varallisuutta tai omistusta. Minusta näiden esitysten ainakin yhtenä tarkoituksena ja tavoitteena on, että Kelan sosiaalivakuutusase-

ma heikkenisi. Minusta tällaisiin esityksiin ja ehdotuksiin pitää suhtautua kriittisesti.

Kela pitäisi ymmärtää laajana kansanvakuutuslaitoksena. Sen varallisuuteen ja rahankäyttöön nähdessä ei pitäisi olla yhtään sen kriittisempi kuin esimerkiksi työeläkerahastojen ja muidenkaan. Niillä on omaisuutta ja varallisuutta, joka on eläkkeiden maksamisen turvana ja laitosten itsenäisen toimimisen ehtona. Samalla tavalla myös Kelalle pitäisi tällainen rooli hyväksyä. Mielestäni ne kannanotot, joita valtuutetuilta on tullut, ovat terveitä, mutta tässä salissakin esitetään aivan vastakkaisia mielipiteitä.

Yksi Kelan rooliin nimenomaan kansanvakuutuslaitoksena vaikuttava tekijä on se, miten yleisesti ja laajasti se voi palvella kansalaisia. Edellisen hallituksen aikana Kelan roolia tässä mielessä vahvistettiin paljon ja sen hoidettavaksi annettiin tehtäviä, jotka se pystyi erittäin hyvin hoitamaan: opintotuki, pienempiä asioita, kuten sotilasavustusasioita. Asuntotukiasioita sillä oli ennenkin, mutta tuli muitakin asuntotukiasioita ja monia muita. Tällä Kelasta tuli hyvin palveleva laitos, ja se pystyi henkilökuntaa lisäämättä palvelemaan ja vielä sillä tavalla, että palvelutapa ja -taso on samanlainen kaikille kansalaisille. Ainahan tämä ei aikaisemmalla käytännöllä toteutunut.

Valitettavasti tämän hallituksen aikana on tehty kaksi aika periaatteellista huononnusta, joilla Kelan asemaa on heikennetty. Toinen oli kansaneläkkeen pohjaosan leikkaus. Se tiesi tietysti erittäin epäoikeudenmukaista kohtelua niitä eläkkeensaajia kohtaan, jotka olivat vuosikymmeniä maksaneet kansaneläkemaksua, ja nyt se heiltä otettiin pois. Mutta erityisesti se merkitsi kuitenkin sitä, että kansaneläkkeensaajien keskuudessa Kelan kansanvakuutusluonne romutettiin. Tämän uudistuksen jälkeen asteittain Kansaneläkelaitos ei enää palvele samalla tavalla eläkeläisiä. Se ei ole eläkekäsittelyasioissa linjanvetäjä eikä yhtenäisen käytännön vetäjä.

Ed. Aittoniemi otti keskusteluun eläkehakemusten hylkäämisprosentin ja sen, kuinka hakemuksia käsitellään. Ei tämän jälkeen esimerkiksi näitä asioita voida samalla tavalla edes selvittää, kun Kelan aikana tehtiin. Tämä on tietysti vaikea kysymys, kuinka eläkehakemuksia on hylätty. Olemme saaneet aina vastauksen, että linja on pyritty pitämään yhtenäisenä eikä olisi syrjitty sen enempää nais- kuin mieseläkehakijoitakaan ja pyritäisiin noudattamaan yhtä linjaa.

Mutta kun kansaneläkkeen pohjaosan leikkauksen jälkeen Kansaneläkelaitokselta katoaa

täysin koordinoiva rooli eläkehakemuksissa, meillä tulee olemaan hyvin monta erilaista linjaa. Eri eläkevakuutuslaitoksilla voi olla erilainen linja. Tällainen keskustelu, mitä nyt käydään, ei ole edes mahdollinen, ja varmasti emme pysty sillä tavalla valvomaan eläkekäytäntöjä työeläkelaitoksissa, koska valtamme ei sinne ulotu, ei Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen eikä edustajien valta. On kyllä pelättävissä, että eläkehakemusten ja eläkkeensaajien tasavertainen kohtelu tulee entistä huonommaksi.

Rouva puhemies! Loppukesän ja alkusyksyn keskustelunaihe, mihin on jo puututtu, oli sosiaaliturvan väärinkäyttö. Minusta siitä on käytetty jo monta hyvää puheenvuoroa. Varmasti on niin, kuin on todettu, että mitään väärinkäytöksiä emme hyväksy ja kaikki sellaiset pitäisi pystyä selvittämään. Mutta tapa, jolla tämä keskustelu avattiin, oli mielestäni kyllä aika tavalla tarkoitushakuinen ja populistinen. Väärinkäytösten mittasuhteet on tuotu jo esiin — 25 miljoonaa markkaa — ja vielä olisi pitänyt tutkia, onko tämä oikea luku. Kela omassa toiminnassaan oli todennut, että tällainen suuruusluokka suurin piirtein on. (Ed. Ihmäki: Ilmi tulleet tapaukset!) — Kun ed. Ihmäki totesi, että ilmi tulleet tapaukset ovat tätä suuruusluokkaa, on otettava esille se asia, että vasta kun sosiaaliturva-asioiden hoitaminen ja maksatus on siirretty Kelalle, on pystytty seuraamaan, minkä verran etuuksia käytetään väärin.

Tämä on ollut hyvä kehitys, mutta nyt, kun tässäkin salissa ja hallituksen esitysten mukaan tendenssinä on, että Kelalta otetaan tehtäviä pois eikä se ole näissä asioissa toimeenpanija, jopa väärinkäytösten seuraaminen vaikeutuu. Niitä ei pystytty samalla tavalla paljastamaan.

Tapa, jolla kokoomuksesta ed. Zyskiewicz ja myöhemmin ed. Sasikin asiaa esittelivät, oli lähinnä gallup-tyyppistä selvitystä ja naapuripaljastuksiin perustuvia otantoja, jollaisia toivotiin. Kyllä tällaisten toimenpiteiden käynnistäminen asian paremmalle tolalle saattamiseksi on kummastuttavaa. Kelan hoitamisessa sosiaaliturvissa on jo olemassa menetelmät, tarkemmat menetelmät kuin millään gallupilla tai naapurikyselyllä. Se on sama atk-ohjelma, josta sosiaaliturvatunnuksella voidaan asiat katsoa, ja nämä mahdollisuudet ovat syntyneet nimenomaan Kelan roolin ja organisaation myötä.

Mutta esimerkiksi se päätös, joka hallituksen esityksestä tehtiin ja jonka eduskunta siunasi, jolla kokeilu toimeentulotuen perusosan siirtämisestä Kelan hoidettavaksi saatiin pois, on

omiaan viemään kehitystä aivan toiseen suuntaan. Täytyy ihmetellä, että sellaisilta tahoilta, joilla tämän tyyppinen sosiaaliturvien yhteensovittaminen ja valtakunnallisen käytännön luominen olisi juuri tuomassa parempaa käytäntöä, tehtävä otetaan pois.

Niin sanotussa väärinkäytöskeskustelussa on selvästi oleellisena osana se, että kyllä sosiaaliturvaa tarkoituksella käytetään epätarkoituksenmukaisesti. Siinä keskustelussahan on köyhyyshuolukut ja se, miten sosiaaliturvalla voidaan keinotella tai miten voi sosiaalietuudet itse kukin maksimoida, mutta tässä keskustelussa ei pitäisi enempää leimata Kansaneläkelaitosta, jonka rooli on pääasiassa positiivinen eli näitä käytäntöjä ja epäkohtia paljastava.

Tässä keskustelussa pitäisi leimata nimenomaan ne poliittiset päätöksentekijät, jotka ovat tuottaneet epätarkoituksenmukaista lainsäädäntöä. Nimenomaan Kelahan on myös toivonut silloin, kun selvityspyyntöjä on esitetty, selvitystä siitä, minkälaisia muutoksia sosiaaliturvan myöntämisperusteisiin, perhe-käsitteeseen ja tulojen määrittelyyn pitäisi tehdä, että voitaisiin näistä ongelmista päästä.

Rouva puhemies! Toivoisin, kun tänä syksynä näistä asioista varmasti edelleen monessa yhteydessä vielä puhutaan, että voisimme löytää sellaisen sävelen, että nimenomaan Kela olisi hyvä väline sosiaaliturvan yhteensovittamiseen. Sosiaaliturva on meillä tikkutäkki, ja nimenomaan Kela olisi hyvä organisaatio tätä tikkutäkkiä paikkaamaan. Kelan rooliin korostui myös, kun liityimme EU:hun ja Etaan, EU-tasoisien sosiaaliturvan toimeenpanossa. Se on moderni laitos.

Kelan tilintarkastajana minulla oli tilaisuus vierailla Ruotsissa, jossa vertailimme siellä hoidetun vakuutuslaitoksen suorituskykyä ja palvelutasoa. Siellä olevat totesivat, että suomalainen systeemi on vuosikymmeniä edellä. Se on moderni, sillä on hyvät laitteet, ja se palvelee paremmin. On valitettavaa, että poliittisilla päätöksillä Kelan roolia heikennetään ja että meillä sellainen kansanvakuutus- ja pohjoismainen tasavertaisuusajattelu, jota Kela on toteuttanut, vähitellen poliittisilla päätöksillä murennetaan.

Sosiaali- ja terveysministeri M ö n k ä r e : Arvoisa puhemies! Minulla oli juuri eilen tilaisuus kuunnella Kelan ja Stakesin asiantuntijoita sosiaaliturvan väärinkäytöksistä, ja se oli hyvin mielenkiintoista kuultavaa. En yhtään ymmärtänyt ed. Kemppaisen väitettä siitä, että joillakin

päätöksillä Kelan asemaa nyt heikennetään niin, että näitten asiointien valvonta vaikeutuisi. Päinvastainen kehitys on tapahtunut.

Kuten ed. Kemppainenkin ihan oikein sanoi, tietotekniikan kehittyminen ja Kelan järjestelmien kehittyminen sekä etuuskien maksatuksen keskittäminen Kelaan on johtanut juuri siihen, että sosiaaliturvan väärinkäytökset on saatu esille. Tässä näkyy tilastoissa ihan selvä piikki. Vuosina 95–96, kun etuuskien maksatuksia keskitettiin Kelaan, niin sanotuissa väärinkäytöksissä, jotka liittyivät työttömyysturvaan, asumistukeen, kotihoidon tukeen ja lapsilisään erityisesti, tapahtui suuri havaintomäärien nousu, ja nyt on laskusuunnassa näitten tapausten ilmitulo.

Sosiaaliturvan väärinkäytösasiaa voidaan tutkia laajana käsitteenä tai kapeana käsitteenä. Kelahan on lähtenyt siitä, että he ovat ilmoittaneet eteenpäin ja pyytäneet tutkimusta niistä tapauksista, jotka ovat täyttäneet petoksen määritelmän. Näistä ei kuitenkaan läheskään kaikista ole tullut takaisinperintäpäätöksiä, koska on näyttöongelmia. Nämä liittyvät hyvin paljon perhesuhde-käsitteeseen, asutaanko avoparina vai avioparina ja milloin avopari asuu erikseen.

Kela vetosikin valtioneuvostoon tässä väärinkäytöskeskustelussa ja korosti harmaan talouden tutkimisen merkitystä, ja myös Stakesin asiantuntijat ovat samaa mieltä, että väärinkäytöskeskustelussa keskeinen asia on harmaa talous.

Ongelma on olemassa. Väärinkäytösongelma ei ole määrällisesti suuri, mutta moraalisesti pienelläkin määrällä on merkitystä, ja sen takia tässä asiassa pitää toimia. Kelan tietotekniset järjestelmät ovat niin kehittyneet tällä hetkellä, että ristiinajoja tapahtuu niin hyvin, että osittain ehkä tahattomastikin, tietämättömyydestä johtuvat, väärinkäytökset pystytään ohjaamaan oikein ja asiat sillä tavalla etenevät. Kannattaisi vielä miettiä sitä, miten kuntien tietotekniikka ja Kelan järjestelmien yhdistäminen voitaisiin tehdä, jotta ristiinajoja voitaisiin tehdä yhä enemmän.

Täällä on puhuttu kahdesta muustakin asiasta, joihin haluan sanoa muutaman sanan. Uusia kalliita lääkkeitä on tullut Alzheimerin tautiin, multippeliskleroosiin, kystiseen fibroosiin, erektiohäiriöiden hoitoon jne., ja nyt kysytään korvattavuutta. Meillähan oli näihin uusiin kalliisiin lääkkeisiin ylimenoajan käytäntö, jossa sairaanhoitopiiristä annettiin multippeliskleroosiin ja kystiseen fibroosiin kalliita lääkkeitä ilman maksua erikoislääkärin määräyksellä. Eduskunta jo viime keväänä käsittelee lääkehintatyöryh-

män esityksiä, ja silloin jo linjattiin tulevaisuutta. Ensi vuoden alusta näitä uusia kalliita lääkkeitä tulee normaalin sairausvakuutusjärjestelmän piiriin, ja siitä lakiesitys tulee kohta puoliin käsittelyyn.

Ideana on siinä se, että sellaiset lääkkeet, joille lääkehintalautakunta määrittelee hinnan, voivat saada korvattavuuden uusista kalliistakin lääkkeistä ja lääkkeen määrääminen keskitetään erikoislääkärin käsiin. Alzheimerin tautiin ja MS-tautiin voidaan saada uusiakin lääkkeitä korvattavina, mutta aina selkeästi määritellään, minkälainen on taudin muoto, johon tuo lääke tehoaa, ja siihen tarvitaan erikoislääkärin lausunto. Tämä lakiesitys on kohtapuoliin tulossa tänne käsittelyyn ja myös meille aika suureen Alzheimer-dementiaongelmaan on kohta saatavissa korvattavia lääkkeitä tässä mielessä.

Kolmas asia, joka täällä on ollut esillä, on ollut eläkepäätökset, eläkkeitten hylkääminen ja se kehitys, jota siinä on tapahtunut. Täällä on toistettu vanhoja teesejä, joten minäkin toistan erään tosiasian.

Vähän yli 70 prosenttia kaikista eläkehakemuksista menee ensimmäisellä kerralla läpi. Näistä ensimmäisellä kerralla hylätyistä 10 prosenttia hyväksytään heti itseoikaisumenettelyn kautta, ja jos loppuosasta valitetaan, niin valituskierte on johtanut yleensä kahden kolmen vuoden kuluessa eläkepäätöksen hyväksymiseen.

Miksi näissä eläkehakemuksissa on kuitenkin tuollainen osa, joka ei mene heti läpi? Yksi syy voi olla se, minkä ed. Huotari toi esille, että joskus lääkärin on vaikea pitkäaikaisessa hoitosuhteessa heti sanoa, että nämä sairaudet eivät riitä myönteiseen eläkepäätökseen, ja hän tekee huonon lausunnon niin sanotusti. Ei se varmasti kuitenkaan ole suurin syy. Monesti sairaudet eivät ole sellaisia, että ne olisivat kokonaan tuhonneet jäljellä olevan työkyvyn. Monesti ei ensimmäisessä hakemuksessa ole vielä kaikkia asioita tiedossa, tarvitaan eri erikoislääkäreiden lausuntoja. Sen takia tarvitaan keskitetty elin, jossa tuo päätös tehdään, koska on monta asiaa vaikuttavaa tekijää työkyvyttömyyden määrittelyssä.

Täällä sanottiin, että kun nyt kansaneläkkeen pohjaosa poistetaan, Kelan ohjaava rooli työkyvyttömyyseläkepäätöksessä häviäisi. Enpä usko. Nimittäin tähän asti on kyllä ollut niin, että jos työeläkejärjestelmässä on hyväksytty työkyvyttömyys, kyllä se on kansaneläkejärjestelmässäkin hyväksytty ja päinvastoin. Ne ovat olleet asiapäätöksiä eikä niin, että yksi työkyvyttö-

myöspäätöksen tekevä instituutio olisi ohjannut toista. Kyllä työkyvyttömyyden käsite on niissä molemmissa ollut sama.

Ed. R a j a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Kempaisen puheenvuoroon olisin puuttunut ministerin lailla siinä, että oli käsittämätöntä Kelan aseman heikentyminen mukamas, mitä hän väitti tapahtuneen. Eduskuntahan on tältä osin linjannut asiat ihan selvästi. Toisaalta Kelan tehtävät ovat myös lisääntyneet.

Olisin puuttunut lähinnä ed. Kempaisen puheenvuoron siihen osaan, jossa hän pohti Kelan omistajuutta elinkeinoelämässä ja teollisuudessa. Sodan jälkeen voimateollisuuden ja monen muun yhteydessä pääoman puutetta on poistettu muun muassa Kansaneläkelaitoksen varoilla, mutta on aiheellista kyseenalaistaa tämä tilanne tietysti jo nyttemmin. Me Kelan valtuutetuissa puutuimme tähän asiaan jo muutamia vuosia sitten muun muassa riskirahoituksen osalta tai lähinnä sen takia, että riskit vältettäisiin. Siellä oli paljon sellaisia teurastamon tyyppisiä rahoituskohteita, jotka eivät välttämättä ole Kansaneläkelaitoksen vakuutustoiminnan luonteeseen kuuluvia. Näistä ollaan pääsemässä eroon.

Nyt StoraEnson osalta tietysti, kun ajattelee kansallista ohjausta ja mahdollisen kansallisen metsästrategian onnistumista, tässä yhteydessä olen henkilökohtaisesti sitä mieltä, että valtion ja Kansaneläkelaitoksen yhteisomistus StoraEnson kaltaisessa tilanteessa ja yhtiössä on kyllä perusteltua, kun omistajuudelle löydetään vain sisältö ja sitä osataan käyttää, niin että niin kansantalouden kuin myös alueelliset edut otetaan huomioon.

Ed. Z y s k o w i c z (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Mönkäre puheenvuorossaan sanoi, että Kelan kautta maksettavien sosiaalietuuksien väärinkäyttö ei ole määrällisesti suuri ongelma ja että Kelan kehittyneet tietokoneohjelmat pystyvät hyvin nämä väärinkäyttötilanteet tunnistamaan. Ongelmana ovat juuri ne väärinkäyttötilanteet, joita mitkään kehittyneimmäkään tietokonesysteemit eivät pysty tunnistamaan. Toisin sanoen jos ihminen esimerkiksi tekee pimeätä työtä ja samanaikaisesti nostaa vaikka työmarkkinatukea, sellaisia tietokoneohjelmia ei ole olemassakaan, jotka tätä väärinkäyttöä tunnistaisivat. Tässä mielessä tämä on, niin kuin ministerikin totesi, nimenomaan osa harmaata taloutta. Hämärälii-

kemiehet pyörittävät firmoja, käyvät kuittikauppaa ja muuta ja maksavat palkkaa pimeänä. Sitten nämä pimeästi työskentelevät henkilöt nostavat samanaikaisesti kuitenkin työttömyyskorvausta.

Ongelma on se, että tämän väärinkäytön laajuutta, sen määrää, ei tiedetä. Siis väite tai näkemys siitä, että se ei ole määrällisesti suuri ongelma, on arvio, joka ei perustu mihinkään tutkimukseen, koska tätä piilevää sosiaalietuuksien väärinkäyttöä ei ole pyritty tutkimaan. Olen itse esittänyt, että sitä tutkittaisiin, jotta saataisiin käsitys laajuudesta ja jotta voitaisiin mitoitaa tarvittavia korjaavia toimenpiteitä sen mukaisesti.

Esitin sitä Kansaneläkelaitokselle, joka kuitenkin on pallotellut asian maan hallitukselle ja todennut, että maan hallituksen tulisi tässä yhteydessä ryhtyä toimenpiteisiin. Mielestäni oleellista on se, että joku tällaisen tieteellisen tutkimuksen tästä temasta tilaa, ja kun Kela ei siihen suostunut, ilmeisesti maan hallitus on nyt oikea taho olemaan tämän tutkimuksen tilaajana. Sopiva suorittaja olisi esimerkiksi Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Toivon, että ministeri Mönkärekin antaa tälle ajatukselle tukensa esimerkiksi siinä vaiheessa, kun hallituksessa käsitellään harmaan talouden torjuntastrategiaa lähivuosille.

Ed. K e k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Oli kovin huojentavaa kuulla ministeri Mönkäreeltä hänen arvionsa, lausuntonsa ja ikään kuin lupauksensa eräiden lääkkeiden sairausvakuutuksen piiriin tulemisesta. Alzheimerin taudin osalta asia on aivan elintärkeä. Siinä mielessä edessä on selvä edistysaskel, jota kannattaa ilolla tervehtiä.

Arvoisa rouva puhemies! Vaikka tämä ei ole kyselytunti, niin haluaisin esittää erään kysymyksen, kun ministeri Mönkäre puhui lääkäreiden työstä. Sellainen yleinen käsitys ihmisten piirissä on, että lääkärit ovat sillä tavalla eritasoisia, että eräiden lääkäreiden esittämät arviot menevät jatkuvasti uusiksi. Toisin sanoen, sen keskustelun, mitä täällä on käyty Kelan asiantuntijaroolista, lähtökohta olisikin osittain siinä, että osa lääkäreistä ei nauti sen kaltaista luottamusta, että heidän arvioitansa, diagnoosejansa, hyväksyttäisiin. Tähän pohjaa minun uteliaisuuteni nyt asiantuntijaministerille: Onko tämä ihmisten keskuudessa liikkuva käsitys lääkäreiden eritasoisuudesta ja tässä mielessä luotettavuudesta minkään vertaa tosi?

Sosiaali- ja terveysministeri M ö n k ä r e : Arvoisa puhemies! Olemme ed. Zyskoviczin kanssa hyvin paljon samaa mieltä ilmeisesti harmaan talouden käsitteestä. Tarkoitin ihan samaa asiaa. Kelan atk-järjestelmät pystyvät ne tiedot, jotka siellä ovat, tietenkin ajamaan yhteen. Se on vähentänyt ihan selvästi niitten väärinkäytösten esiintymisen määrää, niin että siinä on selvä aleneva trendi.

Stakesin käyttämän arvion mukaan harmaan talouden osuus suomalaisesta bruttokansantuotteesta on 4,2 prosenttia. Joissakin Välimeren maissa se on 20 prosenttia, koska työn käsitekin siellä on vähän erilainen. Tällaista lukua siis käytetään. Olen ihan varmasti tukemassa harmaan talouden selvitystä tässä maassa valtioneuvoston toimesta. Tämä asia on muuten hallituksen ohjelmassakin.

Ed. Kekkonen kysyi lääkärien ammattitaidosta. Lääkärin joukossa on tietysti monenlaisia ammatin osaajia, niin kuin kaikissa muissakin ammateissa. Tässä on kyllä aika paljon varmistusjärjestelmiä. Meillä on paikallisissa Kelan toimistoissa sosiaalivakuutuksen neuvottelukunta, jossa valvotaan sitä, että oikeudenmukaisuus ja tasapuolisuus etuuksien saamisessa toteutuisi. Yksittäisten lääkärien todistuksia tarkastellaan siellä asiantuntijavoimin niin, että siellä on lääkäriedustaja ja myös muita alan ammattilaisia. Samalla tavalla se menee eteenpäin myös työkyvyttömyysmääritysmäärä ja eläkevaikutusyhtiöihin. Siellä on asiantuntijalääkäreitä, jotka taas arvioivat eri puolilta tulleita lääkärintoimintoja.

Sen takia tarvitaan asiantuntijalääkäri, vaikka kansalaisen näkökulmasta on kummallista, että joku lääkäri, joka ei ole koskaan kansalaista nähnyt, on avainasemassa. Työkyvyttömyysasiaan vaikuttavat monet muutkin asiat kuin pelkästään yksi lääkärintodistus. Joskus on suorastaan potilaan etukin, että monet muutkin asiat vaikuttavat.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Haluan osallistua vielä tähän keskusteluun siltä osin kuin tässä vaihdettiin mielipiteitä lääkärin kirjoittaman eläkepaperin pitävyydestä.

Tässä yhteydessä on nimenomaan todettava, ihan samoin kuin ed. Huotari totesi, että nykyisen määrittelyn mukaan eläkeasiassa ei arvioidakaan sairautta eikä sairauksien lukumäärää, vaan jäljellä olevaa työkykyä. Tämä saattaa tietysti herättää joissakin hämmennystä. Kahdesta henkilöstä, joilla on sama sairaus, voi toinen olla

työkyvytön, kun taas toisen jäljellä oleva työkyky on työhönsä nähden vielä riittävä.

Mutta kyllä on myönnettävä sekin tosiasia, että eläkkeellepääsyn kriteerit ovat eri aikoina muuttuneet, mutta eivät ne nyt kuukaudesta toiseen muutu, vaan sanotaan nyt vuosikymmenestä toiseen. Toisaalta asia ei ole aina selvä. On myös rajatapauksia. Tilanne ei aina ole kaksipainainen, niin että on vain kaksi vaihtoehtoa: Olet joko eläkkeellä tai sitten olet työkykyinen. Siinä välissä on monta vaihtoehtoa, ja sen arvioiminen tuottaa joskus hankaluuksia.

Kuntoutuksella monta kertaa tilanne saattaa parantua, vaikka hakija olisikin jo asennoitunut eläkkeellejäämiseen. Kelassa on kiinnitetty tähän erityistä huomiota ja asiaa on selvitetty myös valtuutettujen piirissä. On annettu koulutusta ja epäselvät tapaukset pyritään selvittämään Kelan omissa tutkimuslaitoksissa ja kuntoutuslaitoksissa.

Arvoisa puhemies! Haluan vielä lopuksi todeta sen, että tällaisissa tapauksissa, joissa esimerkiksi jonkin instituution toimia arvioidaan, puututaan yleensä aina epäkohtiin. Kun keskustelimme täällä Kelan maksamien tukien väärinkäytöksistä tai takaisinperinnästä tai muista ongelmista Kelan piirissä, tulee helposti pinnalle negatiivinen leima ja jää toteamatta, että pääsääntöisesti Kela nykyisellään toimii erittäin hyvin ja asianmukaisesti ja toteuttaa hyvin lakisääntöjen tehtävänsä.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Mönkäre on askeinen puheenvuoro teki jossain määrin minun puheenvuoroni tarpeettomaksi. Hän puuttui juuri niihin asioihin, joihin itsekin olin ajatellut puuttua.

Mutta kun ed. Zyskovicz nyt tuli saliin, haluan hyvin selkeästi ja kirikkaasti sanoa sen, että jokainen väärinkäytös, jokainen tietoinen vilppi sosiaaliturvassa on liikaa. Sellainen käsitys, että täällä salin vasemmalla laidalla jollakin lailla ymmärrettäisiin tätä vilppiä, on väärä. Mutta nyt kyse onkin, ed. Zyskovicz, mittakaavasta, siis siitä, millaisella vasaralla tahi moukarilla ruvetaan tarkastelemaan jotain pikkua yksityiskohtia eli ruvetaanko lyömään seinää nurin, kun sitä pientä karpästä sieltä haetaan. Tässä mielessä minun mielestäni, arvoisa rouva puhemies, tämä keskustelu on vinoutunut. Pienestä asiasta on tullut suuri asia.

Mutta eteneminen sillä tavalla, jota ministeri Mönkäre kuvasi ja johon ymmärsin ed. Zyskoviczin yhtyvän, että tämä nähdään osana har-

maan talouden synnyttämää problematiikkaa, on nähdäkseni erittäin terve ja hyvä tie käsitellä asiaa kokonaisuutena.

Toistan, ed. Zyskowiec ja muut oikeistossa, että jokainen sosiaaliturvan vilppitapaus on likaa.

Ed. K u o p p a : Arvoisa puhemies! Tulkoon kaikella selvyydellä todettua, että en kannata enkä myöskään puolusta sosiaaliturvan väärinkäytöksiä enkä muitakaan väärinkäytöksiä.

Mielestäni tässä sosiaaliturvan väärinkäytöksiä on lähdetty väärästä päästä, sillä nämä kaikki pääsääntöisesti pohjautuvat harmaaseen talouteen, pimeään työnteekoon. Pimeä työntekeä ei ole mahdollista, jos ei työntäjä siihen suostu. Tämä pitäisi muistaa, että pimeä työntekeä on mahdollista vain työnantajan suostumuksella. Miksi ei puututa tähän asiaan, joka aiheuttaa tämän ongelman? Tässä ollaan tumput ristissä eikä puututa siihen oleelliseen asiaan, mikä mahdollistaa väärinkäytökset. Mielestäni siihen pitäisi puuttua ja sitä kautta ratkaista ongelma, että väärinkäytöksiä ei voisi syntyä eikä tapahtua.

On selvää, että on tulkintatapauksia esimerkiksi siinä, milloin on kysymyksessä yhdessä asuminen. Ne ovat tulkinta-asioita, ja niitä varmasti tulee jatkossakin, vaikka minkälainen laki tehtäisiin. Mutta minun mielestäni ongelmana on se, että ei ole puututtu tai ei haluttu puuttua harmaaseen talouteen riittävän voimakkaasti. Siihen pitää puuttua, ja sieltä ongelma lähtee purkautumaan.

Jokaiselta työntekijältä, joka menee työhön, on hän sitten ollut työtön tai tekee toista työtä, pitää pidättää asianmukaiset verot ja maksaa maksut. Silloin se tulee Kelan tietoon ja nämä ongelmat ratkeavat. Tässä suhteessa Kela on mielestäni toiminut aivan hyvin ja oikein. Pitää nähdä, missä ongelma on eikä syyttää sitä kohtaa, missä sitä ei ole.

Ed. K n a p i : Arvoisa puhemies! Olen osallistunut varavaltuutettuna Kela-valtuutettujen työhön. Minä tiedän kyllä, että valtuutetut ovat keskustelleet esiintyneistä sosiaaliturvan väärinkäytöksistä. Asia on tullut esille muun muassa tarkastusmatkoilla, joilla etuuskäsittelijät ovat kertoneet työstään. Ongelma on siis valtuutetuille tuttu, mutta totta on, että sen laajuus ei sen sijaan ole. Siksi olen ihmetellyt sekä valtuutettujen puheenjohtajan että varapuheenjohtajan vähättelyä sosiaaliturvan väärinkäytösten merki-

tyksestä ja jopa suoranaista haluttomuutta selviytyä.

Perimmäinen ongelma on nimenomaan sosiaaliturvalainsäädännön monimutkaisuudessa ja siinä, että se mahdollistaa, jopa edesauttaa, sosiaaliturvan väärinkäyttöä. Kun ongelma on yhteisesti tunnustettu, en ymmärrä, miksi muut kuin Kelan valtuutetut eivät saisi asiaan puuttua. Ehkä se selittyy sillä, mihin ed. Aittoniemi viittasi, että on ehkä kateutta sen suhteen, kuka saa asiassa tulla esille.

Kun valtuutetut toisaalta korostavat, että Kelan asema on säilytettävä eduskunnan alaisena laitoksena, olisi kyllä syytä sallia muiden kuin valtuutettujen keskustelu Kelan asemasta. Olen iloinen, että ministeri Mönkäre otti osaa keskusteluun ja suhteutti sosiaaliturvan väärinkäytökset osaksi harmaata taloutta.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Mahdollisimman lyhyesti muutama asia.

Ensinnäkin eläkkeelle pääseminen ja sen hakeminen. Tietysti täytyy lähteä siitä, että ongelmia on ja niissä voi olla varsin monet syyt, mutta kun ministerikin on nyt paikalla ja muita kollegoja, haluaisin painottaa sitä, että kyllä meillä huolimatta siitä, että katsotaan jäljellä olevaa työkykyisyyttä ja meillä on kuntoutusvelvoite, edelleenkin eläkejärjestelmissä liikkuu sellaisia tapauksia, jotka ovat alun perin tulleet väärin kohdelluiksi. Ikään kuin se ensimmäinen leima, ei eläkkeelle -leima, pysyy tässä ihmisessä ja hänen papereissaan.

Kun ed. Kekkonen, joka on koulutukseltaan toimittaja, kyseli lääkäreiden ammattitaidon perään, toteaisin, että hänenkin kotikaupungistaan olen lukenut lukemattomia B-lausuntoja, joissa on kolmen ortopedin, psykiatrin, parin sisätautilääkärin ja vaikkapa kirurgin lausunto vielä siinä päällä ja tästä huolimatta tulee jatkuvasti hyvin määrätietoisesti samanlaisia päätöksiä eri asteilta, sekä lautakunta-asteelta että myös oikeusasteilta, vakuutus-oikeudesta, korkeimmasta hallinto-oikeudesta jne. Kyllä tässä on sellainen pohjiaan myöten selvítettävä tilanne, mistä tämä voi johtua. Ei siis voida, niin kuin ed. Kekkonen peräsi, katsoa kysymyksessä olevan ammattitaidon. Pyritäänkö sitten puhumaan koko ammatikunnan ammattitaidosta, jos tässäkin esimerkiksi on, niin kuin totesin, kuusi eri lausuntoa.

Lähtökohta voi olla hyvin hankala. Se voi olla aivan traumaattinen potilaalle, kun otetaan huomioon hänen työnsä. Henkilöltä on esimerkiksi poistettu käytännössä varsin merkittävä osa

tuki- ja liikuntaelimestä, esimerkiksi lantioseudun tukirangan elimistä, ja tästä huolimatta katsotaan, että työkykyisyys on, vaikka työ vaatisi nimenomaan näitä elimiä, jotka on jonkin kasvaimen vuoksi poistettu. Tämä on siis lähtökohhta. Haluaisin tuoda tämänkin asian esille, että todella kysymys on ikään kuin järjestelmän ongelmasta.

Toinen asia, jonka haluaisin tässä tuoda esiin ja jonka ministeri toi, on Alzheimer-lääkkeiden korvattavuus. On todettava, että dementia ja Alzheimer ovat kaksi eri asiaa, mutta esimerkiksi kauppanimeltään sellaisen Alzheimer-lääkkeen kuin Aricept kuukausihinta tällä hetkellä potilaalle on 1 070 markkaa. Tähän saakka todellakaan ei ole ollut korvattavuutta. Näen hyvänä työnä ministeriön ja Kansaneläkelaitoksen toimesta, jos ja kun tämä siirtyy korvattavuuden piiriin. Tällöin ehkä ei ole kysymys elintärkeästä lääkkeestä, mutta on kysymys lääkkeestä, jolla voidaan hidastaa potilaan joutumista laitoshoitoon. Tämähän on Alzheimer-lääkityksen tämänhetkinen sisältö. Se on hyvin arvokasta.

Lopuksi asia, joka liittyy korvattavuuskysymyksiin. Tuon vain esiin sen tosiasian, että esimerkiksi magneettikenttätutkimuksen korvaussummat liikkuvat sen tyyppisillä tasoilla, että niillä on hyvin merkittävä taloudellinen vaikutus myös kuvausyritysten — röntgenlaitosten, magneettitutkimuslaitosten — toimintaan. Otan vain esimerkin: Selkärangan magneettitutkimuksen lähtöhinta voi olla 4 825 markkaa. Omavastuu on 1 600 markkaa. Kansaneläkelaitos korvaa 3 225 markkaa. Lannerangan vastaava tutkimus on 2 970 markkaa, omavastuu 795 markkaa, jolloin korvaukseksi jää 2 175 markkaa. Luettelen näitä lukuja, koska haluan painottaa niiden suurta merkitystä ja osuutta tutkimuksen bruttohinnasta. On hyvin tärkeää, että potilas yleensä saa nämä tutkimukset, mutta näkisin kyllä tässä yhteiskunnalla jonkinlaisen option, koska se maksaa kuitenkin nämä hankitut ja investoidut magneettitutkimuslaitteet. Tämä ei ole ehkä mitään sosialisointikeskustelua, mutta kuitenkin, arvoisa puhemies, viittaan siihen, että yhteiskunta maksaa näille laitoksille nämä tutkimusvälineet.

Ed. Z y s k o w i c z : Arvoisa rouva puhemies! Olisin vielä muutamalla sanalla kommentoinut täällä käytettyjä puheenvuoroja liittyen keskusteluun sosiaalietuuksien väärinkäytöksistä.

Ed. Kekkonen korosti sitä, että kukaan ei hy-

väksy sitä, että sosiaalietuuksia käytetään väärin. Minä uskon, että asia on juuri niin kuin ed. Kekkonen sanoi, enkä ainakaan itse ole missään vaiheessa tätä keskustelua väittänyt, että sen paremmin vasemmalla laidalla kuin missään muuallakaan sinänsä haluttaisiin jollain tavoin suosia tai hyväksyä sosiaalietuuksien väärinkäyttöä. Sen olen kyllä huomannut viime kesästä saakka käydyssä julkisessa keskustelussa, että valmius ja halu tarttua tähän epäkohtaan tuntuu olevan kovin erilainen eri puolilla poliittista kenttää.

Ed. Kekkonen totesi, että pitää muistaa mitta-kaava, ei pidä lähteä moukarilla seinää kaatamaan, jos sieltä kärkeä haetaan. Kukaan ei ole esittänyt, että sosiaalietuuksien väärinkäytökset olisivat syy sosiaaliturvajärjestelmän romuttamiseen. Missään vaiheessa käytyä julkista tai yksityistä keskustelua en esimerkiksi minä ole tällaista näkökohtaa esittänyt, toisin kuin huomasin ed. Kuopan esimerkiksi täällä salissa tätä asiaa edellisen kerran käsiteltäessä lehtitietojen mukaan väittäneen.

Kun olen katsonut tätä julkista keskustelua, jossa on kommentoitu ehdotustani siitä, että sosiaalietuuksien väärinkäytön laajuus tutkittaisiin, olen ollut havaitsevinani sitä, että siirretään maalia, jotta siihen on helpompi osua. Toisin sanoen ei oteta kantaa siihen, mitä olen esittänyt, vaan otetaan kantaa siihen ja torjutaan kaikkea sellaista, mitä en olen esittänyt. En ole siis esittänyt, että sosiaalietuuksien väärinkäytökset olisivat peruste sosiaaliturvajärjestelmän romuttamiseen. En ole myöskään syyllistänyt sosiaalietuuksien käyttäjiä. Päinvastoin lähes kaikki ne kansalaiset, jotka sosiaalisia tulonsiirtoja saavat ja käyttävät ja joita itse asiassa on valtaosa suomalaisista, saavat näitä tulonsiirtoja oikein ja aiheellisin perustein. Tämä on ihan selvää.

Mutta tämä ei ole mikään syy siihen, että väärinkäytöksiin ei puututtaisi. Ja väärinkäytöksiin puuttuminen ei tietystikään tarkoita sitä, että moitittaisiin niitä, jotka oikein perustein tulonsiirtoja saavat. Eihän esimerkiksi se, että puututaan veropetoksiin ja tutkitaan verorikollisuutta, merkitse sitä, että haluttaisiin syyllistää kaikki veronmaksajat. Mielestäni tässäkin keskustelussa pitäisi ottaa kantaa ja puuttua siihen, mitä esitetään, eikä torjua sellaista, mitä kukaan ei ole esittänyt.

On myös kysytty, minkä vuoksi esitän sosiaalietuuksien väärinkäytön selvittämistä mutta en esitä esimerkiksi harmaan talouden laajuuden tutkimista. Sellainen ajatuksenjuoksu, että jos

esitän puuttumista sosiaalietuuksien väärinkäyttöön, niin suhtautuisin jotenkin hyväksyvämmiin esimerkiksi veronkiertoon tai muuhun talousrikollisuuteen, on minulle ainakin täysin käsittämätön. Eivät nämä asiat ole sillä tavoin toisiaan poissulkevia tai vastakkaisia. Päinvastoin, niin kuin tässäkin keskustelussa on todettu, on kyse osin täysin samasta ilmiöstä, harmaan talouden eri ilmenemismuodoista.

Se, minkä takia olen esittänyt, että tutkittaisiin nimenomaan sosiaalietuuksien väärinkäytön laajuus, enkä ole esittänyt, että tutkittaisiin harmaan talouden laajuus, johtuu tietysti siitä, että tässä maassa on tutkittu harmaan talouden laajuutta. Esimerkiksi valtiovarainministeriön työryhmä vuodelta 95 arvioi, että harmaan talouden kokonaislaajuus olisi noin 20 miljardia markkaa. Sen sijaan tässä maassa ei ole tehty yhtään ainutlaatuista tutkimusta siitä, mikä on sosiaalietuuksien väärinkäytön laajuus, joka on toki paljon pienempi kuin tuo 20 miljardia markkaa. Eli mielestäni on loogista esittää tutkittavasti sellaista asiaa, jota ei ole tutkittu, sen sijaan että esittäisin tutkittavaksi sellaista asiaa, jonka nimenomaan on tutkittu.

Se, mitä olen todellakin esittänyt, on se, että niillä keinoin, joilla yleensäkin piilorikollisuutta tutkitaan, tutkittaisiin myös sosiaalietuuksien väärinkäytön laajuus. Tätä tutkimista olen esittänyt sen vuoksi, että sitä ei tässä maassa ole tehty. Kuitenkin käsitys ilmiön laajuudesta on tärkeä, kun pohditaan, mitä asian suhteen voisi korjaavina toimenpiteinä tehdä. Nämä korjaavat toimenpiteet liittyvät luonnollisesti viranomaisten välisen tiedonkulun tehostamiseen, lainsäädännön selkeyttämiseen, kontrollijärjestelmän kehittämiseen jne.

Kun Kansaneläkelaitokselle esitin, että se tilaisi tällaisen tutkimuksen, koska sosiaalietuuksista valtaosa maksetaan Kansaneläkelaitoksen kautta, niin Kansaneläkelaitos vastasi siirtämällä asian käytännössä maan hallitukselle. Minun mielestäni sillä ei väliä, kuka tällaisen tutkimuksen tilaa. Oleellista on se, että tällainen tutkimus teetetään.

Mutta kyllä sinänsä hämmästelen Kansaneläkelaitoksen suhtautumista, koska yleensä sitä, joka rahaa maksaa, kiinnostaa, kuinka suuri osa rahasta menee väärin taskuihin. Kuitenkin Kela aiheuttomasti koki tämän kysymyksen esille nostamisen jotenkin kritiikkinä Kelaa kohtaan, mistä siis ei ole kyse, ja pallotteli asian maan hallitukselle. Nyt maan hallitukseen on tulossa aivan lähiviikkoina käsittelyyn laajempi harmaan ta-

louden ja talousrikollisuuden torjuntastrategia vuosille 1999–2002. Tuossa ohjelmassa kiinnitetään kaiken kaikkiaan tutkimustoimintaan huomiota. Toivon, että tuossa yhteydessä voidaan myös tämän ongelman tutkimisesta tehdä ratkaisu.

Kun ed. Kuoppa kysyi myös, minkä takia ei puututa yleensä harmaaseen talouteen ja talousrikollisuuteen, joka, kuten ed. Kuoppa oikein totesi, on yksi perussyys sosiaalietuuksien väärinkäyttöön, niin ed. Kuopalle voin kertoa, että olen samaa mieltä siitä, että työtä harmaan talouden torjumiseksi tulee tehostaa ja sitä tulee jatkaa.

Mutta rehellisyyden nimissä, ed. Kuoppa, on myös todettava, että tässä suhteessa sekä edellinen hallitus että nykyinen hallitus ovat tehneet paljon hyvää työtä. Ensinnäkin on muutettu rikoslainsäädäntöä verorikollisuuden torjumisen helpottamiseksi. On muutettu verolainsäädäntöä samasta syystä. On muutettu ulosottolainsäädäntöä, jotta paremmin päästäisiin kiinni harmaaseen talouteen. On edistetty viranomaisten yhteistyötä näiden ilmiöiden torjunnassa. Muun muassa verottajan, poliisin ja ulosottoviranomaisten yhteistyöstä on saatu erittäin hyviä kokemuksia. Toisin sanoen työtä harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjumiseksi on jatkettava ja tehostettava, mutta on väärin väittää, ettei tuossa suhteessa olisi mitään tehty.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Edellinen puhuja ed. Zyskiewicz voisi täsmentää nämä väärinkäytökset. Jos lähdetään tutkimaan Kelan asiakkaiden väärinkäytöksiä, että on huijattu Kelaa, niin minusta laajan tutkimusprojektin aikaansaaminen tuntuu aika hassulta. Pitäisi olla kohdennetut asiat siitä, että on todettavissa niitä ja niitä asioita, joita on käytetty väärin.

Pyysin oikeastaan puheenvuoron, kun ed. Tykkyläinen puhui aikaisemmin, että Kelalla on paljon takaisinperintöjä, mikä osoittaa, että siellä on väärinkäytöksiä. No, tämä voi olla aika vapaa lainaus ed. Tykkyläisen puheenvuorosta. Käsitykseni mukaan takaisinperinnöistä suurin osa johtuu esimerkiksi asumistuen puolella olevista muutoksista. Eläkkeensaajan elämässä tapahtuu jotain sellaista, mitä vuoden varrella ei välttämättä ole huomioitu. Kun asiaa jäljestäpäin tarkistetaan, huomataan, että tässäkin onkin ollut joitakin sellaisia tuloja, jotta ei olisi ollut oikeutta asumistukeen, ja tulee jopa aika suuria takaisinperintöjä. Siinä mielessä tässä kyllä ilmeisesti tykillä ammutaan hyttysiä, jos sanoisi niinpäin.

Sitten toiseen asiaan, jota jo puhujakorokkeelta kuvasin, eli terveydenhoitolaboratoriot ja erinäköiset kuvaustekniikat. Ed. Tiisanen totesi magneettikuvausten ja erilaisten tutkimusten hintoja. Minusta yhteiskunnan pitäisi selkeästi ottaa se rooli, jotta tuetaan omien, yhteiskunnan laitosten hankintoja näiden osalta, jolloin saatisiin suhteellisen edulliset tutkimushinnat eikä turhaan pumpattaisi yksityisille rahaa Kelan vähistä varoista.

Ed. Kuoppa: Arvoisa puhemies! Hyvin lyhyesti haluan ed. Zyskoviczille vastata.

Ensinnäkin ne toimenpiteet, mitä harmaan talouden kitkemiseksi on tehty, ovat osoittautuneet aika pehmeiksi, koska edelleenkin harmaa talous arvioidaan erittäin suureksi. Ed. Zyskovicz on tullut siihen tulokseen, että sosiaaliturvan väärinkäyttö on se ongelma, mitä kautta siihen puututaan. Mielestäni tässä lähdetään ehdottomasti väärästä päästä ratkaisemaan ongelmaa. Harmaaseen talouteen tulee puuttua. Työntekijähän ei voi saada ilman muuta pimeää palkkaa, koska se edellyttää aina työnantajan suostumusta. Tämä lähtökohta pitäisi mielestäni muistaa.

Toinen asia, ed. Zyskovicz on useaan otteeseen puhunut salissa ollen eräs kaikkein kovimpia sosiaaliturvan leikkausten kannattaja ja puolustapuhuja. En minä tiedä, mihin se pitäisi yhdistää. Olette ollut ajamassa kansaneläkkeen pohjaosan poistamista jne. Näistä asioista voisi tehdä pitkän listan. Onhan tietenkin selvää, että ei kukaan voi romuttaa sosiaaliturvaa kerralla, pala kerrallaanhan se romutetaan.

Ed. Zyskovicz: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Lahtelalle vastaan, että se, mitä täsmällisesti olen esittänyt tutkittavaksi, on juuri se, että piilorikollisuuden tutkimuksen keinoin, joita siis on olemassa ja joita tutkimuksia on tehty vuosikymmeniä Suomessakin, tutkittaisiin, miten laajasta ilmiöstä on kyse. Tällaisessa tutkimuksessa myös selviäisi, kun se hyvin tehtäisiin, mitkä ovat tyypillisimmät tapaukset. Itse uskon, että tyypillisiin tapaus on se, että salataan tuloja, kun haetaan työttömyysturvaa, asumistukea jne., eli juuri pimeän työn problematiikka, johon ed. Kuoppakin puuttui.

Mitä sitten tulee siihen, että tässä ammutaan tykillä hyttystä, niin kovin suurta tykkiä tässä ei ole käytössä. Olen esittänyt, että tehdään yksi tieteellinen tutkimus. Mutta minkä kokoinen ilmiö on todellakin kyseessä, sitähan me emme

kukaan tiedä, sitä ei tiedä ed. Lahtela, ei ed. Kekkonen eikä ed. Zyskovicz. Juuri sen vuoksi olen esittänyt asiaa tutkittavaksi, jotta tiedettäisiin minkä kokoinen ilmiön kanssa ollaan tekemisissä. Ehkä tässä voisi presidentti Ahtisaarta lainaten sanoa, että asiaa ei pidä vähätellä mutta ei liioitellakaan. Kun tutkitaan, niin tiedetään, missä liikutaan.

Ed. Kuoppa, te vääristelette minun sanomisia. En ole sanonut, että harmaan talouden suurin ongelma tai edes millään tavoin keskeinen ongelma on sosiaalietuuksien väärinkäyttö. Päinvastoin olen todennut, että sosiaalietuuksien väärinkäyttö on hyvin pieni osa harmaan talouden ilmiöistä. Kun harmaa talous on arvioitu erilaisissa arvioissa kymmeniksi miljardeiksi, niin sosiaalietuuksien väärinkäytössä ei puhuta lainkaan samoista luvuista.

Eikä pidä yrittää väittää, että jotain sellaista olisin esittänyt, mitä en ole esittänyt. Tässä yhteiskunnassa on erilaisia ongelmia. Yksi niistä ongelmista on mielestäni se, että sosiaalietuuksia käytetään väärin. Sen tutkiminen ei millään tavoin ole poissulkevaa tai vastakohta sille, että harmaan talouden vastaista työtä tehostetaan ja sen kimppuun käydään entistä kovemmin ottein.

Mitä tulee sosiaaliturvajärjestelmän uudistamiseen, se on taas eri kysymys. Sosiaaliturvaan tehtyjä välttämättömiä säästöjä olen kannattanut sen vuoksi, että näin on pysytty maan talouskehitystä parantamaan ja sitä kautta ihmisten työllisyyttä ja turvallisuutta edistämään.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Minusta ed. Zyskovicz sanoi aivan oikein: Olen-naista on se, mitä te olette sanonut julkisuudessa ja mitä teiltä on jäänyt sanomatta. Jos te olisitte tuonut näiden sosiaaliturvan 15 miljoonan markan todettujen väärinkäytösten rinnalle samaan aikaan esille monet paljon pahemmat väärinkäytökset, sosiaalisesti erinomaisen väärät väärinkäytökset, jos näin voi sanoa, niin teidän uskotavuutenne taistelussa sosiaaliturvan väärinkäytöksiä vastaan olisi paljon parempi. Nyt te olette unohtanut nämä monet muut väärinkäytökset, joita on tapahtunut. Ette te ole kantanut samaan aikaan huolta siitä, että viime vuoden lopussa valtiolla oli verosaatavia 26 860 miljoonaa markkaa, 1 500 kertaa enemmän kuin tämä 15 miljoonaa, mikä on todettujen sosiaaliturvan väärinkäytösten mitta ja määrä.

Kun te äsken ette suostunut rinnastamaan sosiaaliturvan problematiikkaa näihin muihin vää-

rinkäytöksiin, niin kyllä myös sosiaaliturvan väärinkäytösten poistamiseksi sekä edellisen hallituksen aikaan että nykyisen hallituksen aikaan, sikäli kuin oikein ymmärrän, on työtä tehty. Muistan edellisellä vaalikaudella ministeri Kanervan toimineen aktiivisesti työttömyysturvan väärinkäytösten poistamiseksi ja hävittämiseksi. Näin ymmärtääkseni tapahtuu nyt ministeri Jaakonsaaren johdolla. Viime vaalikauden aikaan oli ministeri Huuhtasen toimet sosiaaliturvan väärinkäytöksiä vastaan ja ministeri Mönkäreen tällä vaalikaudella.

Jos kerran nostaa yhden osan tämän tyyppisiä väärinkäytöksiä julkisuudessa voimakkaasti esille, niin kuin te olette toiminut sosiaaliturvan väärinkäytösten osalta, niin, vielä kertaalleen, olisi toivonut, että vähintäänkin näiden väärinkäytösten rinnalle muut ongelmat, joihin viittaa, muun muassa verotukseen liittyvät, olisitte ottanut esille.

Ed. Zyskowitz: Arvoisa rouva puhemies! Ihan viimeisenä puheenvuoronani tässä keskustelussa totan ed. Pekkariselle ensinnäkin, että tämä 15 miljoonaa markkaa, joka viime vuosina on vuosittain todettu sosiaalietuuksien väärinkäyttöä, ei mielestäni ole eikä voi olla koko totuus. Olenkin esittänyt tutkittavaksi juuri sen, mikä on koko totuus. Uskon, että se on moninkertainen verrattuna tähän 15 miljoonaan. Vaikka se olisi kymmenkertainen tai kaksikymmenkertainen, joka tapauksessa sosiaalietuuksien väärinkäyttö on pieni pieni osa koko harmaan talouden ongelmaa.

Mutta kun ed. Pekkarinen moitti minua siitä, että olen puuttunut yhteen epäkohtaan enkä ole puuttunut toiseen epäkohtaan, ja väitti että tämä jotenkin veisi uskottavuutta yhteen epäkohtaan puuttumiselta, niin, ed. Pekkarinen, tuolla logikalla ei kukaan tässä yhteiskunnassa voi puuttua mihinkään epäkohtaan. Ei voi lähteä siitä, että jos kansanedustaja, ministeri, poliitikko, kirkonmies, kuka tahansa, haluaa puuttua johonkin epäkohtaan, hänen pitää samanlaisesti ilmoittaa, että hän vastustaa myös kaikkia muita vääryyksiä ja epäkohtia, mitä maassa on. Olen puuttunut yhteen asiaan ja esittänyt, kuten puheenvuorossani kerroin, tätä asiaa tutkittavaksi, koska tämä on se osa harmaata taloutta, jota ei ole tutkittu. Toisin sanoen koko harmaan talouden ja talousrikollisuuden laajuudesta on olemassa arvioita ja tutkimuksia, ja juuri näissä tutkimuksissa on päädytty yli 20 miljardin markan summiin. Sen sijaan sosiaali-

etuuksien väärinkäytön laajuudesta ei ole olemassa ensimmäistäkään kokonaisvaltaista tutkimusta. Työttömyysturvan väärinkäytöksistä pyrittiin saamaan laajempi selvitys, mihin ed. Pekkarinen jo viittasikin.

Mitä tulee rinnastamiseen, olen todennut nimenomaan, että nämä eivät ole toistensa vastakohtia, toisiaan poissulkevia asioita, vaan eräällä tavoin saman asian eri puolia. On olemassa harmaata taloutta, talousrikollisuutta, johon yhtenä osana kuuluu hämäräliikemiesten pyörittämä liiketoiminta, yritystoiminta, jossa vältetään työnantajamaksuja, vältetään veroja. Osa näitä toimintaa syntyy myös pimeitä palkkoja, mikä taas johtaa sosiaalietuuksien väärinkäyttöön.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Kerran aikaisemmin tässä istunnossa jo sanoin sen ääneen mutta toistan sen vielä, kun ed. Zyskowitz on paikalla, että minusta jokaisen poliitikon, jokaisen meistä, pitää olla huolissaan siitä, josko väärinkäytöksiä millä tahansa yhteiskuntaelämän aloilla tapahtuu, varsinkin jos väärinkäytökset liittyvät julkisten varojen käyttöön. Tämän tyyppinen vaatimus on ilman muuta selvä ja oikea.

Ei voi ed. Zyskoviczin aloitteellisuutta suinkaan nonsaleerata, kun hän on puuttunut sosiaaliturvan väärinkäytöksiin. Mutta tilanteessa, jossa hallitus samaan aikaan joutuu leikkaamaan, on leikkannut ja leikkaa monia sosiaaliturvan etuuksia, puhuminen vain sosiaaliturvan väärinkäytöksistä ja muiden väärinkäytösten unohtaminen, muun muassa verotukseen liittyvien väärinkäytösten, antaa minusta kuvan, joka ei puhujan kannalta ole välttämättä kovinkaan uskottava. Jos näitten sosiaaliturvan väärinkäytösten rinnalla olisi edes jollakin tavalla julkisuuteen nostettu esimerkiksi verotukseen liittyvät väärinkäytökset, ilman muuta paljon uskottavampaa se sana olisi ollut julkisen keskustelun näkökulmasta katsottuna.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

8) Hallituksen esitys hallinto-oikeuslaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 114/1998 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. K a r p i o: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys hallinto-oikeuslaista käsitellään budjettilakina, ja se aikaansaa toteutuessaan sen, että nykyisistä lääninoikeuksista neljä pysyy ennallaan ja seitsemän lääninoikeutta joutuu perusteelliseen jakoon. Se tietää käytännössä myös lääninoikeuksien lakkauttamista, nimittäin Joensuussa, Mikkelissä ja Jyväskylässä.

Ennen hallituksen esitystä korkeimman hallinto-oikeuden presidentin johdolla asiaa valmistellut toimikunta on muun muassa todennut, että suulliset käsittelyt asettavat uusia vaatimuksia myös hallintotuomioistuinten organisaatiolle, jossa mielestäni läheisyysperiaatteen kuuluu olla aivan ratkaiseva. On vaikeata ymmärtää, että tuomioistuimia nyt kuitenkin pyritään vähentämään, vaikka mitään säästöä muutos ei tule aikaansaamaan vaan päinvastoin lisäkuluja niin kansalaisille kuin valtiollekin. Esityksessä tosin todetaan, että suullisia käsittelyjä voidaan toimeenpanna myös mainituilla kolmella paikkakunnalla, mutta tämän toimivuutta rohkenen epäillä.

Arvoisa puhemies! Kuten jo totesin, suullisia käsittelyjä, aivan oikein, pyritään tulevaisuudessa lisäämään entisestään, mutta käytännössä myöskin tiedän, että ennen tällaista käsittelyä asiakas ottaa myös yhteyttä oikeuteen ja useissa tapauksissa käy myös selvittämässä asiansa ennen varsinaista oikeudenkäyntiä. Miten tämä onnistuu, jos varsinainen hallinto-oikeus sijaitsee vaikka 400 kilometrin päässä Hämeenlinnassa, missä edes kaikki junat eivät taida pysähtyä, eivät ainakaan Intercity-junat?

Toinen epäjäohdonmukaisuus esityksestä on myös luettavissa. Jo toimikunnan perusteluissa todetaan, että lääninoikeudet ovat tähän saakka toimineet varsin hyvin, vaikka ne ovatkin työmäärältään ja henkilöstövoimavaroiltaan hyvin erikokoisia. Miksi sitten hyvin toiminutta organisaatiota tulee muuttaa, ja mihin perustuu käsitys siitä, että asiantila jatkossa muuttuisi

huonommaksi, jos muutoksia ei nyt tehdä? Ei mitenkään voi välttyä käsitykseltä, että joku epäilee asiantuntemuksen puutetta pienten lääninoikeuksien osalta ja sitä, ettei asioiden käsittely niissä olisi tarpeeksi joutuisaa, mikä käsitys ainakin Keski-Suomen lääninoikeuden osalta voidaan osoittaa täydellisesti vääräksi. Ovathan menneet vuodet osoittaneet, että asioiden ruuhkautuminen on tapahtunut nimenomaan suurissa ja keskisuurissa lääninoikeuksissa, niin kuin varmasti tulee tapahtumaan tulevaisuudessakin, mikäli tämä huono esitys nyt sitten toteutuu.

Olen myös useasti ihmetellyt, mikä kumman viisaus on siinä, että tiettyjä asiaryhmiä on viime aikoina keskitetty Uudenmaan lääninoikeuden ratkaistavaksi, aivan kuin arvonlisäverovalituksia tai tulliasioista johtuvia valituksia ei osattaisi käsitellä muualla. Samoin ihmettelen, miksi ei pakolaisasioista johtuvia valituksia voitaisi käsitellä vaikka Oulun lääninoikeudessa tai Pohjois-Karjalan lääninoikeudessa eli siellä, missä varsinainen asia on tapahtunut, vaan henkilö on tuotava vaikka Joensuusta Helsinkiin suulliseen käsittelyyn. Miksi näin on, siihen en ole saanut vastausta. Ainakaan minua ei vakuuta väite, että asioiden käsittely olisi niin vaikeata, että siihen pystyvät vain tietyt ja harvat esittelijät ja tuomarit täällä Helsingissä.

Arvoisa puhemies! Esitys pohjautuu alun perin niin sanotun Hallbergin toimikunnan esitykseen hallintotuomioistuinmuutosta, eikä voi välttyä ajatukselta, että siinä oli lopulta pakko esittää jokin muutos nykyiseen järjestelmään, vaikka käytäntö toimisikin nyt aivan hyvin. Tämä hallituksen esitys ei mielestäni ole toteuttamiskelpoinen, ja tulen valiokuntatyöskentelyssä myös sen mukaan menettelemään, jos nyt ei aivan uutta asiantuntijoitten taholta esitetä, mihin kuitenkaan en usko.

Ed. U. Anttila merkitään läsnä olevaksi.

Ed. V i i t a m i e s: Arvoisa puhemies! Tässä esityksessä hallitus ehdottaa alueellisten hallinto-oikeuksien perustamista lääninoikeuksien sijasta. Alueellisten hallinto-oikeuksien määrä supistuisi yhdestätoista kahdeksaan, jos verrataan tilannetta nykyisiin lääninoikeuksiin. Hallintolainkäytön alueellisia ja rakenteellisia uudistuksia on toimeenpantu vuosisatojen aikana useita. Tällä kertaa yhdentoista lääninoikeuden lakkauttamista ja kahdeksan alueellisen hallinto-

oikeuden perustamista perustellaan kait ennen kaikkea hallinnon ja oikeudenkäytön sujuvuuden ja muiden tällaisten abstraktien asioiden kautta ja ehkä loppujen lopuksi erityisesti kustannusten vähentämisellä.

Valiokunnan käsittelyn yhteydessä on kuitenkin erityisesti kiinnitettävä huomiota siihen, että kansalaisten oikeusturva hallinnon asiakkaina ei heikkene tämän esityksen takia. Päävastoin hallinto-oikeuden rakenneuudistuksella tulisi tavoitella kansalaisten oikeusturvan paranemista aina ja kaikissa olosuhteissa. Hallintolainkäytössä on tavallisesti kyse siitä, että haetaan muutosta josakin hallintoasiassa annettuun viranomaisen päätökseen.

Kun tässä esityksessä hallinto-oikeuden pysyvät toimipaikat poistuisivat Joensuusta, Jyväskylästä ja Mikkelistä, on korostettava valiokunnan vastuuta sen selvittämiseksi, kuinka uudistuksen jälkeen toteutuu kansalaisten oikeusturva Itä-Suomessa ja Keski-Suomessa. Riskinä on, että kynnys tehdä valituksia kuntien tai valtion viranomaisten päätöksistä pitkän päälle nousee Itä-Suomessa ja Keski-Suomessa, kun hallinto-oikeuksien verkko harvenee.

Esityksessä Itä-Suomen hallinto-oikeus keskittyisi Kuopioon. Kuopio on periaatteessa ensi silmäyksellä yhtä hyvä oikeusistuimen sijaintipaikka kuin esimerkiksi Kuopiota paremmin hallintokaupunkina tunnettu Mikkeli. Jos kuitenkin sijoitusratkaisua tarkastellaan Itä-Suomen suurimpien kaupunkien, jotka kaikki ovat varsin pieniä, tasapuolisuuskäkökulmasta, esitystä oikeuden sijoittamisesta Kuopioon ei voi pitää ihan oikeana. (Ed. Pekkarinen: Edustaja kannatti suurläänejäkin!) — Palaan siihen juuri, ed. Pekkarinen. Käsittelen sitä seuraavaksi.

Vuosi sitten tapahtunut lääninhallintouudistus toteutettiin nimittäin siten, ed. Pekkarinen, että vaikka Itä-Suomen läänin pääkaupungiksi ja läänin maaherran residenssikaupungiksi tuli Mikkeli, Kuopiossa työskentelee tällä hetkellä enemmän lääninhallituksen virkamiehiä kuin Mikkelissä. Myös Joensuussa lääninhallituksen virkamiehiä on lähes yhtä paljon kuin Mikkelissä pysyvästi. Tämä on osoittautunut hyväksi ratkaisuksi juuri Itä-Suomessa, koska siellä ei ole yhtä, koko alueelle vaikutustaan säteilevää suurta keskuskaupunkia, jonne valtion toimintoja keskittämällä saataisiin voimakas alueellinen kehitysvaikutus aikaan.

Myös käsillä olevassa hallinto-oikeusuudistuksessa pitää noudattaa samaa periaatetta kuin lääninhallitusuudistuksessa. Oikeusistuimien

henkilöstöä tulee sijoittaa tasapuolisesti myös Mikkeliin ja Joensuuhun eikä pelkästään Kuopioon. Henkilöstö on korkeasti koulutettua, ja se rikastuttaa monella tavoin kotikaupunkiansa elämää. Odotan valiokunnan paneutuvan esitykseen myös tästä näkökulmasta.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä esitetään hallinto-oikeuslakia, jonka mukaan perustetaan kahdeksan alueellista hallinto-oikeutta ja itse asiassa samalla lakkauteaan kolme lääninoikeutta, nimittäin Mikkelin, Joensuun ja Jyväskylän lääninoikeudet. Hallituksen esitys perustuu oikeusministeriön asettaman hallintotuomioistuintyöryhmän ehdotukseen siitä, että Itä-Suomeen muodostettaisiin nykyisistä kolmesta eli Kuopion, Joensuun ja Mikkelin lääninoikeudesta yksi hallintotuomioistuin, Kuopion hallinto-oikeus, ja sen toimialueena olisi koko nykyinen Itä-Suomen lääni.

Valtion alueellisen hallinnon tehostaminen Itä-Suomessa on toteutettu tähän asti tasapuolisuuteen pyrkien. Osa toiminnoista on maakuntakohtaisia, kuten te-keskukset ja ympäristökeskukset, ja osa, kuten lääninhallinnon palvelut ja työpaikat, on jaettu Itä-Suomen läänin sisällä hyvin tasan kolmen maakuntakeskuksen kesken. Hovi-, vesi- ja lääninoikeuksien työpaikkamäärä Itä-Suomen läänin alueella on vain hieman pienempi kuin lääninhallinnon. Tässä tilanteessa ei olisi perusteltua myöskään oikeushallinnossa keskittää kaikkea toimintaa yhteen kaupunkiin.

Hallituksen ehdotuksessa ei ole tarkemmin esitetty perusteluja hallinto-oikeuksien sijaintipaikkojen valinnalle. Esityksessä todetaan, että tuomioistuinryksiköiden sijaintiin vaikuttaa se, millä tavalla saapuvat asiat alueellisesti jakaantuvat. Edelleen todetaan, että asianosaisten kannalta on tärkeää, että maantieteellinen etäisyys hallintotuomioistuimeen ei muodostu tarpeettoman suureksi. Itäisen Suomen osalta ehdotuksessa ei ole otettu huomioon, että nykyisistä lääninoikeuspaikkakunnista esimerkiksi myös Mikkeli tarjoaisi hallinto-oikeuden toiminnalle vähintään yhtä hyvät edellytykset kuin Kuopio.

Kysyä tietysti sopii, onko tarpeellista ylipääntänsä lakkauttaa hyvin toimivia organisaatioita. Uudistuksena asia ei ole kovin suuri merkitykseltään valtakunnan tasolla, mutta aluepoliittisesti sillä on suuri merkitys. Hallitushan on eräissä päätöksissään päättänyt tukea Itä-Suomen kehitystä ja perustanut erityisesti niin sanotun Itä-Suomi-projektin, jonka on kaikin tavoin ajettava Itä-Suomen kehitystä eteenpäin. Oikeusministe-

riö kuitenkin toimii toisin, kuten tämänkin hallinnon uudistamisessa tapahtuu. Se tapahtuu Itä-Suomen kustannuksella.

Sijaintipaikkaratkaisuihin on tärkeä paitsi oikeusistuinten toiminnan kannalta myös aluepoliittisesti, kuten jo totesin. Kysymyksessä on nykyisellään yhteensä noin 50 työntekijää käsittävien yksiköiden kokoaminen yhteen yksikköön. Valtioneuvosto on viimeisissä aluepoliittisissa linjauksissaan todennut, että erityisesti tuetaan tavoite 6 -alueen maakuntakeskusten kehittämistä. Viime vuosien monet ratkaisut ovat heikentäneet alueellisen kehittämispolitiikan mahdollisuuksia ja johtaneet maan eri osien kannalta eriytyvään kehittymiseen. Siksi onkin tärkeää, että aluepoliittiset näkökohdat otetaan huomioon aina, kun se on mahdollista ja tarkoituksenmukaista.

Hovioikeus on Kuopiossa ja vesioikeus on Kuopiossa. Hallinto-oikeus ollaan nyt perustamassa Kuopioon. Kaikkea ei pitäisi Itä-Suomesakaan keskittää.

Ed. R e h n : Arvoisa puhemies! Esillä olevassa hallituksen esityksessä oikeusministeriön asettama hallintotuomioistuintyöryhmä ehdottaa Itä-Suomeen muodostettavaksi nykyisestä kolmesta eli Kuopion, Joensuun ja Mikkelin läänioikeudesta yhden hallintotuomioistuimen eli Kuopion hallinto-oikeuden. Sen toimialueena olisi nykyinen Itä-Suomen lääni.

Kuten ed. Ihämäkikin mainitsi, hallintotuomioistuintyöryhmän ehdotuksessa ei ole todellakaan esitetty tarkemmin perusteluja hallinto-oikeuksien sijaintipaikkojen valinnalle. Kuten edellä kävi ilmi ja kuten ed. Karpio, ed. Ihämäki ja ed. Viitamies, kaikki hallituspuolueiden edustajat, toivat julki, läänioikeuksien lakkauttamiselle ei mielestämme ole riittäviä perusteita. Säästöä, jolla muutosta osittain perustellaan, ei juuri tule, ja läheisyysperiaatteen mukaisesti hallinto-oikeuksien olisi säilyttävä entisillä paikkakunnillaan.

Mikäli kuitenkin katsotaan välttämättömäksi läänioikeuksien lakkauttaminen, on asiaa tarkasteltava näitten paikkakuntien kannalta. Mielestämme hallinto-oikeus Mikkeliä tukisi tasapainoista aluekehitystä ja suuntaisi valtion panostuksia Itä-Suomeen nykyistä oikeudenmukaisemmin. Itä-Suomen läänissä pyritään noudattamaan verkostoperiaatetta, mutta mikä se sellainen verkko on, jonka silmukat ovat tiheimpiä toisessa paikkaa kuin toisessa? Tasapuolista kehitystä toivomme.

Itä-Suomen lääninhallinnon palvelut ja työpaikat on jaettu Itä-Suomen läänin sisällä hyvin tasan kolmen maakunnan kesken tällä hetkellä, mutta mikä olisi tilanne, kun läänioikeuksien kesken tapahtuisi tämä uudistus? Yhteensä silloin lääninhallinnon ja läänioikeuden palvelut eli tämän uuden hallinto-oikeuden henkilöstömäärä muuttuisi aivan oleellisesti. Itä-Suomen yhteisen hallinto-oikeuden henkilöstö olisi noin 50, joten siinä tapahtuisi suurta muutosta, koska tällä hetkellä Mikkeliä on 14 työntekijää, Kuopiossa ja Joensuussa suurin piirtein samat määrät.

Valtioneuvosto on viimeisissä aluepoliittisissa linjauksissaan todennut, että erityisesti tuetaan tavoite 6 -alueen maakuntakeskusten kehittämistä. Mikkeli on juuri yksi näistä maakuntakeskuksista. On tärkeää, että aluepoliittiset näkökohdat otetaan huomioon aina, kun se on mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Tämän johdosta pidän tärkeänä, että Itä-Suomen läänin hallinto-oikeus sijoitettaisiin Mikkeliin.

Mikkelin vahvuus sijaintipaikkakuntana on se, että siellä on hyvät tilat. Tiloja on runsaasti saatavissa: Tämä oikeus voidaan sijoittaa lääninhallituksen tiloihin; siellä on myös hyvät edellytykset valtion virastotalon käytölle; Puolustuslaitokselta on vapautunut tiloja. Tiloja on myös vapautumassa työvoimahallinnolta. Samoin vaihtoehtoisia tiloja löytyy vanhalla kasarmi-alueelta, joten paikkaongelmaa ei ainakaan ole. Kun suullisten käsittelyjen ja katselmusten vaatima matkustaminen ei olisi Mikkelistä käsin sen suurempi ongelma kuin se on useimmille muillekin hallinto-oikeuksille, ei matkustusperustettaakaan voi ottaa painavaksi näkökohdaksi.

Toivottavasti valiokuntakäsittelyssä mietitään ensinnäkin tämän uudistuksen voimaantulo hyvin tarkoin ja — mikäli uudistukseen päädytään — paikkakuntaratkaisussa Mikkeli on varteenotettava vaihtoehto.

Ed. L a x : Puhemies! Minusta tämä on hyvin asiallinen ja tarpeellinen uudistus. Tämä tarkoittaa hallintotuomioistuinjärjestelmän virtaviivaistamista ja myös vahvistamista. Esimerkiksi vesi- ja ympäristöasioiden asiallisesta käsittelystä varmistaudutaan aikaisempaa selvästi paremmin, keskitetään voimia, ja parhaimmat asiantuntijat pääsevät nämä riidat ratkaisemaan. Tämä on aivan suoraa jatkoa vuosisadan oikeuslaitosuudistukselle tai itse asiassa se on sen viimeistelyä ja sen viimeistelyä nimenomaan hallintotuomioistuinlaitoksen puolella.

Ihmettelen ed. Karpion läpeensä kielteistä suhtautumista tähän asiaan. Kyllä mielestäni, kun asia on aikaisemmissa vaiheissa ollut esillä lakivaliokunnassa, tämä uudistustarve on todettu ilmeiseksi eikä pelkästään siitä syystä, että läänijakoa on muutettu. Aluejaosta voidaan tietysti aina käydä kiistaa loputtomiin, jos halutaan. Haluan kuitenkin muistuttaa siitä, että tässä tapauksessa ovat paljolti kysymyksessä kirjalliset tuomioistuinprosessit, joten tässä ei aina ole samanlaista paikallista tarvetta kuin esimerkiksi yleisten tuomioistuinten osalta.

Minä toivon, että asian eteenpäinvieminen sujuu hyvin valiokunnassa ja että täällä käytyt poikkipuoliset puheenvuorot eivät enteile vaikeuksia. Yleensä nimittäin kaikki tuomioistuinlaitosmuutokset ovat vaatineet äärettömän paljon työtä meidän valiokunnassamme. Tämäkin on sellainen. Toivon kuitenkin, että me saamme sen hyvissä ajoin läpi.

Ed. Lahtela: Arvoisa herra puhemies! Pohjois-Karjalan näkökulmasta katsottuna siellä monet ihmiset ja tietysti hallinnossa työskentelevät ihmiset, jotka ovat lääninoikeudessa tällä hetkellä, ovat olleet huolissaan omista työpaikoistaan. Tätä taustaa vasten tätä pitää miettiä. Mehän joudumme tekemään joka tapauksessa kevennystoimia, mutta millä tavalla se tehdään, se on sitten eri asia.

Itse näen tämän kysymyksen sillä tavalla, että miksi tässä ei toteuteta semmoista ajattelua, mitä on etätöiden mahdollisuus. Tässähän kokonaan lakkautetaan toimipisteet Jyväskylän, Mikkelin ja Joensuun alueilla. Näistä kaupungeista tulee vain pysyviä istuntopaikkoja, mutta niihin ei jää yhtään ihmistä. Miksei voida toteuttaa sellaista ajattelua, että nämä olisivat myös pysyviä istuntopaikkoja ja siellä olisi mahdollisesti virkailijotakin paikalla, mutta ei koko se organisaatio, mikä on tällä hetkellä? Tehtäisiin puolitieratkaisu.

Meillä kuitenkin on lääninhallituksissa yhä edelleen tiloja. Niihin jää tästä lähtien yhä enemmän tilaa. Ainakin Pohjois-Karjalassa nämä toimivat fyysisesti samoissa tiloissa. Sinne jää ihan tyhjiä koppeja, joissa ihan hyvin voisi olla virkailija paikalla. Ihmiset, jotka tarvitsevat palvelua, vievät papereita tai pyytävät neuvoa, saivat tämän palvelun. Sillä tavalla hoidettaisiin etätöinä verkottumalla tämä puoli. Hoidettakoon sitten istuntoja, jos niissä tarvitaan erikoisasiantuntemusta, siellä jossakin, missä parhaaksi nähdään.

Kuitenkin menneestä kokemuksesta ja tilasto-

ja katsoneena tiedän sen, että välttämättä pienet yksiköt eivät ole ainakaan huonompia. Asioiden käsittelyn osalta, kun katsotaan nopeutta, ainakin Pohjois-Karjalan nykyinen lääninoikeus ja tuleva hallinto-oikeus, mikä se nyt onkin, on ollut suhteellisen nopea, kun katsoo päivinä niitä aikoja. Siinä mielessä se tuntuu huonolta, että tässä ollaan todennäköisesti menemässä hitaampaan suuntaan, mikä tarkoittaa kansalaisten oikeusturvan kannalta pitempiä odotusaikoja. En toivoisi, että tähän suuntaan organisaatiot yleensäkin kehittyisivät, niin että niistä tulee huonompia palvelun antajia. Samaten se läheisyysperiaate, mitä EU:ssakin on peräänkuulutettu, loittonee ja menee vikasuuntaan.

Toivon, että valiokunnassa voitaisiin keskustella myös muista vaihtoehdoista eikä tätä pidettäisi ihan jumalansananana vaan voitaisiin katsoa vaikka etätö-käsitteen kautta. Tietysti tähän lopuksi voisi todeta, että ihmeen paljoa tietysti kansanedustajat itsekin eivät ole kyllä katsooneet etätö-käsitettä vaikka avustajien osalta, kun hilaavat kaikki avustajat tänne eduskuntaan ja pitää sitten tehdä lisärakennuksia sen takia. Siinäkin voisi etätömahdollisuutta ja nykyistä tietotekniikkaa käyttää hyväksi.

Ed. Hassi merkitään läsnä olevaksi.

Ed. V ä h ä n ä k k i: Arvoisa puhemies! Tällä edustajien Karpio, Viitamies, Lahtela ja Ihmäki puheenvuoroissa oli hyvin ymmärrettävä pohjavire, koska asianomaiset paikkakunnat, mistä nämä edustajat ovat, joutuvat tyytymään ainoastaan istuntopaikkajärjestelmään. Toistan, että ymmärrän hyvin sen närkästyksen, mutta olisi toivonut, että edes siteeksi olisi esitetty muuta kuin aluepolitiikkaa, kun näin tärkeästä uudistuksesta on nyt kysymys. Ehkäpä ed. Lahtela esitti kaikkein parhaiten tietynlaisia muita perusteluja, mitä näissä muissa puheenvuoroissa ei tehty.

Minusta lakivaliokunnan puheenjohtaja vei jo oikeastaan sanat suustani, koska meillähän on uudistettu rikos- ja prosessioikeussäännöstö, on muodostettu käräjäoikeudet jne., mutta hallintolainkäyttö on lääninoikeuksissa aika lailla huihtaisten 70-luvulla tehdyn lain varassa. Oikeudet on lääninhallitusten virkamiehistä tavallaan muodostettu, eli vasta nyt me pääsemme länsimaaisen systeemin mukaiseen erityistuomioistui-
meen hallintolainkäyttöä.

Olen huomannut hyvin useassa yhteydessä kentällä lääninhallituksiin päin työskennellessäni, että tiivistystä, modernisointia sekä suullisuutta täytyy lisätä.

Lopuksi olisin todennut sen, että Kouvolan seutukunta säilyttää hallinto-oikeutensa, mutta se on menettänyt paljon työpaikkoja lääninhallitusuudistuksessa, joten on erittäin erinomaisen hyvä, että edes nämä hallinto-oikeuden työpaikat jäävät.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Yhdyn kernaasti täällä tätä esitystä epäilleitten tai suorastaan arvostelleitten joukkoon, joita tunnua olevan hallituspuolueiden edustajissa, niin kuin monessa muussakin sellaisessa asiassa, mitä tämän hallituksen aikana hallituksen toimin on tehty. Maakuntien hallinnollista vahvuutta on nimenomaan tässä tapauksessa heikennetty. Hallituspuolueistakin edustajat nousevat tämän tyypisiä esityksiä vastaan, ja niin on käymässä myös tämän ehdotuksen tai hallituksen esityksen kohdalla.

Kun käy tätä hallituksen esitystä läpi, maalikko etsii toiminnallisia tai taloudellisia etuja, mitä uusi esitys toisi. Tässä tapauksessa asian taloudellisesta puolesta esityksen sivulla 23 sanotaan: "Lääninoikeuksien toiminnasta aiheutuvat kustannukset ovat nykyisin noin 100 miljoonaa markkaa. Esityksessä ehdotetut muutokset eivät olennaisesti muuta alueellisten hallintotuomioistuinten kustannustasoa." Tämä esitys ei siis johda ainakaan taloudellisiin säästöihin.

Mitä toiminnallisiin tehokkuuksiin tulee, erikoistumiseen ja vastaavaan, herää kysymys: Jos sitä ja vain sitä olisi tavoiteltu, miksei olisi menty kaksi- tai kolmijakoon, jos sen tyypiset perusteet olisivat olleet ensisijaiset. Sillä perusteella tätä uudistusta tässä nyt on ajettu. Minusta tämä esitys on huonosti harkittu. Se on hallituksen niiden pyrkimysten suuntainen, joilla pyrkimyksillä ylipäänsä pyritään antamaan kuva, että nyt hallintoa uudistetaan. Maksumiehinä tavallaan tässä ovat ne alueet, joita muutenkin hallituksen alueellisiin toimenpitein on heikennetty kolmen ja puolen viime vuoden aikana.

Ed. Lax (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pekkarinen puhui äsken uskottavuudesta. Minusta on hämmästyttävää, että hihasta voi vetää vaikka millaisia argumentteja. Tämä liittyy osana sellaiseen pitkäjänteiseen oikeuslaitoksemme uudistamiseen, joka on lähtöisin niistä

periaatteista, jotka Suomi hyväksyi silloin, kun se liittyi Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Näitä tässä nyt lopuksi toteutetaan. Luodaan sellainen tilanne, että ei milloin mistäkin asiasta valitettaisi milloin millekin lautakunnalle, vaan nyt saadaan selkeä oikeuslaitos ja valitusaste syntymään.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Paljoon muuhun, mitä tässä uudistuksessa ollaan esittämässä, voi kernaasti yhtyä, siihen mitä hallitus esittää. Mutta sitä ajatusta, että neljältä paikkakunnalta tai itse asiassa kolmelta vietäisiin hallintotuomioistuinpais. Koska eurooppalaiset ihmisoikeusjulistukset ja niistä seuraavat toimenpiteet tätä vaativat, en alkuunkaan, ed. Lax, meinaakaan uskoa, en sellaista väitettä. Nuo Suomen sitoumukset eivät taatusti millään tavalla vaadi sitä, että Suomen pitäisi kolmelta paikkakunnalta lakkauttaa itsenäinen hallintotuomioistuin, eivät vaadi.

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Itse asian sisältöpuoleen. Hallituksen esityksen perusteluissahan aika laajasti viitataan ympäristölainsäädännön muutoksiin ja siihen uudistamiseen, joka pohjautuu Euroopan yhteisön Ipcc-direktiiviin ja sen toteuttamiseen. Nimenomaan ympäristöasiantuntemuus on asia, joka tämän direktiivin tarkoituksena mielessä asettaa haasteita perustettaville hallinto-oikeuksille.

Lisäksi muikin lainsäädännössä tapahtuva muutos kuin varsinainen ympäristölainsäädäntömuutos, nimittäin rakennuslain muutos, aiheuttaa aivan samalla tavalla haasteita ja velvoitteita hallinto-oikeuksien osaamiselle. Mehän tiedämme, että hallituksen esitys n:o 101 näiltä valtiopäiviltä, rakennuslain kokonaisuudistus, tähtää siihen, että valitustieksi tulevat nimenomaan hallinto-oikeudet, jolloin niiden osaaminen nimenomaan ympäristökysymyksissä tulee aivan uuteen valoon. Tähän saakka valitustie on ollut alueellinen ympäristökeskus. Näin ollen toivon, että valiokunta nimenomaan tämän asian huomioi mietinnössään.

Ed. Kuosmanen: Arvoisa herra puhemies! Hallitusohjelmassa sovimme, että hallinto 2000 -uudistus toteutetaan. Lähtökohtana on, että säästöjä saadaan aikaan eli organisoidaan uudelleen hallinto niin, että kansalaisia paremmin palvellaan luukulla eli siinä tasossa, missä asiakkaat asioivat. Mielestäni lääninuudistus meni erittäin hyvin ja kihlakuntauudistus ja kä-

räjäoikeusuudistus ovat lähteneet hyvin rullamaan.

Kun edustajat ed. Karpioista alkaen täällä, joita asia lähinnä koskee, Jyväskylää, Joensuuta ja Mikkeliä, luonnollisesti ovat hyvin tiukasti puolustaneet omaa aluettaan. Se on aivan oikein. Mutta meidän pitää muistaa, että istuntopaikat säilyvät edelleen Jyväskylässä, Mikkelissä ja Joensuussa. Se tarkoittaa sitä, että kansalaisten oikeusturva säilyy vähintään samanlaisena.

Kyllä meidän täytyy oikeuslaitos uudistaa. Minä uskon, että me lakivaliokunnassa teemme tästä kohtuullisen hyvän mietinnön.

Ed. M i k k o l a : Arvoisa puhemies! Minusta täällä puhtaasti on käynyt ilmi, että ne alueet, missä on ollut lääninoikeus, haluavat pitää lääninoikeutta omalla paikkakunnallaan, ja tämä halu on ainoa argumentti. Miten oikeus pystyy työskentelemään tai mikä sen asiantuntemus on ja kaikki muu, on toissijaista.

Minusta tässä on aivan selvästi kysymys siitä, että lääninoikeuksia, kun niitä on yksitoista, on aivan liian paljon. Kolmessa suurimmassa — Helsinki, Turku ja Häme — tällä hetkellä on 60 prosenttia asiakkaista, 60 prosenttia jutuista ja vaikeimmista. Kahdeksalla muulla on 40 prosenttia. Siitä jo käy asia ilmi. Katsotaan henkilökoonpano. Siellä ei ole erikoistumisen mahdollisuutta, vaan kaikki käsittelevät kaikkea. Tällä nimenomaan parannetaan oikeusturvaa, kun on vähemmän oikeuksia ja pistetään henkilöt yhteen ja näin ollen saadaan myöskin asiiasältöön parempia ratkaisuja. Tämä on tämän keskeinen tavoite.

Sekään, että täällä sanotaan ”pysyvät istuntopaikat”, ei ole nykyään niin tärkeää, koska sekä lääninoikeus että hovioikeudet voivat pitää pääkäsittelyjään millä paikkakunnalla tahansa, kun asia vaatii. On nimenomaan modernia, ettei olisi näitä kiinteitä paikkoja niinkään, vaan mennään tarpeen vaatiessa istumaan pääkäsittely jonnekin muualle. Tämä on nähtävä tässä kohtaa paljon keskeisempänä. Eli 2 momentti, että pidetään nämä pysyvät paikat, on tällaista tyynnyttelyä, mutta ei modernia oikeudenhoitoa.

Sanon, että etätyönä tätä ei tehdä, vaan oleellista on nimenomaan tuomareiden vuorovaikutus ja keskustelu, asiantuntemuksen yhteen saataminen.

Ed. K n a p i : Arvoisa puhemies! En halua kerätä pilviä sen enempää lakivaliokunnan puheenjohtajan kuin varapuheenjohtajankaan työ-

saralle, mutta omalta osaltani ja valiokunnan jäsenenä minäkin haluan tuoda heti alkuun esille sen, että liityn niihin, jotka kantavat huolta Itä-Suomen osuudesta tässä ehdotuksessa. Mielestäni esitetty malli ei hyödynnä nykyisen tekniikan suomia mahdollisuuksia tehtävien hajaannuttamiseen.

Kuten täällä on tuotu esille, Itä-Suomen lääninhallituksissa on luotu toimiva verkostomalli asioiden hoitamiseksi. Uskon, että sillä mallilla olisi käyttöä tämänkin asian hoitamisessa. Valiokunnan on tosiaan syytä tarkastella, millaista vaikutusta tällä esityksellä on kansalaisten oikeusturvaan.

Pysyvästä istuntopaikasta kysyisin, mitä merkitystä on pysyvällä istuntopaikalla, jos siellä ei ole enempää tiloja kuin henkilöstöäkään. Aivan oikein, esimerkiksi Pohjois-Karjalan lääninoikeus on pystynyt kokoontumaan jo tähänkin asti esimerkiksi Lieksassa. Tällä asialla ei ole sellaista merkitystä.

Muilta osin en kiellä tämän esityksen ansioita.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään lakivaliokuntaan.

9) Hallituksen esitys laiksi rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 115/1998 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin lakivaliokuntaan.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 10) asiasta.

Keskustelu:

Ed. L a x : Herr talman, herra puhemies! Brottsoffrens ställning lyfts ofta fram i olika sammanhang, vanligen när straffrätten diskuterar. Nu har riksdagen för behandling fått två propositioner som konkret handlar om brottsoffrens ställning. Båda innebär förbättringar, men så värst långt går man inte på den här vägen.

Det är ett problem när brottsoffrets möjlighet till ekonomisk gottgörelse för brottskadorna efter processen är begränsade till den dömdes betalningsförmåga. Statskontoret har nämligen

ofta kraftigt sänkt ersättningen i jämförelse med det skadestånd för sveda och värk, som en allmän domstol har prövat i sak och slagit fast. Det är i och för sig positivt att man nu föreslår att ett uttryckligt stadgande om detta skall intas i lagen, eftersom nuläget grundar sig på vedertagen praxis. Men problemet är att man inte föreslår någon som helst bindning mellan ersättningen som utdömts av en domstol och den ersättning statskontoret betalar ut.

Arvoisa puhemies! Rikoksen uhrin asema nostetaan usein esille eri yhteyksissä, useimmiten silloin, kun keskustellaan rikosoikeudesta. Nyt eduskunta on saanut käsittelyyn kaksi esitystä, jotka käsittelevät konkreettisesti rikoksen uhrin asemaa. Kumpikin esitys tuo mukanaan parannuksia, mutta kovin pitkälle tällä tiellä ei kuitenkaan vielä tässä vaiheessa mennä.

Ongelma on se, että rikoksen uhrin mahdollisuutta saada taloudellinen korvaus rikoksen aiheuttamista vammoista prosessin jälkeen on rajoittanut tuomittuun maksukyky. Valtiokonttori on nimittäin usein alentanut reilusti korvausta verrattuna yleisessä tuomioistuimessa vahvistettuun vahingonkorvaukseen kivusta ja särystä.

Sinänsä on myönteistä, että nyt ehdotetaan nimenomaista säännöstä lakiin, koska tämänhetkinen tilanne perustuu vakiintuneeseen käytäntöön. Mutta ongelma on se, että nytään ei ehdoteta minkäänlaista kytkentää tuomioistuinten maksettavaksi määrämien korvauksen ja Valtiokonttorin maksaman korvauksen välille. Sen sijaan ehdotetaan, että Valtiokonttorin vapaa harkintaoikeus nimenomaisesti kirjataan lakiin.

Hallitus perustelee vapaata harkintaoikeutta usealla eri tavalla. 1) Korvauskäytännön on rikosvahinkolain perusteella oltava yhtenäinen. 2) Niitä korvausvaatimuksia, jotka tuomittu on myöntänyt oikeiksi, ei ole asiallisesti käsitelty tuomioistuimessa. 3) Henkisten vammojen, kuten kivun ja säryn, suuruutta ei voida objektiivisesti mitata rahassa.

Erityisesti kaksi ensimmäistä perustelua puhuvat sen puolesta, että Valtiokonttorilla on oltava harkintaoikeus. Tämä voidaan saavuttaa toisellakin tavalla kuin ylläpitämällä täysin vapaan harkintaoikeuden vakiintunutta käytäntöä, mikä käytännössä on itse asiassa merkinnyt sitä, että korvauksia on alennettu.

14 § voitaisiin kirjoittaa niin, että Valtiokonttori sitoo tuomioistuinten päätös, mutta saman-

aikaisesti sille annetaan harkintaoikeus, jos erityiset syyt sitä vaativat. Tällainen erityinen syy voisi olla esimerkiksi se, että tuomioistuin ei ole käsitellyt vahingonkorvausta tekijän myöntämisen takia tai yhtenäinen käytäntö vaatii korvauksen tarkistuksen.

Herr talman! Sedan några ord om den andra propositionen, den som gäller en ändring av skadeståndslagen. Den här propositionen är en försiktig öppning i fråga om anhängas rätt att få ersättning för det lidande som ett dödsfall har orsakat. Steget går i rätt riktning och det är väl motiverat att göra den här öppningen försiktigt, eftersom ersättningsformen är ny för det finska rättssystemet.

Samtidigt är det mycket välkommet att man nu är beredd att i lagstiftningen inta denna möjlighet till ersättning som i rättspraxis förekommit mycket sparsamt.

Puhemies! Hallituksen esitys vahingonkorvauslain muuttamisesta on varovainen avaus, mitä tulee omaisten oikeuteen saada korvaus kuolemantapauksesta aiheutuneista kärsimyksistä. Tämä on askel oikeaan suuntaan, ja on hyvin perusteltua, että asiassa edetään varovasti, koska korvausmuoto on uusi suomalaisessa oikeusjärjestelmässä. Samanaikaisesti on myös hyvin tervetullut uudistus, että nyt myös tämä korvausmahdollisuus kirjataan lainsäädäntöön. Aiemminhan tällainen mahdollisuus on ollut pikemminkin poikkeus oikeuskäytännössä.

Vielä esitettyjen muutostenkin jälkeen vahingonkorvauslaissa on ongelmia. Kärsimyksestä voi 5 luvun 6 §:n mukaan saada korvauksen vain, jos kärsimys on aiheutettu vapauteen, kunniaan tai kotirauhaan kohdistuneen taikka muun sen kaltaisen rikoksen kautta. Oikeuskäytännössä perusteluita on tulkittu tarpeettoman ahtaasti. Kärsimyksestä tulisi voida tuomita korvaus kaikkien rikosten osalta, jotka loukkaavat rikoksen uhrin koskemattomuutta, omanarvontuntoa tai ihmisarvoa.

Korvaustaso on tietysti vaikea kysymys. Helpoaa on vaatia korkeampia korvauksia, mutta kiistämätön tosiasia on, että Suomen korvaustaso myös törkeiden loukkaamisten, kuten raiskausten ja lapsien kohdistuvien seksuaalirikosten osalta, on matala. Korvaustasoa pitäisi tarkistaa. Olisi paikallaan, että tällaista tarkistusta edeltäisi myös avoin kansalaiskeskustelu tavallisimpien rikostyyppien normaalikorvauksista.

Herr talman! Ersättningsnivån är naturligtvis en svår fråga, där det är lätt att kräva mera. Men det är ett ofrånkomligt faktum att ersättningsnivån i Finland är låg också för grova kränkningar såsom i fall av våldtäkt och sexualbrott mot barn. Ersättningsnivån borde ses över och den översynen borde föregås av en öppen diskussion om vad som skall vara normalersättning för de vanligaste brottstyperna.

Ed. M i k k o l a : Arvoisa puhemies! Kun en ole lakivaliokunnan jäsen, ajattelin lähetekestelussa pitää puheenvuoroni. Voin aika pitkälti yhtyä juuri niihin näkemyksiin, joita lakivaliokunnan puheenjohtaja asiassa esitti. Menen kuitenkin toisessa järjestyksessä eli lähden liikkeelle vahingonkorvauslain muuttamisesta.

Sinänsä on todettava, että meillä vahingonkorvauslaki ja laki rikosvahinkojen korvaamisesta on molemmat säädetty niin, että ne ovat tulleet voimaan 1974 eli ovat 25 vuotta vanhaa lainsäädäntöä. Näin ollen näissä asioissa on yhteiskunnallinen kehitys aika lailla muuttunut ja voisivat olla paikallaan vähän isommatkin remontit, joihin käsitin myös lakivaliokunnan puheenjohtajan kiinnittäneen huomiota. Laki rikosvahinkojen korvaamisestahan tuli voimaan alkuvuodesta 74 ja syksyllä tuli vahingonkorvauslaki. Nämä liittyvät aika läheisesti toisiinsa.

Nyt vahingonkorvauslaissa esitetään muutettavaksi vain läheisten omaisten kärsimys henkirisasiossa eli lakiin lisättäisiin 5 luvun 4 a §. Surmansa saaneen vanhemmilla, lapsilla, aviopuolisolla ja muulla läheisellä voisi olla mahdollisuus saada kipua ja särkyä vastaavaa korvausta läheisen henkilön surmaamistilanteissa.

Pykälän sisältöön en niinkään kiinnitä huomiota, mutta en olisi tehnyt niin kuin hallitus esittää, että siitä on tullut 5 luvun 4 a §. En olisi tehnyt mitään a-pykälää. Kun lainsäädännössä tehdään uusia a-pykäliä ja muita, niin ne sekoittavat. Olisin liittännyt tämän momentiksi, 5 luvun 2 §:ään omaksi momentikseen. Miksi, kerron sen, koska tämä on lakisäädöksenä.

Nyt 5 luvun otsikkohan on Korvattava vahinko. 5 luvun 2 § kuuluu: "Sillä, jolle on aiheutettu ruumiinvamma, tai muu henkilövahinko, on oikeus saada korvaus sairaanhoitokustannuksista ja muista vahingoista aiheutuneista kuluista, tulojen tai elatuksen vähentymisestä, kivusta ja särystä sekä viasta ja muusta pysyvästä haitasta." Tämä kipu ja särky on hyvin lähellä nyt säädettyä pykälää.

Korkein oikeus on vuonna 83 myöntänyt kor-

vauksen nimenomaan 5 luvun 2 §:n nojalla läheisen kuolemantapauksessa. Se on ennakkotapaus, jota sittemmin on kyllä uudestaan muutettu: "Lapsen surmaamisella oli pyritty aiheuttamaan hänen äidilleen henkistä kärsimystä. Kun kärsimys oli verrattavissa vahingonkorvauslain 5 luvun 2 §:ssä tarkoitettuun kipuun ja särkyyn, äidillä oli oikeus saada siitä korvaus."

Nyt kun se tehdään erilliseen pykälään, yhteys häipyä. Tässähän kuvataankin sitä tekniikkana niin, että pistetään 2 momentti ja sanotaan, että 5 luvun 2 §:ään sillä ei ole vaikutusta, mutta kun se olisi samassa pykälässä, niin kokonaisuus säilyisi paljon paremmin. Kiinnitän huomiota siihen, että tästä on ollut korkeimman oikeuden tapaus. Tämä ei ole oikeastaan poikkeus sen praksiksesta, vaan tässä nimenomaan surmaaja halusi aiheuttaa äidille sielullisia kärsimyksiä lapsen surmaamisen kautta, ja se oli korvausperuste. Mutta siihen kohtaan se olisi minusta pitänyt pistää eikä omaan pykäläänsä ollenkaan, silloin tekniikka hoituisi paljon paremmin.

Sama korvaushan on nyt keskeisesti rikoslain vahinkojen korvaamiskysymyksessä. Tämä korvattaisiin valtion varoista rikosvahinkojen korvaamislainsäädännön pohjalta, mutta tässä on eräitä muita asioita. Ulkomailla rikoksella aiheutunut vahinko voitaisiin korvata meillä tiettyjen edellytysten kautta. Mutta pysyttelen vain 6 a §:ssä, joka on uusi, ja 14 §:n muutoksessa.

Sinänsä totean, että laissa rikosvahinkojen korvaamisesta vuodelta 74 on alunperin 29 pykälää ja asetuspäykäliä ja voimaantulopykälä. Vain 7 pykälää on tällä hetkellä koskematta eli 20:tä pykälää on jo korjattu ja sen lisäksi tehty 8 uutta a-pykälää. Kun lain lukee, se on sellainen tilkkutäkki tällä hetkellä, että senkin takia se pitäisi kirjoittaa kokonaan uudestaan, koska melkein kaikki pykälät on jo kirjoitettu uudelleen ja väliin tehty lisäyksiä ja nyt tehdään taas lisäyksiä.

Läheiselle sattuneen kuolemantapauksen korvauksessa 20 000 markkaa on kyllä aika alhainen summa. Valtiolla tästä aiheutuu menoja. On arvioitu puolisen miljoonaa aiheutuvan lisäkustannuksia. Tiedän, että tällaisia summia on valtiokunnassa enää vaikea korjata, koska tämä aiheuttaa valtiolle lisäkustannuksia, mutta minusta kattosumman pitäisi olla jonkin verran korkeampi kuin 20 000. Se on kovin alhainen, mutta en mene siihen enempää.

Sitten 14 §:stä, joka nyt kirjoitetaan: "Korvauksen myöntää ja suorittaa valtiokonttori. Korvauksen myöntäessään valtiokonttori ei ole sidoksissa tuomioistuimen korvausasiassa anta-

maan ratkaisuun." Pidän tätä sanontaa täysin epäonnistuneena. Käytetään erittäin voimakasta sanontaa: "korvausta myöntäessään valtiokonttori ei ole sidoksissa". Totta ihmeessä se on sidoksissa, vaikkei se sitä täysin sitoisikaan. Totta kai se on kaiken lähtökohta. Olen siitä samaa mieltä kuin ed. Lax. Tämän pykälän kirjoittaisin ehdottomasti siihen muotoon, että "valtiokonttori myöntäessään korvausta on sidoksissa". Siis tuomioistuimen päätös sitoo Valtiokonttoria. Se olisi pääsääntö, ja sitten olisi poikkeukset, eli jos korvaussumma on myönnetty eikä sitä ole riitautettu tuomioistuimessa tai summa on ilmeisessä epäsuhteessa siihen, mikä on yleinen korvaustaso, silloin Valtiokonttori voisi siihen puuttua.

Otetaan esimerkki. Korkein oikeus antaa ennakkoratkaisuja. Siis Valtiokonttori ei ole missään sidoksissa tuomittuihin korvauksiin pykälän mukaan. Kyllä ihmisten luottamus tuomioistuinlaitokseen kuulkaa "vahvistuu", kun korkein oikeus on riidellyt kovasti tällaisista kysymyksistä ja antaa ennakkoratkaisunsa. Sen jälkeen Valtiokonttorissa esittelijä esittelee ja sanoo, että emme me ole sidoksissa. Annetaan jokin summa, jota ei mistään muualta voi saada. Sen jälkeen ihmisten usko oikeuslaitoksen merkitykseen romahtaa lopullisesti.

Nyt on käyty keskustelua, että eräässä korvausasiassa korkeimman oikeuden päätös on mitätöity. Kyllähän tämä merkitsee täysin tuomioistuinlaitoksen mitätöimistä, kun säännöksissä sanotaan vielä, että ei ole sidoksissa. Tämän sanonnan mukaan ei ole määrästä pelkästään kysymys, siis mikä on summa, vaan kun se ei ole sidoksissa, se sisältää siis myös sen ongelman, suoritetaanko korvausta ollenkaan. Vaikka tuomioistuin on sanonut, että se aiheutuu tästä rikoksesta, niin tämä sanontahan mahdollistaa Valtiokonttorille myös sen päätöksen, että me emme katso, että korvausvelvollisuutta on lainkaan, kun emme ole missään sidoksissa.

Tämä on mielestäni hyvin valitettavaa eikä ollenkaan tue sitä käsitystä, joka meillä eduskunnalla on viime aikoina ollut selvästi, että rikoksen uhrin asemaa on parannettava. Tämä nimenomainen sanonta heikentää sitä. Pääministeri Paavo Lipposen hallitusohjelmassa on hallituksen tavoitteeksi kirjattu rikoksen uhrin aseman parantaminen. Totta kai tämän vahingonkorvaussäännöksen tuleminen vahvistaa sitä, mutta tämä toinen nimenomainen säännös sitä heikentää, ja se on nähtävä tätä vasten.

Sitten perusteluissa sanotaan, mihin tämä perustuu. "Eduskunnan apulaisoikeusasiamies

esitti oikeusministeriölle osoitetussa kirjeessä lokakuussa 1995 rikosvahinkolakia tarkistettavaksi siten, että laista kävisi nimenomaisesti ilmi, mikä merkitys tuomioistuimen vahingonkorvausasiassa tekemälle ratkaisulle on annettava valtion varoista maksettavia korvauksia määrittäessä." Siis hän on kiinnittänyt tähän problemmaan huomiota, koska nyt tulkintaa on lavennettu. En usko, että oikeusasiamieskään tällä tarkoitti sitä, että nyt täytyy ottaa ehdottomasti kantaa, että Valtiokonttori ei saa olla missään sidoksissa, vaan luulisin päinvastoin sanovan, että hän olisi halunnut sitoa hiukan. Sekin voi olla liian voimakas ratkaisu, mutta hän on kiinnittänyt tähän problematiikkaan yleisesti huomiota.

Minä haluaisin Valtiokonttorin sitoa voimakkaasti tuomioistuinratkaisuun, mutta antaisin silloin, kun ei korvausta riitauteta tai se on ilmeisessä epäsuhteessa, tehdä perustellun toisen ratkaisun. Muuten me olemme minusta aika paljon menossa ojasta allikkoon.

Myös ehdotuksessa perustellaan monella tavalla Valtiokonttorin roolia. Valtiokonttorihan ei ole alun perin ollut se viranomainen, joka rikosvahinkojen korvauksia on myöntänyt, vaan se on ollut Valtion tapaturmavirasto, ja tehtävä siirtyi myöhemmin Valtiokonttorille. Perusteluissa sanotaan: "Eri asia on, että korvausviranomainen voi erityisesti ansionmenetyksen perusteella suoritettavan korvauksen suuruutta harkitessaan päätyä ratkaisuun, jonka mukaan rikosvahinkolain nojalla korvattavaa vahinkoa ei lainkaan ole aiheutunut." Tämä perustuu siihen, että Valtiokonttorin vakiintuneesti noudattama ansionmenetyksen laskentatapa voi yksilöllisissä tapauksissa poiketa tavasta, jolla tuomioistuin vahingonkorvauslain nojalla korvattavan ansionmenetyksen on arvioinut. Tässä siis annetaan mahdollisuus. Ei kerrota mitään Valtiokonttorin tavasta, vaan sanotaan, että he ovat noudattaneet jotain tiettyä tapaa, ja nyt me hyväksymme sen, että vaikka tuomioistuin tulee toisenlaiseen tulokseen ja vahingonkorvauslaki antaa toisenlaisen tuloksen, niin sanotaan, että ei. Tässä lisätään harkintaa vielä merkittävästi nykyisestä. Mielestäni tämä on ehdotuksen vakavin epäkohota, 14 §:n muutos, ja sen sanonta on erikoisen epäonnistunut.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! En ole kovin perusteellisesti tämän lain perusteluihin tutustunut, mutta kun ed. Mikkola käytti puheenvuoron, niin minä itse pidän tätä 6 a §:ää,

nimenomaan sen ja 14 §:n suhdetta, äärimmäisen ongelmallisena. Siitä voisi puhua vaikka tunnin ja etsiä vielä monia muita ristiriitaisuuksia, joihin tässä törmätään näiden kahden pykälän sanamuodon perusteella, nimenomaan 14 §:n sanamuodon perusteella. Kyllä tämä varmasti valiokunnassa nousee keskustelun kohteeksi.

Periaatteessa on tietysti hyvä, että rikoksen johdosta surmansa saaneen läheiselle maksetaan kärsimyksistä korvausta. Onko kärsimys rahalla korvattavissa? Minä olen vähän sitä mieltä, että ei ole. Kun kärsimys lasketaan enintään 20 000 markan arvoiseksi, niin kyllä tässäkin puolessa on jotakin sellaista, mitä minä en jaksa ymmärtää näin yhtäkkisesti, onko tämä säännös ollenkaan tarpeellinen vai olisiko lakia ja korvausvastuuta pitänyt muilta osin kohentaa, koska siellä vielä on kohentamista. Mutta oli nyt miten hyvänsä, nämä ovat vähän tällaisia asioita. Oikeastaan sain ed. Mikkolan näkemyksestä 14 §:ään aiheen tämän puheenvuoron käyttä.

Mitä tulee Suomen ulkopuolella rikoksella aiheutetun henkilövahingon korvaukseen, niin se on varmasti aivan aiheellinen ja tasapainoinen ratkaisu, joka mainitaan perusteluissakin toisessa kappaleessa. Mutta varmasti tämä koko laki aiheuttaa keskustelua valiokunnassa. Tässä on monenlaisia ulottuvuuksia, jotka varmasti aiheuttavat keskustelua.

Ed. M i k k o l a : Arvoisa puhemies! Täällähän nimenomaan todetaan, ettei läheisen kuoleman aiheuttama suru sinänsä ole tietysti sellaista taloudellista vahinkoa, että sitä voitaisiin mitata taloudellisesti. Mutta tämä on mielestäni hyvin tarpeellinen. Valtion korvaussumma voisi olla, niin kuin sanoin, korkeampi. Tässähän liikutaan semmoisella alalla, jolla esimerkiksi lääkärikulujen korvaukset ja psyykkiset vammat ja muut menevät monella tavalla ristiin, koska ihmiset tämmöisessä tilanteessa tarvitsevat mahdollisesti lomamatkoja, irtaantumista siitä ympäristöstä ym., ja niitä on vaikea arvioida. Tässä uudella korvaustavalla halutaan kokonaisuutta hoitaa uudesta näkökulmasta, joka on ollut pitkään esillä tuomioistuimen menettelyssä.

Ed. K u o s m a n e n : Arvoisa herra puhemies! Minusta ed. Mikkola käytti hyvän ja ansiokkaan puheenvuoron tästä asiasta. Kun rikosvahinkolain 6 a §:ssä on, että surmansa saaneen läheiselle suoritetaan korvaus kuolemantapauksen aiheuttamasta kärsimyksestä, niin oikeuden päätöksellä suoritetaan markkamääräinen kor-

vaus. Oikeus päättää, kuinka suuri korvaus on, ja jos 14 § on niin, että korvausta myöntäessään Valtiokonttori ei ole sidoksissa tuomioistuimen korvausasiassa antamaan ratkaisuun, se johtaa siihen, että Valtiokonttori voi vielä harkintavaltaa käyttää. Mutta kun ed. Mikkola esitti, että 14 §:n pitäisi olla sellainen, että se sitoo Valtiokonttoria, silloin oikeuden päätös varmasti jäisi voimaan ja ristiriita häviäisi.

Ed. M i k k o l a : Herra puhemies! Haluan vielä sanoa lyhyesti, ettei tule väärinkäsityksiä eikä jää ilmaan: Se, että 14 § ei sido Valtiokonttoria, ei koske pelkästään tätä uutta pykälää, vaan se koskee kaikkia rikosvahinkojen korvauksia, jotka Valtiokonttori antaa, siis kaikkia korvauksia. Ne ovat paljon merkittävämpiä ja ongelmallisempia. Tämä, mistä nyt tulee uusi korvaus, on hyvin pieni osa koko problematiikasta.

Niin kuin sanoin, minusta pitäisi, jos halutaan kansalaisten uskoa tuomioistuinlaitokseen ja sen puolueettomuuteen ja oikeudenmukaisuuteen korostaa, nimenomaan sitoa korvaus oikeuden päätökseen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään lakivaliokuntaan.

10) Hallituksen esitys laiksi vahingonkorvauslain muuttamisesta

Hallituksen esitys 116/1998 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti lakivaliokuntaan.

11) Hallituksen esitys laiksi perintökaaren 7 luvun 3 ja 5 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 117/1998 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti lakivaliokuntaan.

12) Hallituksen esitys valtion asuntorahaston varainhankintavaltuuksista vuonna 1999

Hallituksen esitys 118/1998 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

13) Hallituksen esitys laiksi Kansaneläkelaitoksen rahoituksen väliaikaisesta muuttamisesta vuonna 1999

Hallituksen esitys 119/1998 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

14) Hallituksen esitys laiksi tieliikenteen tietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 120/1998 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti liikennevaliokuntaan, jolle hallintovaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

15) Hallituksen esitys laiksi yksityisyyden suojasta työelämässä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 121/1998 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin työasiainvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan, hallintovaliokunnan ja sosiaali- ja terveysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Ed. L a x : Herr talman, herra puhemies! Den föreslagna lagen om integritetsskydd i arbetslivet skall enligt propositionen vara i kraft om en månad och en dag. Den tidtabellen är snäv, för att uttrycka det lindrigt, och i allra högsta grad om man jämför med svårighetsgraden på de frågor som den här lagen behandlar, till exempel drog-, alkohol- och gentestning av arbetstagare. De två förstnämnda frågorna regleras inte tillräckligt ingående i lagförslaget, utan de faller under lagens allmänna stadganden, trots att de som problemkomplex borde ses ur ett alldeles eget perspektiv.

Puhemies! Tämä laki, joka siis koskee yksityisyyden suojaa työelämässä, tulee esityksen mukaan voimaan kuukauden ja yhden päivän päästä. Tämä aikataulu on lievästi sanottuna kireä eritoten, jos sitä vertaa laissa käsiteltävien kysymysten vaikeusasteeseen. Siinähan on kysymys esimerkiksi työntekijöiden huume- ja alkoholi-

testeistä ja geneettisestä tutkimuksesta. Lakiesityksessä ei säännellä kahta ensin mainittua tarpeeksi perusteellisesti, vaan ne kuuluvat lain yleisiin säännöksiin, vaikka niitä ongelmavyyhtenä tulisi tarkastella omasta näkökulmastaan käsin.

Kysymys työntekijöiden geneettisistä tutkimuksista on noussut esille geeniteknikan alueella tapahtuvan kehityksen myötä. Tällä hetkellä sitä ei säännellä mitenkään. Siksi on hyvä, että hallitus antaa nyt esityksen tältä alueelta. On myös hyvä, että hallituksen esitys lähtee siitä, että työntekijöiden geneettinen tutkimus on kielletty. Mutta kiello on ehdollinen. Terveysturvallisuuden oikeusturvakeskus voi myöntää luvan geneettiseen tutkimukseen, jos tutkimuksen suorittaminen olisi perusteltua työolosuhteista työntekijälle aiheutuvan terveydellisen vaaran torjumiseksi ja jos työntekijä on antanut suostumuksensa tutkimukseen.

Nämä ehdot on syytä tutkia juurta jaksaan, ovatko ne oikeat. Tämän jälkeen on kysyttävä, tarvitsemmeko lainkaan työntekijöiden geneettistä tutkimusta, jossa työnantajalla on oikeus saada käyttöönsä tutkimustulokset, vai pitäisikö se yksinkertaisesti kieltää.

Arvoisa puhemies! Tämänhetkisessä tilanteessa on vaikea sanoa, miten Terveysturvallisuuden oikeusturvakeskus tulee käsittelemään lupahakemuksia, onko linja tiukka vai tuleeeko keskukselta kumileimasin. Mielenkiintoinen yksityiskohta esityksessä on arvio siitä, että lupamenettely, tulee maksamaan valtiolle 200 000 markkaa vuodessa. Testien kieltäminen ei maksaisi penniäkään.

Työntekijän suostumuksen osalta hallituksen esitys on varsin puutteellinen. Tarpeellisuusvaatimuksen osalta eli siis sen osalta, että työnantaja saa käsitellä vain työntekijän työsuhteen kannalta tarpeellisia henkilötietoja, säädetään, että edes työntekijän suostumuksella tästä ei saa poiketa. Tätä perustellaan sillä, että työntekijän suostumukselle työntekijän alistaisen aseman takia ei voida antaa samaa merkitystä kuin täysin vapaaehtoiselle tahdonilmaisulle. Geneettisen tutkimuksen osalta luotetaan ilmeisesti sen sijaan siihen, että työntekijän suostumus on täysin vapaaehtoinen tahdonilmaus. Näiltä osin hallituksen esityksen logiikka ontuu.

Kolmas ehto, että tutkimus on tarpeen, jotta työntekijän työolosuhteista aiheutuvia terveydellisiä vaaroja voitaisiin torjua, panee kysymään, miksi työnantajalle ja Oikeusturvakeskukselle ylipäänsä halutaan antaa niin keskeinen asema tässä yhteydessä. Geneettistä tutkimusta

perustellaan sillä, että tavoitteena on vaalia työntekijän terveyttä. Samanaikaisesti työnantajalla on oikeus saada geneettisen tutkimuksen loppu-tulos, mikäli se sisältää tietoa työntekijän sovel-tuvuudesta asianomaiseen työhön.

Jos huolenaiheena on työntekijän terveydenti-la, eikö voitaisi ajatella, että kysymys geneettises-tä tutkimuksesta jätetään kokonaan työntekijäl-le? Jos geneettinen tutkimus on vapaaehtoinen, jos se tapahtuisi työntekijän aloitteesta ja tulok-set annettaisiin vain työntekijälle, silloin varmis-tuttaisiin samanaikaisesti siitä, että työntekijän tahdonilmaisu perustuu todellakin tietoiseen ja itsenäiseen päätökseen.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esitykseen ei sisälly minkäänlaisia perusteita siitä, mitä hyötyä tällaisista geneettisistä tutkimuksista olisi, ei mi-tään tutkimuksia siitä, mitä mahdollisuuksia tut-kimuksiin nykyään on, tai minkäänlaista poh-dintaa siitä, mitä geeniteknologia mahdollisesti tulee tuomaan mukanaan tulevaisuudessa.

Näitä kysymyksiä tulisi tutkia mahdollisim-man monipuolisesti, ja niistä tulisi keskustella, ennen kuin aletaan säätää lakeja siitä, milloin ja missä tarkoituksessa työntekijöiden geneettinen tutkimus voisi olla hyväksyttävää. Sen tarvetta ja hyötyä on valotettava eri kanteilta, ennen kuin tällainen mahdollisuus avataan. Siksi olisikin nyt parasta, että näin kireällä aikataululla ei säädet-täisi lakia siitä, milloin työntekijän geneettisen tutkimuksen tulisi olla mahdollinen, vaan lakiin kirjattaisiin kieltö ja sen jälkeen perusteellisesti tutkittaisiin ja mietittäisiin, voiko työntekijän geneettinen tutkimus olla eettisesti hyväksyttä-vissä ja milloin. Haluammeko ylittäänsä avata tällaisen mahdollisuuden?

Herr talman! Regeringens proposition inne-håller inga som helst motiveringar till när den här sortens gentester skulleva till nytta, inga utred-ningar vilka möjligheter till tester det i dag finns eller något som helst resonemang vad gentekno-login eventuellt kommer att föra med sig i framtiden.

Det här är frågor som i så hög grad som möjligt borde utredas och diskuteras innan man lagstiftar om när och för vilka ändamål gentest av arbetstagare skall kunna godkännas. Behovet och nyttan borde kunna presenteras glasklart innan man öppnar möjligheten. Därför vore det nu bäst att inte med den här snäva tidtabellen lagstifta om när gentest av arbetstagare skall vara möjlig, utan skriva in ett förbud i lagen och sedan grundligt utreda och fundera på frågan om, och i

så fall när, gentestning av arbetstagare kan vara etiskt försvarbart. Vill vi överhuvudtaget öppna hela den här möjligheten?

Ed. K o k k o n e n : Arvoisa puhemies! Tulin saliin, kun kuulin ed. Laxin puhuvan erityisesti geenitesteistä.

Totean, että kansainvälisissä keskusteluissa on tullut esiin, että on olemassa sairauksia, joissa on perusteltua tehdä henkilölle, joka aikoo tiet-tyyn työhön, geenitesti. Tällainen on esimerkiksi jauhoallergia. Henkilön, jolla on taipumus jauhoallergiaan, ei ole tarkoituksenmukaista hakeu-tua esimerkiksi leipurin ammattiin. Se on hänen terveytensä vaalimiseksi tärkeä testi.

Toivoisin, että tässä ei nyt nähtäisi pelkästään peikkoja. Tuntuu siltä, että kun geeniteknologia-sana tänään lausutaan, osa ihmisistä pelästyy ja on sitä mieltä, että kaikki, mikä liittyy siihen, pitää kieltää.

Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksesta myös sen virkavapaana olevana johtajana tie-dän, että ei ole oltu erityisen innostuneita otta-maan tätä tehtävää, joka nyt kuitenkin sille säly-tetään. Haluan vain todeta yleisesti toimintata-voista, että kun Terveydenhuollon oikeusturva-keskus tekee tämän tyypisiä ratkaisuja tai muita ratkaisuja, joissa tarvitaan erityisasiantuntemus-ta, se hankkii silloin maan parhaan erityisasian-tuntemuksen käyttöönsä. Ei siellä suinkaan istu yksi tai kaksi virkamiestä käsi poskella mietti-mässä, mitenkä tämä asia ratkaistaisiin, vaan se tehdään kyllä hyvin valistuneeseen tietoon poh-jautuen.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! En voi malittaa itseäni, etten sano sitä. Kyllähän tätä geenitutkimusta voidaan tietysti puolustella kai-kenlaisilla leipurin ja kivimiehen ammateilla, mutta totuus on se, että geeniteknikan kehityk-sessä mennään ihmisten perinnäisten ominai-suuksien alueelle niin pitkälle, että se ylittää hy-vin helposti kaikki inhimillisyyden rajat.

En ole ollenkaan asiantuntija, niin kuin monessa muussakaan asiassa en ole, mutta kyllä tässä tuntee jokainen tavallinen ihminen omiin sormiinsa, että mennään liian pitkälle, jos ihmis-tä aletaan geenien perusteella tutkia, minkälai-nen hän on, minkälaiseksi Luoja on hänet luo-nut, ja aletaan etsiä sieltä kaikenlaisia syitä. Mi-nun geenini on kyllä pian tutkittu, mutta minä ajattelen, minkälainen tämä maailma on tulevai-suudessa, 50 vuoden kuluttua. Ed. Kokkonen, te varmaan kannatatte hirveästi geenitutkimusta?

Ed. K o k k o n e n : Arvoisa puhemies! En voi nyt sanoa, että hirveästi kannatan, mutta minä näen kyllä siinä hyötyjäkin. Kyllä ed. Aittoniemen geeneistä pystyy hyvin paljon päättämään pelkästään visuaalisesti häntä katselemalla. Jonkin näköinen geenikartta siitäkin on luotavissa.

Tällainen on kyllä perusteltua nimenomaan asianomaisen oman terveyden vuoksi. Kannattaa muistaa se, että kysymys on usein nuorista henkilöistä, joiden ei kannata hakeutua tietylle alalle, koska jos puhkeaa tietty allergia, usein sitten puhkeaa muitakin sen seurauksena. Jos nämä voidaan välttää, se on kaikkien kannalta hyvä asia.

Ed. K u o s m a n e n : Arvoisa herra puhemies! Kysymyksessä nyt on sellainen laki, jolla yksityisen henkilön suojaa työelämässä vahvistetaan. Mielestäni tänä päivänä työntekijällä tietysti täytyy olla oikeus tietää, mitä tietoja hänestä työnantaja on kirjannut ja mitä tietoja työnantaja välittää toiselle työnantajalle. Ne niin sanotut vanhat mustat listat, joita joskus oli 50-, 60-, 70-, jopa 80-luvulla, ovat aikansa eläneitä. Niitä ei voi enää työnantaja pitää. Yksi esimerkki oli sellainenkin, että kun työntekijälle annettiin kiitettävä työtodistus ruskealla paperille, työnantaja tiesi, että se ei ole hyvä työntekijä.

Tämän päivän tilanteesta otan esimerkin Lappeenrannasta. Kun Sokos avattiin Lappeenrannassa ja haettiin 80:tä uutta työntekijää, minun silmiini iski se, että ehtona oli, että hakijat, naiset, suostuvat raskaustestiin. Minusta tämä on jo työnantajan taholta liian pitkälle vietyä testausta, jota en hyväksy. Tämä laki nimenomaan suojaa siltä, että tällaista työnantaja ei voi jatkossa tehdä.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa herra puhemies! Minusta tämä esitys on hyvään suuntaan oleva, koska tässä suojataan ihmisen oikeuksia. Tällähän minun käsitykseni mukaan kielletään geneettinen tutkimus.

Mitä ed. Kuosmanen totesi, on erittäin merkittävä asia. Itse pitkään pääloukuttamismiehenä olleena aina tapeltiin siitä, voidaanko saada jonkun ihmisen tiedot näkyviin, mitä työnantaja on kirjannut. Jollakin tavalla ihmeen syystä, vaikka omia tietojaan haki, ei saanut, joitakin testituloksia. Oli vaikka tehty soveltuvuustesti, mutta ei välttämättä itse työntekijälle annettu tuloksia. Minusta se olisi ilman muuta kuulunut, koska ne olivat hänen omia tietojaan. Sen sijaan työnanta-

ja kyllä sai niitä vapaasti käyttää, ja ilmeisesti se tutkimuslaitos antoi muuallekin, jos joku muu työnantaja pyysi. Tämä tuntui jonkin tyyppiseltä mustalta vai ruskealta listalta; ed. Kuosmanen tuntuu olevan mustien listojen systeemin erityisasiantuntija.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään työasiainvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan, hallintovaliokunnan ja sosiaali- ja terveysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

16) Hallituksen esitys laiksi valtion asuntorahastosta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 122/1998 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ympäristövaliokuntaan.

17) Lakialoite laiksi opintotukilain 19 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite 77/1998 vp (Maria Kaisa Aula /kesk)

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s :
Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! Esitän lakialoitteessani, että vanhempien tulot eivät saisi vaikuttaa enää yli 18-vuotiaiden opiskelijoiden opintotukeen. Nykyisinhän vanhempien tulot otetaan huomioon, jos opintorahaa hakee alle 20-vuotias muualla kuin korkeakoulussa opiskeleva nuori eli 18—20-vuotias esimerkiksi väliaikaisessa ammattikorkeakoulussa, ammattikoulussa tai lukiossa opiskeleva. Alle 18-vuotiaiden osalta mielestäni tämä vanhempien tuloihin liittyvä harkinta voikin säilyä nykyisellään.

Ensinnäkin, vanhempien tulojen huomiointi on ongelmallista eri kouluasteilla opiskelevien tasa-arvon kannalta. Yliopisto-opiskelijoiden vanhempien tuloja ei huomioida, mutta ammattikoulun, lukion ja väliaikaisen ammattikorkeakoulun opiskelijoiden kohdalla ne otetaan huomioon.

Toiseksi, vanhempien tulorajoja ei ole tällä vuosikymmenellä yhtään kertaa tarkistettu, mikä on käytännössä merkinnyt tarveharkinnan kiristymistä. Oikeastaan jo keskituloisten vanhempien lapset voivat nykyisin menettää osan opintorahaansa vanhempien tulojen takia. Aloitteen taustallakin ovat monet yhteydenotot vanhemmilta, jotka ovat ihmetelleet, ovatko he tosiaan niin hyvätuloisia, että heidän jälkikasvunsa opintorahaa tulee sen takia vähentää. Nämä tiukat tulorajat aivan ilmeisesti heikentävät keskituloisten perheiden lasten opiskelumahdollisuuksia.

Tarveharkinnan kiristyminen näkyy myös siinä, että alle 20-vuotiaiden tuensaajien keskimääräinen opintoraha on tällä vuosikymmenellä pienentynyt ja tuensaajien määrä vuosittain on vähentynyt. Otan esimerkin: 19-vuotiaan keskiasteen opiskelijan opintoraha alkaa pienentyä jo silloin, kun molemmat vanhemmat ansaitsevat 7 083 markkaa kuukaudessa, siis jos vanhempien yhteenlaskettu tulo on noin 14 000 markkaa. Mielestäni ei ole kyse vielä suurituloisista. Opintoraha evätään kokonaan, kun molemmat vanhemmat ansaitsevat 10 083 markkaa kuukaudessa eli yhteensä noin 20 000 markkaa. Tässäkään en vielä puhuisi mistään aivan äveriästä perheestä. Opintorahaa itse asiassa voidaan alkaa vähentää opiskelijalta jo silloin, kun palkka on alle suomalaisten nykyisen keskipalkan.

Tarveharkinnan poistaminen kokonaan yli 18-vuotiailta opiskelijoilta aiheuttaisi noin 150 miljoonan markan kustannukset vuodessa. Ehdotan lakialoitteessani, että kustannusten tasaukseksi tarveharkinnan poistaminen toteutettaisiin kahdessa vaiheessa: Ensimmäisessä vaiheessa tarveharkinta poistettaisiin opintorahan osalta 19—20-vuotiailta ja seuraavana vuonna 18—19-vuotiailta opiskelijoilta.

Lisäksi opintorahaan ja myös asumislisään vaikuttavat vanhempien tulorajat ylipäättään tulisi tarkistaa keskimääräistä tulotasoa vastaaviksi. Tulorajathan tietysti, ajattelen nyt aloitetani siirtymäaikana tietenkin, koskevat alle 19-vuotiaita, mutta myös alle 18-vuotiaiden osalta käytetään näitä täysin jälkeennejäneitä tulorajoja.

Mielestäni tulorajoja tulisi tarkistaa niin, että se vastaa viimeksi verotetuissa tuloissa vuoden 1996 keskimääräistä kahden henkilön veronalaista tuloa. Silloin tuloraja tulisi nostaa 177 000 markkaan, joka olisi se raja, josta opintorahaa aletaan pienentää. Raja, jossa tuen saa-

minen lakkaa, tulisi nostaa nykyisestä 242 000 markasta 257 000 markkaan. Tästä aiheutuisi vuositasolla noin 10 miljoonan markan kustannukset.

Toivon tälle aloitteelle myötätuulta sivistysvaliokunnassa. Katson, että vanhempien tuloihin perustuvan harkinnan lieventäminen on yksi aivan keskeisimpiä nykyisen opintotuen ongelmia ja yksi tärkeimpiä kehittämistavoitteita.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

18) Lakialoite laiksi sairausvakuutuslain 23 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 79/1998 vp (Tuula Haatainen /sd ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Haatainen: Arvoisa puhemies! Lakialoitteessani ehdotetaan isille omaa vanhempainlomakuukautta. Isäthän ovat tunnetusti jo tottuneita isyysloman käytössä, ja yli puolet isistä käyttää pääministerinkin tavoin mahdollisuuttaan isyyslomaan synnytyksen yhteydessä. Sen sijaan vain pari prosenttia isistä käyttää oikeuttaan jäädä hoitamaan lastaan vanhempainloman aikana. Vielä harvinaisempaa on se, että isät jäisivät kotihoidon tuella hoitamaan lasta hoitovapaalle tai sairastunutta lasta hoitamaan kotiin — yleensä hoitamaan jaa tuolloin lastaan äiti.

Mikä sitten on syynä tähän, koska kun katsoo ympärilleen, kuitenkin nykyajan nuoret isät ovat aika fiksuja ja lykkivät vaunuja hyvin ahkerasti kaupungilla? Esteinä ovat kuitenkin edelleen asenteet ja usein myös työnantajan kielteinen suhtautuminen näihin asioihin.

Lakialoitteeni tarkoituksena onkin tarjota isille kepin sijasta porkkanaa. Isille varattu vanhempainlomakuukausi kannustaisi ja rohkaisisi isiä käyttämään juuri heille tarjottua mahdollisuutta. Siitä olisi vaikea työnantajankin kieltäytyä, koska se olisi omistettu nimenomaan isille. Mikäli isä sitten ei käyttäisi tätä oikeuttaan, perhe yksinkertaisesti silloin menettäisi sen eli tämä

lisäkuukausi ei olisi siirrettävissä äidille. Isän lomakuukausi olisi näin ollen isän ja lapsen omaa aikaa.

Isien hoivaroolia on minusta syytä tänä päivänä kannustaa monestakin syystä. Tänään on tullut julkisuudessa esille tutkimus perheiden ajankäytöstä ja kotitöiden jakamisesta, ja se osoittaa, että perheiden työt jakaantuvat varsin perinteiseen tyyliin: Äiti vastaa kodista, pyykitä, siivoamisesta ja lapsista. Isä huolehtii korjaus- ja remonttitoista ja kuljettelee lapsia harastuksiin. (Ed. Aittoniemi: Se on aivan oikein!) Tältähän tämä kuva näyttää, tätä arkielämä on.

Isien jääminen kuukaudeksi kotiin vauvan kanssa, ed. Aittoniemi, tekisi hyvää lapsen ja isän väliselle suhteelle ja sen kehittymiselle. Lisäksi isälle tulisivat kotityöt tutummiksi ja ehkä isien halukkuus jäädä kotiin sitten hoitamaan sairastunutta lastakin lisääntyisi. Voi olla taustalla myös se, että isät arastelevat sairaan lapsen hoitoa, koska naiset ja äidit ovat omineet itselleen tämän sairaanhoitajan roolin.

Tärkeintä minusta kuitenkin on se, että isät saisivat tällöin osallistua pidemmän jakson itsenäisesti vauvan hoitoon ilman vaimon valvovaa katsetta. Se merkitsisi myös paljon isän ja lapsen väliselle suhteelle. Nythän isä on se äidin pikku apuri, joka juoksuttaa pyykkisäkkiä ja käy kaupassa hoitelemassa pikku asioita.

Hoivavastuu syventäisi myös ihmisenä olemisen kokemusta ja toisi varmasti miehille myös ihan erilaista merkitystä elämään. Kun katsoo miehiä ja heidän ongelmiaan tietyissä tilanteissa, voidaan todeta, että vastaavissa tilanteissa naiset selviytyvät usein paremmin. Ehkä synä on se, että heille on suotu toisenlainen rooli, rooli pehmyyteen ja myös periksi antamiseen. Ruotsalaisessa tutkimuksessa todetaankin, että miehet, jotka ovat hoitaneet lapsiaan itsenäisesti kauemmin kuin neljä viikkoa, selviytyivät elämänsä kriiseistä paremmin kuin muut miehet. Tämä antaa ajattelemisen aihetta.

Ruotsissa ja Norjassa isille on omistettu oma vanhempainlomakuukausi ja siitä on saatu hyviä kokemuksia. Norjassa jopa 70 prosenttia isistä käyttää tällä hetkellä vanhempainlomakuukautaan. Näin ollen se osoittaa sen, että isille pitää tarjota mahdollisuus murtautua miehisistä rooleistaan ulos.

Kun tänä päivänä keskustellaan työajan lyhentämisestä, minä toisin työajan lyhentämiskeskusteluun aivan uudenlaisen ulottuvuuden: Meidän pitäisi työn jakamista ja työajan lyhen-

tämistä tarkastellakin siitä näkökulmasta, milloin tarpeet ovat minkilaisia. Silloin kun lapset ovat pieniä, perhe kasvaa, ihmisillä pitäisi olla enemmän joustavuutta kantaa vastuuta myös lapsistaan ja perheestään ja omistaa aikaa heille. Vastaavasti myöhemmällä iällä voisi tehdä vaikka pidempäänkin töitä ja varmasti jaksaisikin paremmin. Nyt meillä elämä kulkee niin, että me elämme 40—50-vuotiaiksi kuin päättömät kanat ja sitten se laulu tahtoo loppua, ja sitten me pyrimme eläkkeelle, ja jos emme itse älyä pyrkiä, niin työnantaja tuuppii meitä töistä pois. Eli vähän löysemmin ja pidempään, se olisi reseptini.

Mitä tämä maksaisi sitten? Jos vuoden 1996 tasoon verrattaisiin ja tämä käyttö kaksinkertaistuisi isien keskuudessa, niin se olisi 25 miljoonaa markkaa. Kelan laskelmien mukaan lisämenot olisivat vuonna 1999 syntyvistä lapsista tämän lakiesityksen perusteella 350 miljoonaa markkaa, mikäli kaikki isät pitäisivät tämän vapaan. No, jos me lähdemme liikkeelle uudistuksella, niin todennäköistä on, että kaikki eivät sitä heti käytä. Jos puoletkin pitäisi tätä isänlomaa, lisäkustannukset olisivat 175 miljoonaa markkaa.

Isille omistettu vanhempainlomakuukausi olisi osa myös kustannusten parempaa jakamista. Tällä hetkellähän tilanne on se, että naisvaltaisten alojen työnantajat maksavat syntyvistä lapsista ja heidän hoitokustannuksistaan paljon suuremmat kustannukset kuin miesvaltaiset alat äitiyslomina, vanhempainlomina, sairaan lapsen hoitojaksoina. Kuta enemmän isät vastaavasti käyttäisivät oikeuksiaan, sitä enemmän ne kustannukset jakaantuisivat myös miesvaltaisille aloille.

Toivoisin, että tämä varsin myönteiseksi koettu aloite otettaisiin todella vakavaan harkintaan. Tästä keskusteltiin muun muassa Hanaaressa järjestetyssä pohjoismaisessa ”pappakonferenssissa”, Isän jäljillä -konferenssissa, jossa oli eri Pohjoismaista tutkijoita, kirkonmiehiä, tavallisia miehiä, miesaktivisteja keskustellessa isyyteen, miehen elämään, miehen ja naisen välisiin suhteisiin liittyvistä asioista. Konferenssin järjesti tasa-arvoasiain neuvottelukunnan miesjaosto. Ed. Jorma Kukkonen oli hyvin aktiivinen seminaarin järjestelyissä. Esitin siellä tätä vastaavaa ehdotusta ja se sai kyllä paljon kannatusta. Toivoisinkin, että tämä myönteinen esitys otettaisiin käyttöön niin, että se voitaisiin jo ensi vuoden isänpäivänä ojentaa isille lahjaksi.

Ed. Lahtela: Arvoisa herra puhemies! Kuulun itsekin aloitteen allekirjoittajiin. Minulla on oikeastaan kaksi oleellista syytä, miksi sen allekirjoitin.

Ensimmäinen syy on se, että minusta suomalaisessa yhteiskunnassa pitäisi tarkastella lapsipolitiikkaa lähinnä siltä pohjalta, millä tavalla myönteisyys saataisiin lisääntymään. Meillä syntyvyys näköjään laskee. Suomalainen kansa pikkuhiljaa vähenee. Kun katsoo muutaman kymmenen vuoden päähän, meitä on huomattavasti vähemmän. Toinen syy, että väkiluku voisi suurin piirtein pysyä samana, koska meillä on kuitenkin kaikki mahdollisuudet tällä mantereella elää ja tällä kohdalla planeettaa riittävät — ja erittäin hyvät olosuhteet ainakin luonnon puolesta. Siinä mielessä esitetty malli, mitä lakialoitteessa esitetään isien osalta, on minusta hyvä asia, koska kuitenkin isän merkitys on hyvin tärkeä perheessä ja ed. Haataisen esittämät näkökannat ovat erittäin tärkeitä.

Yhtä asiaa en sinällään ymmärtänyt, että hoivatyö lisäisi ihmisenä olemisen kokemusta tai jotenkin tähän malliin sanottu ajatus. Minä olen kokenut, olenko sitten jo pehmoisä ollutkin, olevani ihminen ja aika syvästi elän elämää.

Toinen kysymys oli työajan jakamisesta. Tämähän on mitä parhainta työn jakamista ja siinä mielessä kyllä kannatettava ajatus.

Sitten yksi seikka, joka tähän liittyy, kun alus- ja mainitaan, että isät ovat kiitettävästi synnytyksissä olleet mukana. Tähän liittyen minusta yksi hyvin vähäinen asia on — kun isät ovat synnytyksessä mukana, voivat odottaa jopa kaksi päivää siellä — synnytysajan palkan maksaminen isälle siitä, kun hänelle tulee ansionmenetyksiä. Tämä pitäisi ottaa jossakin huomioon, että mahdollisesti Kela korvaisi osan, että isät voisivat saada synnytyksen ajalta myös palkkaa eivätkä kokisi menetystä siinä.

Ed. Aittomies: Arvoisa puhemies! Kyllä tässä on lastenvaunuja lykätty, vaikka ed. Haatainen ei minua välttämättä niin hirveän fiksun luullakseni pidäkään.

Kuitenkin uoja on antanut isälle ja äidille oman roolinsa, jota on tässä yhteiskunnassa aikanaan toteutettu melko tarkasti. Siihen aikaan, kun ei ollut mitään erikoisia äitiys- eikä isyyslomia, on tähän maailmaan kasvatettu huomattavasti parempia kansalaisia, kuin mitä nykyajan perheet pystyvät kasvattamaan, vaikka on kanelaisia lomia.

Minä ymmärrän sen, että äitiysloman täytyy

olla riittävän pitkä, ja niinhän se nykyisin onkin. Äidin tehtävänä on hoitaa lasta. Mies ehtii olla lapsen kanssa muun työnsä ohella. Näin ollen katson, että kaikki isyyslomahaihatelut ovat turhaa populismia, sillä ei ole mitään merkitystä. Äidille on annettava riittävä loma, ja isällä on mahdollisuudet osallistua lapsen hoitoon riittävästi myös työelämässä olonsa kanssa. Isyyslomat ovat aivan tarpeettomia ja tietyllä tavalla luonnonvastaisia.

Ed. Haatainen: Arvoisa puhemies! Ed. Lahtelan kysymykseen, mitä tarkoitin ihmisenä olemisen kokemuksella: Sanoin, että se tuo laajuutta ja aivan uuden merkityksen — ja sitä tuskin voi kukaan kiistää — jos pienen lapsen kanssa on kotona.

Ed. Aittoniemen puheenvuoroon on hiukan vaikea vastata. Minusta se oli sellaista menneen ajan löpinää. Tämän päivän miehetkin jo ajattelevat aivan toisin. Meidän perheessä jaettiin loma. Minä oli kuusi kuukautta kotona, ja loput oli mieheni, eikä hän mikään luonnoton mies ole, aivan tavallinen normaali suomalainen mies, ja kaikki meni hyvin. Minulla on vain myönteisiä kokemuksia siitä, että perhevelvollisuuksia jaetaan.

Minä olenkin huolissani niistä miehistä, jotka eivät juuri ed. Aittoniemen kaltaisten asenteiden ja miehisten saunaporukoiden ajatusmaailman vuoksi uskalla murtautua siitä roolistaan ulos, koska he pelkäävät, että heidät leimataan luonnottomiksi yksilöiksi, niin kuin ed. Aittoniemi sanoi. Minä pistän tämän korvan taakse.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.

19) Lakialoite laiksi tuloverolain 124 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 80/1998 vp (Kari Rajamäki /sd)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Rajamäki: Arvoisa puhemies! Lakialoite tuloverolain 124 §:n muuttamisesta tar-

koittaa pääomatulojen verotukseen tehtävää muutosta. Pääomaveroa maksetaan pääomatulosta, joka on pääsäännön mukaan omaisuuden tuottoa, omaisuuden luovutuksesta saatua voittoa tai muuta sellaista tuloa, jota varallisuuden voidaan katsoa kerryttäneen.

Pääomaveroa peritään korko-, osinko- ja vuokratulosta sekä vakuutussuorituksesta, metsätaloudesta saadusta tulosta sekä omaisuuden luovutusvoitosta. Koska korkojen lähdeveroa ei esitetä tässä muutettavaksi, verollisten talletusten vero olisi edelleen 28 prosenttia.

Vuonna 1993 käyttöön otettu pääomaverouudistus poisti monia vanhan järjestelmän, muun muassa kilpailukykyisyyteen sekä pääomaliikkeisiin liittyneitä, ongelmia ja oli sinällään perusteltu. Pääomaverouudistus toteutettiin hyvin yhtenäisesti ja verokannaksi päätettiin 25 prosenttia.

Vuoden 1996 alusta Ahon hallituksen jälkeen nykyisen hallituksen hallitusohjelman mukaisesti verokanta nostettiin 25 prosentista 28 prosenttiin, ja esimerkiksi lyhyen aikavälin korkosijoituksista, pitkän aikavälin yrittäjätulosta ja vakuutussuorituksista peritään sama 28 prosentin pääomavero.

Nykyinen verokanta edustaa kansainvälistä keskiarvoa. Sen sijaan ansiotulojen verotus on maassamme huippuluokkaa. Ero ansiotulojen ja pääomatulojen verotuksen välillä on siten kohtuuttoman suuri. Näin ollen nyt esitettävä pääomatulojen verokannan korotus on perusteltu. Korotus osaltaan vähentäisi ansiotulojen siirtämistä pääomatuloiksi. Suhteellisen alhainen pääomaveroprosentti ja korkea ansiotulojen verotus on epäoikeudenmukainen ja houkuttelee nimenomaan veronkiertoon. Ansiotuloiksi luettavia tuloja siirretään alhaisemmalle pääomaverokannalle, ja tämä on sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesti väärin, kun pientä ansiotuloa saavat joutuvat maksamaan suhteellisen korkeaa ansiotuloveroa ja suurituloiset kiertävät sen alhaisella pääomaverolla.

Pääomatuloveron korotus ei nykyisissä oloissa vaikuttaisi investointeihin tai muihin pääomavirtoihin. Toisaalta Suomen ja muiden maiden ero kaventuisi ja toisaalta Suomen integroituminen entistä tiiviimmin Euroopan ytimeen vähentää muita pääomien kanavoitumiseen liittyviä riskitekijöitä.

Esitys todella on sosiaalisesti oikeudenmukainen ja toisaalta toisi kireässä valtiontalouden tilanteessa mahdollisuuksia reagoida niihin pieniin ja suuriin asioihin, joista yhteiskunnassa

kärsitään inhimillisesti katsoen monilta osin vielä kohtuuttomasti. Puhun ennen kaikkea sosiaalisista vaikeuksista, ylivelkaantuneiden ongelmista. Puhun edelleen sosiaali- ja terveystalouden palvelujen alajasta taloudellisten vaikeuksien vuoksi. Nimenomaan leikatut perhepoliittiset palvelut, lapsipsykiatrian jonot, kirurgian jonon kasvu eivät kuvaa sivistysvaltiota. Niitä ei pitäisi eikä niitä tarvitsisi hyvinvointivaltion sietää. Yhtä lailla myös työllisyystoimenpiteitä voitaisiin tehostaa vesihuoltotoistojen maanrakennusalalle; siellä ei mitään ylikuumenemistä ole tapahtunut, päinvastoin yliviileneminen jatkuu edelleen monissa osissa maata.

Kaiken kaikkiaan 2 prosentin pääomaveron nostolla, jolla ei sittenkään vielä tavoitettaisi pientä työeläkettä saavan ihmisen maksamaa veroprosenttia, suurista optio- ym. miljoonista saatavilla 1 700 miljoonalla lisäveromarkalla valtion tulopohjaa vahvistettaisiin, jotta voitaisiin reagoida juuri näihin yhteiskunnallisesti ja asiallisesti vaikeisiin epäkohtiin, joita ensi vuoden talousarvioonkin liittyy.

On tietysti realistista olettaa, että hallitus ei tältä osin juoksunsa viimeisillä metreillä ole valmis hallitusohjelmaansa tarkistamaan. Sosiaalidemokraatit ovat pitkin matkaa esittäneet hallitusohjelman 3 prosentin eli 28 prosenttiin nousun lisäksi pääomaveron lisänostoa, ja se on tietysti erityisesti kokoomuksen taholta kammitettu. Mutta ainakin tällä sosialidemokraattisen valtiovarainvaliokuntaryhmänkin piirissä todetulla linjauksella ja tällä esityksellä haluamme paineita siihen, että asia otetaan valtion tulopohjan vahvistamiseksi ja sosiaalisen oikeudenmukaisuudenkin vuoksi viimeistään seuraavan hallituksen neuvotteluissa vakavasti.

Ed. A i t t o n i e m i : Puhemies! Mielestäni parin prosentin pääomatuloverotuksen korottamisella ei poisteta niitä ongelmia, jotka ovat pääomatuloverotuksessa. Kysymys on siitä, että pitää estää sellaisten tulojen ohjautuminen pääomatulojen verotukseen, osinkoverotukseen, jotka eivät sinne kuulu, jotka ovat selkeästi palkkatuloa. Siitähän tässä on kysymys.

Jos vaikka tekee minkäläisen sivuhomman, kirjoittaa artikkelin tai jotakin muuta, aina kysytään, onko sinulla yhtiötä, että saadaa yhtiön kautta, niin päästään vähemmällä verolla. Selkeitä palkkatuloja ohjataan pääomatuloverotuksen kautta kulkemaan, esimerkiksi tänä päivänä 28 prosentin verotuksella. Se on suuri ongelma, sellaiset henkilöt, joiden verotuksen pitäi-

si olla kaksinkertainen ottaen huomioon heidän muut tulonsa. Tämä on juuri raharikkaitten ja ahneitten ihmisten hyödyntämistä pääomatuloverotuksen kautta, ja siitä se ei muutu miksiäkään, jos pari prosenttia suuntaan tai toiseen siirretään. Siitä saattaa tietyillä alueilla, sillä alueella, johon pääomatuloverotus varsinaisesti oikein lain mukaan kuuluu, olla negatiivisia vaikutuksia, siis päinvastoin negatiivisia vaikutuksia.

Ed. Lahtela: Arvoisa herra puhemies! Täällä harvemmin tehdään aloitteita, joissa ajatellaan niinpäin, että tuloja lisätään; yleensä ne ovat menopuolen aloitteita. Siinä mielessä ed. Rajamäen aloite on hyvä.

Tämä puuttuu ongelmaan, joka meidän pitää tavalla tai toisella saada ratkaistua. Tiedän realiteetin, jonka hän itsekin totei, että todennäköisesti tämän hallituksen aikana ei tällaista tule tapahtumaan. Mutta tämä olkoon viestinä tulevalle hallitukselle siitä, jotta pääomatuloveroprosenttia nostetaan. Sehän tarkoittaa myös sitä, että jatkossa pitäisi tuloveroprosenttia saada alaspäin eli rahaa, joka tulee vähän helpomalla, verotettaisiin pikkuisen kovemmin. Tämä verotus ei ole vielä mitenkään kova, koska eurooppalainen keskitaso lienee 32 prosentin paikkeilla.

Voi olla, että ed. Rajamäki — vaikka hän sopisi paremmin maa- ja metsätalousministeriksi — valtiovarainministerinä itse aikanaan tämän esityksen tekisi.

Ed. Rajamäki: Arvoisa puhemies! Esityksen lähtökohta ei tosiaan ole missään nimesä yksin se, että 2 prosentin nostolla palkkatulojen verotuksen kiertäminen alhaisemman pääomaverokannan kautta korjaantuisi, ei suinkaan. Toki se on yksi elementti, joka eroa hivenen kaventaa. Paljon tärkeämpää on puuttua siihen epäkohtaan muilla lainsäädäntöasioilla. Tärkein tämän lähtökohta on se, että saisimme valtion tulopohjaa vahvistettua oikeudenmukaisella verotustarkennuksella, jolla voitaisiin jopa eläkeläisten sairausvakuutusmaksua alentaa enemmän. Tällä tavalla pääomapiirit osallistuisivat oikeudenmukaiseen verotuksen suuntaamiseen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

20) Asetus Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston Sierra Leonea koskevaan päätökseen perustuvien velvoitusten täyttämistä annettun asetuksen 4 §:n kumoamisesta

Asetus 1/1998 vp

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 11/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

21) Asetus Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston Sierra Leonea koskevaan päätökseen perustuvien velvoitusten täyttämistä annettun asetuksen muuttamisesta

Asetus 2/1998 vp

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 12/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

22) Eduskunnan kirjaston kertomus vuodelta 1997

Kertomus 8/1998 vp

Sivistysvaliokunnan mietintö 5/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

23) Hallituksen esitys laiksi sotilasvammalain muuttamisesta

Hallituksen esitys 88/1998 vp

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö 13/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

24) Hallituksen esitys laiksi nuorista työntekijöistä annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 89/1998 vp

Työasiainvaliokunnan mietintö 5/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies:
Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto
on ensi perjantaina kello 13, ajankohtaiskeskus-
telu huomenna torstaina kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 17.43.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen
